CURTII SPRENGEL
INSTITUTIONES MEDICÆ
IN XI. VOLUMINA DISTRIBUTÆ

Prezzo dell' ottavo volume

Fogli 17 e un quarto a cent. 15. . .	lir.	2 59
Legatura.	,,	-- 15
	lir.	2 74

NB. *I primi sette volumi importano lir.* 23 54.

Alcuni libri nuovi vendibili da Gio. Silvestri.

SEZIONE XCIV.

Degli ufficiali del governo, limitati nella compra de' terreni.

Gli ufficiali del governo aventi una giurisdizione territoriale, e i loro commessi o cancellieri, non potranno acquistare, nè terre, nè masserìe entro i limiti di sì fatta giurisdizione, durante l'esercizio della loro autorità; e quegli fra loro, che trasgredisse la presente legge, andrà soggetto a 50 colpi, ed a perdere il posto: potrà però occupare un altro impiego del governo altrove. Le terre e le masserìe, acquistate, per tal modo, illegalmente, cadranno sotto confisca a pro dello stato.

Due statuti supplimentari.

SEZIONE XCV.

Delle ipoteche (1).

Chiunque si farà a ricever terre o masserìe in ipoteca, senza stipularne un contratto in forma, o farlo tassare dal magistrato competente, giusta

(1) *Il mezzo, del quale si fa cenno nella pre-*

CURTII SPRENGEL

INSTITUTIONES MEDICÆ.

VOLUMEN OCTAVUM.

CURTII SPRENGEL

INSTITUTIONES

MEDICÆ.

PHARMACOLOGIA.

VOLUMEN PRIMUM.

MEDIOLANI

REIMPRIMEBAT JOHANNES SILVESTRI

MDCCCXVII.

CAP. I.

PHARMACOLOGIA GENERALIS.

Sect. I.

Definitio doctrinae et medicamenti.

§. 1.

Disciplinarum, quae ad morbos cognoscendos sanandosque viam ostendunt, nec ultima est nec novissima doctrina de praesidiis, quibus valetudines tolluntur. Etenim et primordia artis in remediorum cognitione posita fuerunt, et optimus quisque artifex summum scientiae suae fastigium semper cognitionem contemplatus est de modo, quo remedia corpus mutent. Itaque necesse est, in concentu doctrinarum, quae institutiones medicas complectuntur, pharmacologia praecipuum locum obtineat.

§. 2. *Continuatio.*

Cum vero jam (*tom.* I. introit. §. 5) *pharmacologiam* dixerimus disciplinam de viribus medicamentorum, hic disertius dicendum est, comprehendere hanc doctrinam *tum* cognitionem empiricam de remediorum numero et qualitatibus externis, *tum* historicam de ortu eorum et proventu e rerum natura, *tum* philosophicam de elementis ac partibus praevalentibus, modoque, quo in corpore agant, *tum* denique iterum historicam et empiricam de

effectibus, quos remedia adhibita in corpore edunt. Quas cognitionum partes si peculiaribus nominibus appellare licuerit, possemus *pharmacognosin* vocare doctrinam de remediorum historia naturali et qualitatibus sub sensus cadentibus, *pharmacologiam* vero ipsam ratiocinationem de viribus medicaminum, *materiam medicam* denique doctrinam empiricam de effectibus remediorum in morbis curandis.

§. 3. *Continuatio.*

Necesse autem est, remediorum notionem uberius illustremus. Quae vel generatim prolata signat omne id, quod salutiferos effectus in corpore morboso producit, vel speciatim intellecta ea duntaxat corpora naturalia complectitur, quae modo organico seu chemico-dynamico salubriter in morbis agunt. Quod ut magis clarescat, pluribus eget verbis.

Quidquid corporis vires ita mutat, ut salubritatem adferant, remediis adscribi potest. Ipsius igitur corporis motus animique vicissitudines, sensuum actus, voluntatis imperium, cibi ac potus, somnus et insomnia remedia merito nuncupantur. Dein universa rerum natura, aëris vicissitudines ac venti, electricitatis rationes, climatis differentiae, lucis ac universalium elementorum actiones in censum veniunt, dum auxilia, quibus aegritudines tollendae sunt, enumerantur. His autem omnibus ac singulis, in pathologia generali jam pertractatis supersedemus.

Alia est rerum saluti conferentium ratio. Mu-

tant enim nonnulla physicas tantum corporis qualitates, cohaerentiam inprimis et continuitatem aut locorum rationes: ferramentorum exemplo, fasciarum, torcularium et similium machinarum. Haec cum chirurgia tractet, a pharmacologia merito excluduntur.

Itaque strictius verba interpretaturi debemus pharmacologiam dicere doctrinam de artis praesidiis, quae organico, seu chemico-dynamico modo corpus morbosum adficientia salubriter id mutant. Cum enim probaverimus (*Phys.* §. 5. 78): quidquid in corpus animale agat, etiamsi mechanicas rationes, physicas chemicasque mutet, primitus in vitam agere, quae, cum Galvanicam imponderabilium actionem necessario junctam habeat, imponderabiles etiam substantias vario modo dirigi cursumque necesse est mutari (*Phys.* §. 40. *Pathol. gen.* §. 69).

§. 4. *Continuatio.*

Quae cum ita sint, differentia elucet tum alimentorum medicaminumque, tum horum et praesidiorum artis, quae manu medetur. Alimentis enim omnia ea adnumerantur, quae sensim a viribus organicis mutata in nostram abeunt naturam atque partium compagi servandae conferunt (*Phys.* §. 78. 79). Medicamenta vero potius vires corporis mutant, quam ab iis mutantur, in nostram haud abeunt naturam atque partium compagem haud servant. Sunt tamen nonnulla, quae, medium quasi locum inter alimenta et medicamenta obtinent, quibus adnumerantur vina quaedam genero-

sa, mucilagines etiam et cibi aromatibus conditi (*Path. gen.* §. 141. 143).

Medicamentorum rationes physicae saepius manifestae sunt; siquidem adstringentia cohaerentiam augere nemo negaverit: quae igitur finitima esse chirurgicis artis presidiis patet. Sic et unguenta nonnulla, etiamsi mechanico aut physico modo proxime agant, si remedia vires mutantia continent, medicamentis etiam hac ratione adnumeranda sunt.

Venenorum definitio cum jam (*Path. gen.* §. 151) ventilata sit, transitus remediorum in ea per se patet: palam etiam est, res nonnullas eodem jure medicamentis ac venenis adnumerari posse, prout perniciosus aut salubris effectus praevaleat vel frequentior sit.

Sect. II.

De medicamentorum actione.

§. 5.

Quodsi res omnes, quae corpus animale adficiunt, vitae rationes primitus mutant (*Phys.* §. 62), medicamentorum etiam actionem primariam similem esse per se patet. Hinc dynamicam pharmacologiae expositionem digniorem ceteris esse, exploratum habemus, maxime collatis, quae de dynamicis momentis summum aegritudinum discrimen constituentibus protulimus (*Path. gen.* §. 7). Accedit, medicamentorum actionem haudquaquam respondere quantitati, cum minima saepius dosis

eosdem effectus edat ac maxima, cumque quorumdam remediorum, e. g. opii, vel minima dosis, statim post usum vomitu rejecta, tamen effectus eosdem producat, quam si omnino in partes corporis nostri abiisset. Quoniam dein effectus remedii ejusdem varios observamus, pro varia virium ratione; hydrargyri exemplo, quod modo salivam auget, jam alvum ciet aut sudores; opii etiam, quod modo sedat tumultus, jam suscitat; dubitari nequit, variam virium vitalium rationem in causa esse, quae primitus ac vario modo medicamentis adficiuntur.

Efficientia denique animalis, *ἀντενέργητος καὶ ἀντεξόυσιος*, sibi subdit omnia, gubernat potentias omnes atque in id continuo nititur, ut elementa rerum, quae sphaeram ipsius intrant, mutet et in suos convertat usus (*Phys.* §. 78). Quod, etiamsi ubique hunc finem attingere nequit, quoniam insuperabilia et maxime differentia sunt quaedam elementorum connubia, nisus tamen ad subigenda ea elementa negari nequit. Lacessitis autem in eum finem viribus luctatio oritur ad eliminanda, quae subigere nequibat, elementa aut elementorum connubia, iique luctationi praecipue nititur salubris medicamentorum effectus.

§. 6. *Continuatio.*

Haec autem expositio utut vera est, ita male intelligi potest, et id quidem non uno modo. Etenim, qui, huic adhaerens sententiae, omnem omnino chemicam remediorum actionem valere jusse-

rit, a veritate magnopere recederet. Cum nec in alimentis omnia elementa penitus subigantur, sed odora sapius principia aut pigmenta praesentiam suam prodant (*Phys.* §. 79); medicamenta, quae ob magis differentem naturam impendio minus etiam subiguntur, unde transire omnino particulas quasdam seu elementa in corpus exploratum habemus. Exemplis id constat clarissimis de hydrargyri vel unguentis excepti vel ingesti praesentia tum in sanguine tum in humoribus excretis, ut et sudor metallicos hydrargyri globulos ostenderet (*Horns:* archiv, 1810 *jul.* p. 252): exemplis dein sulfuris in ventriculum exhibiti, quod argentum corpore gestatum colore nigro imbuit, acidi denique borussici, quod universum corpus eo enecatum odore amygdalino replet et ipsum sanguinem in coerulei berolinenis speciem vertit (*Hufelands:* journ. 40, 1).

His addimus localem medicamentorum actionem, quae manifesto chemica est. Namque et res, quae fermentant, acido carbonico evoluto putredini obsunt, et hydrargyrum ulceribus proxime inditum veneni venerei correctionem protinus urgere oportet, et mixtum hydrargyrum cum ichore ulcerum venereorum infectionem omnino impedit (*Harrison: diss. de lue venerea.* Edin. 1784).

Neque negligenda, quae maximi momenti est, generalis partium mixtio. Musculi enim, oxygene abundantes (*Phys.* §. 44) roborari et firmari iis rebus videntur, quae oxygenes deponunt: nervorum contra, hydrogene abundantium (*Phys.* §. 43) receptivitas augeri creditur, donec penitus exole-

scat, rebus iis, quae hydrogenes vel purum, vel azotico aut carbonico nuptum continent: quod partium jam supra (*Pathol. gen.* §. 152. 153) ad venenorum partitionem adhibuimus. *Hydrothion* seu ammonium sulfuratum oxygene partes potentissime orbat, partesque eas, quae oxygene scatent, activitate nimia privat. Haec utique chemicam medicamentorum actionem dynamicae subordinandam aut nectendam esse suadent: sed acrius haec ventilanda sunt.

§. 7. *Continuatio.*

Quodsi enim satis probasse nobis videmur, haud eamdem ac indivisam vim vitalem totum corpus regere, sed in quolibet organorum concentu peculiaribus obedire legibus (*Phys.* §. 61), medicamenta etiam singula organa adficere, organorum saltem systemata peculiaria adgredi exploratum habemus. Ecquis enim negaverit hydrargyri vires in vasis lymphaticis, radicis rhei saliumque neutrorum in tubo intestinali praeprimis exseri atque manifestari. Quod qui ex elementorum praevalentium ratione exponunt, probabilia quidem conjectura sectantur, falsi tamen, dum ad singula medicamenta eam conjecturam applicare student. Namque azoticum, Steffensio praeeunte, in metallis praevalens quaesituri solent quidem inde metallorum actionem in organa reproductioni inservientia exponere: neque tamen maxime differentem metallorum virtutem, quoquo se vertant, claram reddere possunt.

Posset quidem polarium elementorum, quae in

remediis vigent et in partibus corporis animalis, in se invicem actione *specifica* dicta virtus medicamentorum exponi (*Phys.* §. 52). Quae quidem expositio, utique clara in exemplo ammonii sulfurati oxygene partes orbantis, alibi tamen plerumque vacillat. Namque, etiamsi partes remediorum propiores chemia indies magis et clarius exponit, elementa tamen quae praevaleant, haud ubique liquet. Multo minus exploratum habemus elementa in organis singulis aut organorum systematibus praevalentia. Etenim albumen in nervorum pulpa abundans si hydrogene scatere creditur, eaque propter nervorum hydrogenea natura statuitur, jure meritoque regeri potest, tum mucum animalem oxydatum in albuminis naturam abire, atque gelatinam natro caustico nuptam albuminosam fieri (*Trevi-ran.* Biol. 4. 556); tum cerebri substantiam ipsam albumen etiam magis oxydatum exhibere, quam id, quod in sanguine adest (*Fourcroy: syst. des conn. chim.* 9. 300). Itaque, qui cum Burdachio nervorum compagem oxygene abundantem existimant, pariter probabilem sequuntur conjecturam ac qui hydrogenes in nervis praedominari arbitrantur.

Accedit, chemiam animalem longe etiamnunc abesse ab ea certitudine, quae ad extruendas doctrinas scientia comprehendendas exigitur. Quodsi particulas humorum organorumque propiores nondum satis exploratas habemus, quodsi indies fere, ut alacriori studio agitatur haec disciplina, novae saltem rationes particularum deteguntur, errores pristini exploduntur, persuasissimum nobis est,

temeritatis merito accusari, qui pro certis venditant commenta de polarium elementorum in se invicem actione.

Dein lubrica sunt aut saepe arbitraria, quae de qualitatibus polarium elementorum a variis auctoribus proferuntur. Nos quidem certum habemus, oxygenes contrahente, hydrogenes expandente vi pollere, adeoque sibi utrumque contrarium esse ac polaria constituere elementa (*Phys.* §. 43. 44): carbonicum etiam magis congruere cum fixa, azoticum cum volatili hydrogenis indole (*Phys.* §. 42. 45). Quodsi vero inde Schmidtius efficit, opium carbonico praegnans in azoticum nervorum agere, propter polaritatem utriusque elementi, arbitraria haec magis et subtilia videntur. Hinc circumpectissime ratiocinandum est, dum haec cupiveris commenta prosequi.

§. 8. *Continuatio.*

Quandoquidem primaria elementa et medicamentorum et partium corporis animalis haud sufficiunt ad vires remediorum exponendas; quaeritur, quomodo dynamica eorum actio uberius et clarius pronuncianda sit?

Ita autem argumentandum esse censeo. Cum quidquid in vitales partes agit, primitus limitat vim, post eam lacessit, ut vincere, amovere aut sibi subdere extraneam rem possit (*Phys.* § 62); omnem omnino remediorum actionem a primordio eo inchoare arbitror, ut limitata vis vitalis dein semet exserat. Haec quidem primaria limitatio, de-

pressio aut debilitatio a quibusdam multo frequentior habetur, quam id observatio docet. Haud quidem inficiamur, acidum borussicum, aquam laurocerasi pariter ac venena quaedam animalia vim omnem penitus limitare, ut nulla sequatur aut praecedat intentio. Haudquaquam negamus in ammonio sulfurato et hydrothio simile aliquid observari. Neque tamen inde efficimus, negativorum stimulorum, seu *contrastimulorum*, quos Itali dicunt, tantam esse frequentiam aut tantam dignitatem, quam vel Rasori vel Tommasini vel Azzoguidi aut Borda etiam in iis inveniunt. Etenim, si insistimus definitioni *contrastimulorum*, quae a Tommasini exhibetur, id omne iis adnumeratur, quod receptivitatem fibrae animalis destruit atque vim vitalem *obtundit*, ut loquuntur. Quomodo vero idem Tommasini possit effectum contrastimulorum cum motu antiperistaltico comparare, quomodo Borda possit humores secretos contrastimulis accensere, nullo modo intelligitur: quippe cum destructa receptivitate et vi vitali obtusa nequeat motus ullus existere, neque de ullo humore secreto dici possit, vires vitales eo destrui. Quodsi denique contrastimulorum enumerationem perstringimus, inepta videtur enumeratio metallorum omnium, arnicae etiam, jalappae, scillae, aliorumque id genus remediorum manifesto stimulantium, imo roborantium.

Itaque valeat tota haec doctrina de contrastimulis aut irritamentis negativis, exceptis paucis rebus, quae primitus limitant vires. Pleraque alia, quae infirmare aut deprimere vires videntur, ita

potius agunt, ut incitatio, quam producunt, fugax sit ac brevi transeat, unde remissio intentionis antecedentis sequitur (*Phys.* §. 68). Is autem effectus manifestus est in spirituosis remediis extendique potest ad narcoticorum plerorumque actionem.

§. 9. *Continuatio.*

Sed alia est incitamentorum, quae dicuntur *negativa*, explicatio. Quodsi enim universalis morbus silet protinus ut localis adfectio excitata est (*Path. gen.* §. 30); remedia, quae hanc vel irritando producunt, universali incitationi finem imponunt: cujus modi manifestum est exemplum vesicatorium. Sic, quae specifico modo cutim adficiunt ac diaphoresin promovent, incitationi universali obsunt, quoniam apertis viis cutaneis et aucta chemica actione dynamica corporis intentio morari nequit (*Phys.* §. 37. *Path. gen.* §. 30). Consuerunt etiam, quae mitem excitant et aequabilem irritationem, universali incitationi finem imponere, quod istam plerumque secretio aucta excipit. Accedit, plerosque morbos et febriles et diuturnos a fluctuatione quadam seu inaequabili vis sensiferae dispensationem originem ducere (*Path. gen.* §. 57. 58. *Path. spec.* §. 11. 12) quae omnino cessare debet, si conductio aequabilis, restitutis secretionibus, instauratur. Eum autem agendi modum saepissime contingere, exploratum habemus.

§. 10. *Continuatio.*

Nec deserenda est alia explicandi ratio. Legem enim universalem stabilivimus de stimulorum vicissitudine (*Phys.* §. 71) : duorum nimirum idem organon occupantium alterum duntaxat posse actionem suscitare, alterum vero, plerumque debiliorem, supprimi aut frangi: fortior praesertim is stimulis esse solet, qui secretiones auget, unde medicamentorum incitatio tollit morbosam. Hinc dolores e. g. silent , si opio aut hydrargyro aut stibii praeparatis diaphoresis aucta est, unde, quam parum idonea sit negativorum incitamentorum informatio, per se patet.

Cum pleraque remedia, hunc effectum producturа, in eadem organa agere debeant, quae morbus affecit, similes nonnunquam effectus nascuntur medicaminum , quam quos morbus produxerat. Hydrargyrum solet exanthemata peculiaris ingenii, ulcera et dolores; belladonna vertiginem aliaque id genus phaenomena efficere, quae et in morbis, contra quos ea remedia exhibentur, occurrunt Id, tanquam principium omnis pharmacologiae, imo et therapiae, Sam. Hahnemannus stabilire conatus est dum *homoeopathicam* actionem medicamentorum primariam esse ac universalem statueret (*Hufelands* : journ. 26 2. *Hahnemanns. Organon der rationellen heilkunde.* Dresden 1810. 8). Verumtamen principium esse nequit, quod effectus est; quaerique semper potest, cur medicamenta similia producant phaenomena ac morbus; dein haud ve-

rum est, aegritudinem tolli, si similia phaenomena a medicamentis effecta fuerint. Namque hydrargyrum magis etiam noxium est, si exanthemata ea vesicularia et ulcera maligna, scorbuticorum aemula, producit, quam cum diaphoresis inde nascitur. Neque nisi pauca exstant exempla effectuum eorum, plurima ex observatoribus haud fide satis dignis huc coëgit Hahnemannus. Itaque universa haec expositio valeat.

§. 11. *Continuatio.*

Quodsi dynamicae remediorum actioni insistimus, superflua plane videtur errorum eorum refutatio, qui ante decennium et quod excurrit in scholas nostras irrepere videbantur, de quantitate incitationis sola sufficiente; qui quidem errores proficiscebantur a bipartita dynamica ratione. Quodsi enim vires deflectere a normali statu solummodo vel nimia incitatione vel defectu ejus statueris, facile concesseris, medicamenta omnia vel magis vel minus incitare, vel denique incitationem minuere viresque penitus deprimere. Cum vero jam supra (*Phys.* §. 65. *Path. gen.* §. 51. 69) uberius probata sit fallacia ejus dichotomiae, et in hoc demum introitu plura adlata fuerint argumenta, quae, qualitatem ac modum incitationis omnino mutari rebus externis ac medicamentis, monstrant; supersedere ulteriori possumus argumentationi. —

Maximi autem momenti instar habet, inquirere in duplex momentum vis vitalis, receptivitatem nimirum seu vim sensiferam atque efficientiam ipsam

sive energiam aut irritabilitatem (*Phys.* §. 62. 63). Remedia igitur, ut reliquae res externae, modo in hoc jam in illud momentum agunt, quorum utrumque cum in quavis parte corporis adsit, medicamenta, singulas partes adficientia, modo vim sensiferam earum, jam irritabilitatem augent aut minuunt, aut denique mutant.

§. 12. *Continuatio.*

Dum actionem remediorum ab effectibus, seu effectus primarios a secundariis distinguimus, illos necesse est ponamus in mutatis dynamicis rationibus, secundariis autem plerumque humorum mutationes adnumeremus (*Path. gen.* §. 47). Humores enim organis producti ac generati, prius remediis externisque rebus mutari nequeunt, quam organa ipsa mutantur, quod cum saepius celerrime contingat, nullum fere temporis spatium primarios a secundariis effectibus discriminat. Namque imponderabilium conductio per nervos horumque actio, quae insigniter efficax est in secretionibus mutandis (*Phys.* §. 247 — 249) sine temporis dispendio perficitur (*Phys.* §. 31. 40. 87). Ea inprimis remedia, quae magnopere differentia polaribus elementis praesertim hydrogene abundant, momento citius saepe humores permeare suisque qualitatibus imbuere videntur, naphtharum exemplo et acidi borussici (§. 6).

Plerique vero effectus secundarii compositi sunt e mutationibus partium solidarum fluidarumque, ut secretionibus auctis vel, quae nimiae sunt,

repressis, excretiones humorum vel augeantur vel minuantur, nutritio gliscat, partium robur restituatur, aliaque salubria phaenomena producantur.

Necesse autem est, effectus secundarii diversi ac saepe sibi contrarii sint, pro varia aegri constitutione, virium indole, aetate morborumque ratione. Notissimum enim est, idem remedium modo vomitum ciere, jam alvum ducere, nunc neutrum efficere sed vel in urinam vel in diaphoresin agere. Quod et a dosi varia saepe derivandum est.

Sect. III.

De viribus medicaminum investigandis.

§. 13.

Quodsi actio medicaminum chemico-dynamica est, vires eorum primariae e mixtione proficiscuntur. Etenim quodvis corpus vim suam exserere nequit nisi ope mixtionis elementorum. Jam vero, cum corporis cujuscunque analysis chemica vel subsistat in propioribus particulis totum id constituentibus, vel adscendat ad remotiora elementa, ultra quae progredi nequimus, nostra maxime refert quaestio, utra sit basis investigationum nostrarum, sive elementa primaria, sive partes propiores, illis conflatae, ac protinus obviae ut remedium investigatur?

Ad eam quaestionem ita respondendum esse arbitror, ut, lubrica esse nostra de primis elementis ratiocinia, contendam. Quod vel ex variis patet ac sibi ingenium azotici, carbonici, hydrogenis etiam et oxygenis auctores commenti sunt (*Phys.* §. 42 —

46). Rationes autem eorum elementorum etiam multo magis obscuriores sunt. Quodsi enim quispiam vel metallorum voluerit elementa nominare, sine dubio in arbitraria illaberetur commenta, neque certiora profitebitur, qui aliorum multorum remediorum elementa eruere conatur. Quid quod in ipsis humoribus vegetabilibus, qui Thenardi et Gay-Lussaci studiis satis investigati esse videntur, rationes elementorum hactenus indicantur, ut dubia etiam multa supersint. Itaque cohibenda potius adsensio est quam praecipitanda, etiamsi indies magis amplificari et firmari videtur nostra scientia.

Accedit demum, quod magnopere nostra interest, connubium id elementorum in corporibus, quod ars chemica eruere atque in omnibus omnino rationibus exhibere nequit. Ipsius enim artis ope perditum eunt alia elementa; alia nova ineunt connubia, quam quae in ipsis aderant corporibus. Quae cum ita sint, absonum plane est, rationibus elementorum superstruere pharmacologiae aedificium.

§. 14. *Continuatio.*

Paullo aliter comparata est indoles particularum propiorum ac praevalentium. Has enim jam ante praesentes ars chemica solummodo excernit, neque denuo producit: idcirco etiam cautissime investigandus est modus artis, quo extricavit eas partes. Namque si in cineres redigimus corpora aut ignem fortiorem adhibemus, nihil nos cogit ad statuendas eas partes, tanquam in ipsa substantia praevalentes, quas

in cineribus aut carbone reperimus. Pari ratione acida mineralia et fermentatio eliciunt ex humoribus vegetabilibus acidum aceticum, quod nunquam ante aderat.

Aliae vero partes praevalentes, sub sensus quidem cadentes, libra tamen minime produntur: e. g. volatilia principia, radicis ipecacuanhae, aliarum quae in ipsa analysi perditum eunt.

Cum variorum remediorum partes praevalentes adeo arcte secum junctae sunt, ut ars chemica nequeat eas seorsim exhibere, oritur inde nova difficultas, quae et hujus, cetero tutissimae, viae medicamina examinandi, obest. In gummigutta e. g. Neumannus jam resinosas gummosasque partes ope salini principii ita intime secum junctas existimavit, ut vulgari modo solvi nequeant ac separari. Nuperis demum temporibus Braconnotus omnem lapidem movit, ipsaque acida mineralia in auxilium vocavit, ut partes hujus substantiae constituentes detegeret, nihil tamen iis addidit, quae Neumannus jam statuerat.

§. 15. *Continuatio.*

Nuper invaluit in chemicorum scholis mos, principia nova ac peculiaria in plurimis substantiis officinalibus statuere, quae tantum tamen absunt, ut quaestionibus rationis sufficiant, ut tenebras potius augere videantur. Praeter coffeae, aloës, cinchonae principia propria multae aliae substantiae vegetabiles ejusmodi singulari dicuntur principio abundare. Quid quod et mannae suum principium

peculiare tribuere Galli non erubuerunt, licet id nil sit nisi saccharina substantia peculiari modo mutata. In his tamen et cohibendus est adsensus, cum plura ejusmodi principia, quae a majoribus nostris peculiaria habebantur, jam merito ad alia transferuntur. Ecquis non meminerit principiorum amari, nauseosi, acris, quibus scholae nostrae ante aliquot decennia resonabant! Eccui obvia non est „*virtus illa dormitiva, cujus est natura, sensu assoupire*" aut „*virtus purgativa, cujus est natura, duas biles evacuare*" apud comicum illum celeberrimum! Ista principia, istae qualitates occultae oblivioni traditae sunt: nostrae aetatis principia chemica melius cognoscuntur, sed nimis sunt multiplicia, meliuscule ad pauciora reducuntur.

§. 16. *Continuatio.*

Ut partes propiores praevalentes innotescant, expedit primum qualitates examinemus, quae sub sensus cadunt. Sapor enim et odor efficiuntur ratione et mixtione particularum propiorum: destructo sapore acri et odore faecula ari et jatrophae edules evadunt. Quae austero et adstringente sapore pollent, coriario principio scatere solent: quae aromaticum habent saporem odoremque, oleo pollent aethereo cum parte extractiva: amara firmare vires solent; acida calorem nimium minuere.

Sapori etiam et odori addidit Linnaeus colorem, cum animadverteret lutea prodere amarum saporem (gentiana, chelidonium) rubra acidum, alba dulcem; pallida esse insipida.

At vero, si ad verum res exigitur, parum firmi nesse his omnibus videtur. Multae enim partes propiores ita vinctae sunt a se invicem atque ligatae, ut prodere peculiarem nequeant saporem, nucis vomicae exemplo, quae amaro sapore insignis narcoticam virtutem debili solummodo odore prodit. Alia, eodem aut simili saltem sapore praedita, diversos utique, imo contrarios producunt effectus: cujus rei testimonium exhibent hydrargyrum muriaticum mite dulci sapore, kali sulfuricum amaro praeditum, tartarus denique stibiatus nullo peculiari sapore insignis. Acria modo pollent resina, jam oleo aethereo, nunc salino principio. Itaque circumspecto agendum est, dum ab his proficiscimur rationibus.

Ludicram praecipue differentiam color sistit, quippe cum in ipsis lutei coloris exemplis, a Linnaeo adlegatis insignis adsit diversitas: chelidonium enim acre est, amara alia vegetabilia rubro colore insignia. Nigra, quae saepius venenata esse dicuntur, nonnunquam dulcia sunt, interdum valde differentes habent qualitates.

§. 17. *Continuatio.*

Alii naturalem adfinitatem commendarunt, ut partes propiores similes eruantur. Qui quidem modus, ad plantas solas adhibendus, natura ipsa dictari videtur. Similes enim succi, similes formae externae in iisdem familiis et ordinibus occurrunt (*Decandolle: essai sur les propriétés médicales des plantes, comp. avec leurs form. exter.* Paris, 1804.

4). Columniferae pleraeque mucilagine: umbelliferae resina fragranti: verticillatae oleo aethereo: contortae et cichoraceae succo lacteo acri scatent. Quae utut vera sunt, plures tamen admittunt exceptiones. In eadem familia maxime diversae occurrunt partes constituentes: conii exemplo et cicutae virosae inter umbelliferas aromaticas: lolii temulenti inter gramina cerealia. Quid quod idem genus non raro species alias aliis et longe diversis partibus praevalentibus praeditas habet violae exemplo et iridis et convolvuli.

Itaque cautissime adhibenda est adfinitas naturalis ad eruendas partes remediorum praevalentes.

§. 18. *Continuatio.*

Ut partes praevalentes extricentur, praeprimis requiritur examen earum, quatenus a rebus externis et quae reagere dicuntur, mutationem subeunt. Inquiritur in facultatem solvendi, quam aqua, alcohol, aether et olea exercent: tali modo partes extractivae vel resinosae vel gummosae distinguuntur. Olea aetherea a pinguibus differunt eo, quod in spiritu vini solvantur, quamvis et oleum ricini in alcohole solubile sit, et oleum brassicae napi calore omnino solvi possit. Salium neutrorum, similibus partibus praevalentibus praeditorum alii facilius, difficilius alii in alcohole et aqua solvuntur.

Acida mineralia, si adhibentur ad exponendas partes constituentes, combustionem potius ignique similes producunt effectus. Itaque minus commen-

danda sunt, quam sales metallici, quos, ferri sulfurici, hydrargyri nitrici aliorumque exemplo, nostra aetas frequentissime in usum vocat. Egregium sane auxilium praebent praecipitatis variis, quae partium propiorum diversitatem produnt Scientius tamen et cautius, quam vulgo fieri solet, et haec auxilia suadenda sunt. Etenim ferri sales, prout magis vel minus oxydatum continent ferrum, prout solutio fortior est aut debilior, eamdem partem praevalentem, saturiori aut dilutiori colore praecipitant. Quin etiam diversae partes, principium coriarium et amarum subvenenatum nucis vomicae ac corticis angusturae spurii ex India orientali adlati eodem colore nigro ferrum sulfuricum praecipitant: et genuinus etiam angusturae cortex, qui bonplandiae trifoliatae esse dicitur, purpureo colore ferrum sulfuricum praecipitat, licet nullum coriarium principium, sed cinchonicum continere credatur.

Nec negligenda, sed magnopere commendanda est fixa aut volatilis indoles, quam variae temperiei expositae aut destillatae substantiae manifestant. Olea aetherea a fixis, acria volatilia a fixis resinis eo modo distinguuntur. At vero Pfaffius bene monet, nec pinguibus oleis suum deesse odorem partesque adeo volatiles: nec resinas acres carere quadam volatili indole, cum, aëri diu expositae, multum virtutis amittant: nec, quae magnopere fixa est, pars extractiva amara, ab omni volatili ingenio aliena est, quippe quassiae lignum destillatum aquam reddit amaram.

Generatim autem monendum, partium remedia constituentium propiorum ac praevalentium haud constanter contrarias esse rationes, neque limites posse fixos duci, sed ipsa acida fixa, phosphori ac boracis sensim abire in acidum benzoicum, borussicum et hydrothion, quae summe volatilia sunt. Ipsum etiam acidum muriaticum elementum habet chlorinum, constanter elasticum, combustibilium omnium rerum cremationi favens.

§. 19. *Continuatio.*

Quodsi partes remediorum praevalentes innotescunt; vires eorum examinandae sunt experientia potius quam ratiociniis (*Introit. ad phys.* §. 10). Experientia autem nititur observationibus, quae vel in animalibus brutis, vel in ipso corpore humano instituuntur. Experimenta in animalibus brutis possunt quidem lucem foenerare ad vires remediorum eruendas: sed, quanta exigatur circumspectio, vel inde liquet, quod animalia varia longe aliter ferant substantias ac homo: conii maculati exemplo, quod oves, lyttae vesicatoriae, quam hystrix erinaceus sine noxa vorat. Saccharo contra, Carminato teste, et lacertae et ranae enecantur, columbae etiam pessime ferunt.

Itaque in humano corpore ipso experimenta instituuntur, vel sano vel aegro. Quae sanum corpus prodit phaenomena minus tutam muniunt viam ad dijudicandas vires, quam cum in aegritudinibus adhibentur. His igitur immorandum est, ut pharmacologiae fundamenta ponantur.

CAP. II.

DE MUCILAGINOSIS.

Sect. I.

GENERATIM.

§. 20.

Primam medicamentorum classem constituo eorum, quae nullo praevalente elemento praedita, omnia ita intime mixta continent, ut vere indifferentia dici possint. Abeunt tamen per olea pinguia odora in maxime differentium oleorum aethereorum classem, et, ubi acidum praedominatur, per saccharum, in acidas substantias.

Mucilaginosa dicimus, quod *mucus* inest, in albumen, gelatinam et adipem animalem transiens. Ejus muci si purus est et e vegetabilibus petitur, sequentes sunt proprietates: insipidus et inodorus; in aqua solubilis, cum eadem miscet, quae alioquin haud in ea solvuntur, maxime olea pinguia et ipsas resinas; nec frigore congelascit, ut gelatina, nec aestu, more albuminis; nec per se fermentat, etiamsi temporis mora denique in speciem putredinis abeat. Sicca destillatione largitur oleum empyreumaticum, ammonium opeque acidi nitrici evolvitur oxalicum er galacticum. Praecipitatur ex aquea solutione adminiculo alcoholis et kali silicei: hoc ultimum in gelatinae speciem abit, per sales metallicos pariter praecipitatur.

§. 21. *Continuatio.*

Nullum elementum in muco praevalet, sed azoticum intime nexum est cum oxygene et hydrogene: inest etiam calx, ut remotum elementum. Itaque vis ejus et actio est potius negativa, dummodo purus est: siquidem mechanice primum acrimonias involvit et obtundit, partibus corporis semet insinuat, tensasque ac aridas laxat et humectat, hinc et nimiam intensionem virium a tensa partium indole ortam mitigat et minuit. Itaque doloribus mitigandis, tensionibus et excoriationibus emendandis, acrimoniae humorum leniendae inservit mucus purus.

Sect. II.

DE MUCILAGINOSIS PROPRIE DICTIS.

§. 22. *Althaea officinalis.*

E latice puro plantarum perennium arborum, qui facile fermentat et acido carbonico scatet, secedit in ipsa vegetatione mucilago ὠργανουμένη, quam et *cambium* appellare solent, quae omnibus partibus formandis occasionem praebet. Quo altius adscendit latex purus, eo gravior fit pondere, eoque similior mucilagini (*Uber die natur und den bau der gew. p.* 227). Ea quidem mucilago, collecta inprimis inter librum alburnumque, abundans interdum exsudat aut descendit etiam in radicem. Sed et aliae sunt plantae, quae in tela cellulari et ductibus propriis mucilaginem copiosam

servant, quorsum inprimis malvaceae pertinent sive columniferae.

Usitatissimae sunt:

Radix et herba *althaeae officinalis*, quae per universam Europam in cultis et humidis locis crescit (*ic. fl. dan.* 530). Est perennis radix, digitum crassa, intus alba: dimidiam fere partem purae mucilaginis, saccharinae substantiae in alcohole solvendae nonam circiter partem continet. Infusum facilius putrescit; decoctum crotonis tincturam rubro colore tingit: kali siliceum gelatinae forma praecipitatur.

Facile abit in partes corporis nostri; tensas partes, doloribus spasmisque vexatas mollit, lubricat: unde in dysuria, calculosis adfectibus in ophthalmia sicca et ulceribus dolentibus siccisque proficua est. Utimur decocto ad alvum eluendam cum floribus chamomillae et seminibus lini: cataplasmate etiam in doloribus intestinorum atrocibus, rachialgia saturnina et dysentericis adfectibus siccis prodest, unciam radicis dimidiam vel integram herbae cum libra aquae coquere, donec dimidia pars supersit, quae saccharo aut mele condita, vasculis coffeae bibitur.

Conficitur *pasta althaeae* e radice hac aqua fervida infusa, additis gummi arabico, saccharo, albumine ovorum et aqua florum aurantiorum: quae opitulantur in tussi sicca et catarrhis pulmonum. *Unguentum althaeae pharmac. würtemb. et ross.* inepta est compositio e mucilagine hujus radicis, seminibus lini, fœnugraeci, butyro cum resina,

terebinthina veneta et cera citrina, cui alii etiam radicem curcumae addunt. Quia mitigantia et lubricantia cum irritantibus componuntur, taxanda est: hinc exolevit, ejusque loco in pharm. boruss. ponitur *unguentum flavum.*

§. 23. *Semina cydoniorum.*

Semina cydoniorum (*Pyri cydoniae* Jacqu. fl. austr. t. 342), per Germaniam australem spontaneae et in hortis omnibus cultae, in tunica externa insignem continent muci puri copiam, qui aqua rigida jam extractus, post temporis moram parum putrescere incipit, metallicis salibus praecipitatur cumque praesertim ferrum salitum adhibetur, glaucum existit sedimentum, nonnulli principium coriarium inesse autumant. E contusis seminibus albumen et amylum extrahuntur.

Mucilago cydoniorum externe adhibita tensas partes lubricat, dolores sedat, maximeque cum plumbo acetico in ophthalmiis prodest, quamvis hic sal metallicus floccos albos praecipitat.

§. 24. *Semina foeni graeci.*

Semina foeni graeci (*Trigonella Foenum graecum* Riv. tetrap. irreg. ic.) plantae per Galliam australem spontaneae, obtuse tetragona sunt, lurido flava: sapore mucilaginoso subaromatico, odore subnauseoso, melilotum aemulanti. Praeter mucilaginis copiam insignem pars extractiva amara subaromatica inest. Adhibetur externe ad cataplasmata mollientia cum aliis mucilaginosis, et ad alvum

eluendam. Maxime vero commendatur in arte veterinaria, contra maleum morbum quem *apsyrtus* *μάλιν* Angli *glanders*, Germani *den rotz*, Galli *farcin*, Itali *il moccio* appellant.

§. 25. *Herba verbasci, semina lini, semina psyllii, alburnum tiliae, lilium candidum.*

Herba verbasci (*Verbascum Thapsus*, fl. dan. 631) in ruderatis sterilibus per totam Europam spontanei, in officinis exstat, superflua tamen. Infusum herbae cum ferro sulfurico nigrescit ob principii coriarii parvam copiam. Cum oleo olivarum flores decocti largiuntur *oleum verbasci*, quod a quibusdam ad molliendos tumores haemorrhoïdales commendatur.

Semina lini (*Linum usitatissimum*, Sturm deutsch. flor. n. 26), per Europam spontanei, in tunica externa tantam mucilaginis copiam habent, ut sexdecim partes aquae bullientis a parte una seminum in mucilaginem satis cohaerentem mutentur: nucleus seminum oleo scatet pingui, albuminis et saccharinae substantiae minore copia. Expediunt haec semina externe in cataplasmatibus ad dolores calculorum mitigandos, ad dysuriam leniendam, ad molliendos tumores duros, ad abscessus maturandos, adhibentur quoque ad alvum eluendam in dysentericis et colicis adfectibus.

Semina psyllii (*Plantago Psyllium*, Blackwell herb. t. 412), compressa sunt, nitida, atra; sapo-

re mucido, subacri et nauseoso. Octavam partem muci continent: praeterea acre principium, examini ulteriori commendandum. Suadentur in usum externum, ad tensionem emendandam et dolores mitigandos, in cataplasmatibus.

Alburnum tiliae (*Tilia microphylla* et *platyphylla* Venten. Fl. dan. 553), arboris per totam Europam spontaneae, aqua frigida maceratum insignem exhibet copiam muci puri. Id infusum magnopere lenit, externe in tumoribus praesertim haemorrhoïdalibus.

Lilii candidi (Blackw. t. 11), in Helvetia spontanei, hortis nostris culti, bulbi et flores abundant mucilagine, quae quartam partem bulbi constituit. Contusi bulbi et flores, aqua frigida infusi adhibentur ad tumores molliendos et dolores tensarum partium mitigandos.

Sect. III.

DE AMYLACEIS.

§. 26.

Amylum, in farina cerealium et bulbis radicibusque variarum plantarum obvium, nil est nisi mucus siccus, quem natura ipsa in celluloso textu; granulorum specie, praecipitat, excernit etiam cum cerea substantia et resina mixtum, in superficie plantarum *pruinae* nomine depositum. Videtur autem amylum eo modo e muco vegetabili nasci, ut hic aquosa parte secedente aut evaporata, amittat etiam azoticum, unde acida praevalent.

Namque coctum cum aqua amylum, post temporis moram, acescit, denique mucore obducitur. Cum tinctura gallarum format floccos albos praecipitatos, quibus simile redditur amylum parti extractivae subdulci. Ope acidi nitrici evolvitur acidum oxalicum et aceticum.

Amylum eamdem vim habet ac mucus: praeterea vero magis nutrit, cum facilius mutari et in sphaeram organicam trahi possit (*Phys.* §. 78). In pulverem redactum cum gummi arabico adspergitur partibus excoriatis; in sanguinis fluxibus, praesertim epistaxi, prodest spleniis aut linteolis exceptum. In dysenteria expeditissima sunt clysmata ex amylo et gummi mimosae.

Sago est medulla variarum palmarum, praesertim *cycae circinnalis*, *elates sylvestris*, *zamiae cycadis*, novorum etiam generum *sagi* et *metroxyli*, quae aqua trita et depurata, per cribrum trajicitur. Granula sunt albida, subrufa, coriandri mole, quae cum aqua cocta turgescunt, molliuntur, pellucent ac aquam in gelatinae massam mutant. Id decoctum, cum saccharo, cortice aurantiorum aut cinnamomi paratum, vel acido citri, vino aut jusculis carneis conditum, praestantissimum exhibet nutrimentum in atrophia et infirmitate, quae morbos graviores acutos excipit.

Salep sunt bulbi *orchidum morionis* et *masculae*, per omnem Europam provenientium. Sed in oriente in solo macriori grandiores, postquam caulis marcescere coepit, collecti, filis trajecti, siccantur eaque ratione veneunt. Aqua autem cocti bul-

bi omnino se habent ut amylum; puls inde parata abit in acidam fermentationem. Exhibetur autem decoctum bulborum, quorum drachma una cum libris duabus ad libram unam coquitur. Exhibetur quoque pulvis cum gummi mimosae et saccharo in tussi sicca et phthisica.

Sect. IV.

De gummosis.

§. 27.

Gummis ortus et amyli idem est e muco vegetabili siccato et azoticam partem amittente. Sed differt gummi tamen pelluciditate atque calcis majore copia, cujus tres e centenis partibus continet: praeterea vero eadem habet acida, quae in amylo animadvertuntur.

Actio eadem est ac mucilaginum: jungunt gummia aquam oleis, mitigant et humectant tensas partes, dolores sedant, nutriunt etiam, maxime ob id celebrata apud Aethiopes Senegambiam incolentes.

§. 28. *Gummi arabicum.*

Gummi arabicum est succus mucosus *acaciae verae* Willden., *A. Senegal* et *gummiferae*, solis aestu siccatus. Distinguimus autem duas potissimum species ejus: alteram pellucidam magis, fractura splendentem, coloris fere expertem aut subflavidam, sine odore ac sapore, in aqua omnino solubilem et kali siliceum praecipitantem; altera vero fulvam,

quae aqua haud omnino solvitur, neque kali siliceum praecipitat: haec indica vocatur: ut *barbaricum gummi* vocatur simile rufum, quod e Mogadora Africa exportatur.

Acaciae omnes, quae alburno continent hanc muci copiam, corticem habent insigniter adstringentem, ut et ad coriarium usum adhibeatur. *Acacia vera* arbor est procera, spinosa, cortice rubicundo, spinis stipularibus geminis digitum longis, foliis bipinnatis, partialibus bijugis, propriis octodecemjugis, glandula inter singula partialium paria, spicis floris globosis flavis (Icon exstat *in* Vesling. *de plant. Aeg.* p. 8). Crescit in Aegypto, Arabia petrea et Abyssinia. A portu Tor sinus arabici speciatim nominatur. Simillimam lacrimam exhibet *acacia Senegal*, arbor cortice albo, spinis stipularibus ternis, media reflexa, foliis bipinnatis, partialibus quinquejugis, propriis multijugis, spicis axillaribus cylindricis, legumine villoso (Icon exstat. *in* Prosp. Alpin *de plant. Aegypt.* ed. Vesling. p. 15). Haec constituit amplissimas sylvas inter fluvios Senegal et Gambiam et circa Tombuctu, unde ad Mogadoram, nomine *Soudan* aut *Siung*, vehitur. Post pluviosum anni tempus, mense novembri, sponte effluit e rimis corticis magnorumque ramorum succus hic mucilaginosus, forma lacrimarum ovalium aut vermiculari: nationes accolae vescuntur eo, magnisque utribus id exportant ad plura centenamillia pondo. Vilior autem species, fulva aut rufa, minus pellucida minusque aqua solubilis, provenire videtur ex *acacia arabica*,

quae cortice fusco statim distinguitur, per Arabiam et Indiam, picta in Roxburghii plantis Coromand. *tom.* 2. t. 149. Simillimam pariterque vilem et rufam largitur *acacia gummifera*, a Brussoneto in Africa boreali detecta, quae a Leone africano jam *Telech*, nuper a Jacksonio *Attaleh* vocatur.

Gummi arabicum verum cum quadrupula aquae parte mucilaginem largitur syrupi mole, quae ex hydrargyro nitrico roseum aut phoeniceum colorem obtinet, e ferro nitrico vero flavescit et albis tandem floccis praecipitatur. Acidi nitrici ope acidum oxalicum et calx oxalica formantur: acidum citricum vero evolvitur ope acidi muriatici.

Usus est tum pharmaceuticus ad subigenda olea, resinas, camforam, ad terendum et parumper oxydandum hydrargyrum; tum mechanicus ad sistendos sanguinis fluxus et leniendas partes excoriatas; tum therapeuticus ad moderandam tensionem partium spasmosque et dolores inde profectos mitigandos in alvi fluxibus, dysenteria et colicis doloribus, in tenesmo et raucitate tussique sicca.

§. 29. *Gummi tragacanthae.*

Gummi *tragacanthae* est lacrima fruticis graeci, qui ad varias astragali species pertinet. *Astragalus creticus* Lam. a Tournefortio jam (Voy. en levant, 1. t. 21) et nuper a Sibthorpio (fl. graec. t. 736) velut genuina species gummi illud fundens indicatur: simul vero *Astrag. aristatus* Willden., ut vera Τραγάκανθα Dioscor. ab eodem Sibthorpio (l. c. t. 735) in Peloponnesi montibus inventus

est. Oliverius vero aliam speciem *astrag. verum* describit, ut fruticem, foliolis villosis setaceis, floribus axillaribus aggregatis luteis, quem in Armenia et Asia minore invenit.

Est autem lacrima vermicularis, subopaca, albidi vel flavescentis coloris, difficulter in pulverem redigenda, in aqua frigida non solubilis, sed cocta insignem muci copiam largitur. Sales metallici nullam coloris mutationem producunt. Azotici paullo plus inest, quam in aliis gummibus. Aptius est hoc gummi ab subigendas resinas, olea et hydrargyrum: cum vero pilulae inde formantur, hae nimis obdurescere solent.

SECT. V.

DE GELATINOSIS ET ALBUMINOSIS.

§. 30.

Gelatina ac albumen eo differunt a muco, quod magis animales sunt, azotici majorem habent copiam ac citius putrescunt. Mutatur enim gelatina in mucum, dum cum alcalinis miscetur; transit albumen in mucum, si in lixivio solutum acido praecipitatur (*Treviran.* Biol *B.* 4. p. 366). Albumen autem in gelatinam abit, si acido phosphorico miscetur. Quae adfinitatem humorum eorum manifesto probant. Neque tamen eo minus et gelatina et albumen tum a se invicem, tum a muco vere differunt: namque gelatina frigore congelascit; acidis et alcalinis facile solvitur; acido nitrico evolvitur acidum oxalicum et malicum; sales metallici haud mutantur.

Albumen contra aestu coit et acidis mistum: in alcalinis solvitur: hydrargyro muriatico oxydato ubique proditur. Acidi nitrici ope evolvitur gas azoticum, igne fortiori acidum borussicum et gas nitrosum: destillatum largitur gas hydrogeneo-carbonicum, ammonium oleumque empyreumaticum: putrescens hydrothion format. Itaque albumine continentur sulfur, phosphorus, carbonicum, azoticum, hydrogenes cum pauxilla oxygenis copia.

Gelatina, in pluribus plantarum partibus praevalens, in collam abit in granis cerealium, animalem maxime partem, quae egregie nutrit. Albumen, in vegetabilibus etiam obvium, magis tamen corpori animali perfectiori peculiare est, cum gelatina in imperfectis frequentius observetur. Albumen minus nutrit, quam gelatina. Generatim vero utraque substantiam iisdem viribus pollet ac mucus: lubricat partes, quibus se facile immiscet: tensas partes, spasmisque et doloribus vexatas mollit adfectusque inde pendentes minuit, gelatina etiam, si qua rupta sunt aut continua soluta, eadem unit et conglutinat. Utraque vero nutrit, facillime et ab infirmis digestionis viribus in naturam animalem mutatur.

§. 31. *Gelatina ipsa.*

Gelatina ipsa paratur vel e glutine fabrorum lignariorum, cocto et ope albuminis depurato, vel ex ossibus bubulis, Papiniano lebete coctis, vel denique, optimo et gratissimo modo, e pedibus vitulinis aut e cornu cervi raso. Exhibetur autem,

ut nutriatur corpus macie confectum et morbis diuturnis: quid quod in febribus ipsis vires consumentibus, dummodo semet remiserunt, refocillantur optime aegri, gelatina e cornu cervi raso cum saccharo, vino rhenano et succo citri cocto. Commendatur quoque in morbis diuturnis *ptisana alba* e pane triticeo (*adoreo*), cornu cervi et syrupo aut saccharo, seu additur, Trommsdorffio suadente, gummi arabicum.

Ex hac potissimum nutriendi facultate effectus roborans est declarandus, quem, ut febres intermittentes pertinaces sistantur, Galli maxime et Itali, observarunt. Exhibuerunt autem gelatinae siccae unciam dimidiam in aqua fervida solutam, addita aqua menthae aut cinnamomi, eamque dosin repetendam suaserunt post decem scripula horae primaria. Eligendum tempus apyrexiae, maxime si insultus novus post horam circiter dimidiam instat. Non rarum est, calorem et sudores augeri, impetum quoque sanguinis versus caput et pectus promoveri: interdum vomitus et anxietas inde sequuntur, quae symptomata vitanda sunt. Plures noxae observantur, cum adfectus spastici adsunt, aut in vulgari febre intermittente. Sed et generatim exolevit in Germania haec methodus, in iis febribus duntaxat suadenda, quae cum cachexia junctae sunt.

§. 32. *Viperae. Lacertae. Limaces.*

Amphibiorum caro gelatinosa non solum insigniter nutrit, sed observata quoque fuit vis diure-

tica et diaphoretica, quae proficisci videtur ex abundante ammonio. Huic fini inserviunt *viperae* (*Coluber Berus et Vipera*), quae, pelle capite et cauda refectis, coctae jusculum exhibent laudatissimum in morbis diuturnis cutaneis, maxime herpete. In syphilide ipsa, tanquam specificum commendabatur a medicis saeculi XVI. (Jo. Benedicto, Jac. Cataneo et Seb. Aquilano) vinum cum viperis paratum, quo et nuperi utuntur neapolitani et lusitani. Facilius enim debellatur lues in calidis regionibus, multo mitior facta per saeculorum seriem.

Lacertae agiles, quae crudae comeduntur in nova Hispania, demtis capite caudaque et intestinis extractis, egregie opitulari dicuntur in lue venerea, sudoribus et saliva ipsa promotis (*Florez. Espicifico nuevamente descubierto en el regno de Guatimala.* Madr. 1782).

Limaces (Helix pomatia) gelatina sola conflatae nutriente vi et leniter diaphoretica pollent: jusoula e contusis limacibus cum pomis borstorfianis, prunis siccatis, pasta etiam ex iis et gummi arabico saccharoque coctis magnopere commendantur ad nutritionem promovendam in tabe et febre hectica. Praedicatur etiam helicum gelatina ad tollendas verrucas manuum digitorumque.

§. 33. *Ichthyocolla.*

Ichthyocolla est gelatina e variis partibus, maxime vesica natatoria acipenserum, praesertim husonis et sturionis confecta. Optima habetur, quae

ex interna vesicae natatoriae sturionis membrana petitur, haec aqua elota et siccata serpentino modo convolvitur: vilior est libri modo plicata : ultima pretio sine cura siccata venit Coquunt etiam ad Volgam et in vicina maris caspii vesicas sturionum, donec gelatina spissescat, quae in laminas scissa, pellucida et flavida est. Vires sunt eaedem, quae gelatinae generatim. Valentissimum nutrimentum praebet decocta cum vino et aqua, additis saccharo et citris : gratissimam reddunt quoque adjunctae gelatinae ribium rubrorum vel rubi idaei. Multo frequentior vero est usus ichthyocollae externus, tum ad *emplastrum adhaesivum* Woodstockii conficiendum, quod ad vulnera minora, quae sine amissione carnis scissa sunt, conglutinanda. Paratur autem ex ichthyocolla in spiritu vini soluta, additis styrace et benzoë.

§. 34. *Albumen. Succus gastricus.*

Albuminis, quod ex ovis petitur, similes sunt virtutes. Nutritioni inservit, dum infantibus recens natis aut aegris macie confectis cum saccharo et aqua cinnamomi exhibetur. Excoriatas partes, a longo decubitu, curant nonnulli albumine cum spiritu frumenti trito. Excipitur etiam alumen albumine ovi ad leves ophthalmias tollendas.

Succum gastricum diximus laticem blandum, seroso mucosum, acido vel phosphorico vel alius generis scatentem, antiseptica virtute praeditum (*Phys.* §. 124). His addimus, praeter phosphoricum acidum Trevirani observationibus acidi ga-

lactici praesentiam natro nupti in succo gastrico probabilem reddi. Hinc vis ejus antiseptica, et externe adhibiti, credibilis est; praesertim expedit in ulceribus malignis, quorum licet dolores initio augeat, postea tamen minuit, secretionem corrigit, foetori obesi et puris generationem blandi promovet. Praebet quoque is latex vehiculum commodum remediorum corporis superficiei inungendorum, quod promtius in naturam corporis transeunt, cum prius cum succo animali mista fuerunt. Praestantius saltem praebet vehiculum quam adeps et olea, multo minus adsimilanda.

Necesse tamen est, petatur ex animalibus carnivoris, quorum succus gastricus multo potentius putredini resistit. Recentem eum acquirimus, dum tubulum argenteum undique foratum, qui spongia inditur, filo suspensum in ventriculum aut ingluviem avium immittimus; eum tubulum cum spongia succo praegnante facile extrahere possumus, cum filum rostro appendimus. Carminatius etiam e carne vitulina cum sale culinari et aqua fontana per horas sexdecim digesta succum gastricum artificialem paravit.

§. 35. *Lac.*

Lac diximus (*Phys.* §. 525. 526) emulsionem veram, oleosis partibus, saccharina substantia, acido galactico et albuminosis partibus constitutam. Is autem latex, primum animalium perfectiorum nutrimentum, egregium praebet quoque alimentum macie confectis et phthisi: maxime si albuminosae partes saccharinae substantiae aequabili ratione mi-

stae sunt, quod praecipue in lacte muliebri contingit Id igitur, si tepidum, ut e mammis profluxit, bibitur, summe proficuum est in atrophia et marasmo: substituitur muliebri etiam asininum, quod phthisicis plerisque commendatur. Sed oportet, qui hanc curationem experturi sunt, simul corpus exercere motibus, aëre gaudere puro atque vel aquam Selteranam lacti addere vel succos herbarum aromaticarum expressos simul potare. Solet enim si incaute lac adhibetur, digestionem impedire, flatus gignere et acorem stomachi Exhibetur quoque, cum ventriculus id tolerare nequit, clysmatibus, praesertim opio junctum, in dysenteria; et in maxime debilibus aegris, diuturna macie confectis balnea e lacte tepido parata utilissima sunt.

Sect. VI.

De saccharinis.

§. 36.

Saccharum esse mucilaginem oxydatam, patet tum ex analysi Guytonii, qui in centenis partibus ejus substantiae 74 partes oxygenis, 18 partes carbonici et octo hydrogenis invenit, tum e faciliori mutatione cujusvis mucilaginis vegetabilis in saccharinam substantiam, si oxygenis ratio augetur, tum e sacchari transitu in mucum, si oxygene privatur. Alcalia etiam fixa et calx, dulcedinem saccharo rapiunt, amarumque et adstringens reddunt. Destillatum saccharum largitur acidum muci empyreumaticum, cujus copia se habet ad copiam

ejusdem acidi e gummi arabico eliciti, ut 150: 118. Ope acidi nitrici et muriatici largitur acidum oxalicum et malicum: cum acido sulfurico destillatum evaporat gas phosphoreum: phosphori quoque praesentia eo cognoscitur, quod tritum saccharum tenebris lucem edit phosphoream. Quaevis saccharina substantia, ope fermentationis et destillationis spiritum largitur, eadem elementa ac saccharum, licet alia ratione continentem. Namque Saussurius in centenis partibus 37 oxygenis, 43 carbonici, 14 hydrogenis, tres demum partes azotici (e colla frumenti) in spiritu frumenti invenit.

Obtinetur autem saccharum maxime e gramine indico, *saccharo officinarum*, cujus culmi quassati succum largiuntur, coctione et admixtione calcis aut lixivii alcalini inspissatum et in formam pulveris granulosi redactum. Additur calx aut alcali, ut acidum malicum, crystallorum formationem impediens, neutrum reddatur. Id crudum seu farinosum saccharum denuo ita in Europa depuratur, ut cocto cum aqua calcis addatur sanguis bovinus et albumen ovi, ad depurandum, denique vero coletur per laneos utres. Conficitur tamen eodem usu e succo crudo adscendente *acerum*, maxime *saccharini*, *pseudoplatani* et *rubri*, e *fuco saccharino*, *betae ciclae* radicibus, ex uvis, e *zea mays*: naturaliter producitur circa nodos *bambusae arundinaceae* (Tebaschir Arabum, ἅλς ἰνδικῆ Graecorum), in *hedysaro alhagi* (Terendschabin Arabum), in *asclepiade procera*, in cujus foliis cynipes nidulantes eliciunt mucilaginem oxydatam, aëre et solis aestu congelatam.

Usus sacchari est vel pharmaceuticus, ut misceantur olea, resinae et acria cum aqua, faciliusque in humoribus corporis solvantur, vel mechanicus, ut crystalli subtiles adimant ac corrodant carnem luxuriantem, ulcuscula aphthosa, maculas corneas, excoriatas papillas mammarum, vel denique diaetetico-therapeuticus: nutrit enim et leniter aperit, unde in cachexia et macie prodest. Solet autem in iis morbis *saccharum lactis* potissimum exhiberi, quod in Helvetia e sero lactis evaporato paratur. Magna sistit frusta crystallis opacis albidis conflata, quae septupla copia aquae solvuntur, in fermentationem vinosam haud prona. Nec hoc solo modo differt a saccharo vegetabili sed eo etiam, quod acidum galacticum et azoticum continet: hinc egregie nutrit, leniter aperit ac secretiones promovet. Exhibetur in lacte asinino ad uncias plures per diem in phthisi pulmonali ulcerosa et aliis cachexiae speciebus.

Saccharo in aqua soluto constituitur *syrupus simplex*, medicamentis ad gratum saporem addendus.

§. 37. *Mel.*

Mel est mucilago vegetabilis oxydata, nectariis florum praesertim secreta, ab apibus collecta ac in earum corpore parumper mutata. Differt a saccharo non fluida solum indole, sed admistis etiam partibus plantarum vel extractivis vel aliis peculiaribus: *azaleae* enim *ponticae* flores nectare scatent hydrogeneo-carbonico, unde venenatum mel

apes parare jam Graeci sub Xenophonte e Persia reduces experti sunt, confirmante id nuper Klaprothio (*Reise in den Kaukasus.* I. p. 458). Et aliorum florum odores in mel transeunt, alii ursini, tiliarum, rorismarini exemplo. Mel in aqua omnino solvitur, quae solutio cum tinctura gallarum sedimentum exiguum producit et ferrum salitum colore viridi-flavo imbuit. Mel siccatum in crystallos saccharo similes quidem non abit, sed massam sistit e subtilissimis aciculis compositam: calce omnino mutatur in amaram et nauseosam substantiam, quae separata per acidum sulfuricum calce, acidum malicum, et ope acidi nitrici, oxalicum producit.

Itaque mel a saccharo differt tum admixtis particulis plantarum peculiaribus, tum acido praevalente: unde et magis irritare valet. Quae quidem incitatio contingit in vasculis capillaribus, secretioni praefectis: unde et externe adhibitum diaphoresin et suppurationem suppressas promovet et in intestinis levem excretionem. Simul vero acidi praevalentis ope calorem ligat ac minuit, propter facilem fermentationem flatus gignit, digestionem impedit in imbecillis et alvi fluxus ciet. Externe adhibetur cum farre secalino mixtum ad furunculos aperiendos et bonam suppurationem promovendam. Interne mel admiscetur iis remediis, quorum sapor corrigendus est, aut, ubi opus est alvum lenire.

§. 38. *Manna.*

Manna, lacrima *fraxini orni* cujus cortex vel sponte ruptus vel, in Sicilia praesertim, incisus succum eum mucilagineo-saccharinum effundit solis aestu dein congelascentem. Distinguimus *mannam electam*, albam, puram, pellucidam, quae si veris lacrimis similis est, *manna in lacrimis* appellatur. Huic, fere non venali, proxima est *manna canaliculata* s. *cannulata*, quae frustulis canaliculatis sexpollicaribus albido-flavidis sistitur. Vulgaris *calabrina* s. *pinguis* dicta fragmenta habet variae molis, lucida vel albida, rufa aut flavida, culmis graminum, festucis, arena aliisque rebus mixta, a quibus si purgata est, *manna electa* vocatur.

Similia excrementa mellea largitur *fraxinus excelsior*, cujus folia aphidibus aut aliis insectis puncta mucilaginem saccharinam exudant, *manna foliata* s. *de fronde* dictam. Neque absimilis est excretio foliorum laricis, quae *manna laricina* vocata e Delphinatu apportatur.

Sapor mannae est quidem dulcis sed subnauseosus acriusculus, quo a melle omnino differt. Buchholzio teste inest plus quam dimidia pars peculiaris principii dulcis, quod crystallos radiatos aciculares format, in aqua spirituque vini solvitur, nec facile fermentat, cum acido nitrico denique acidum oxalicum largitur: praeterea inest mucilago saccharina et pars extractiva gummosa. Hae quidem ultimae partes, in fermentationem pronae, eam

mutationem in manna producunt, sed mucescit etiam libero aëri exposita.

Manna sistit incitamentum lene, quo vasa capillaria intestinorum ad secretionem et excretionem lacessuntur; hinc leniter aperit et laxat, sed haud sine flatibus et torminibus, quod tum fermentationi tum principio peculiari tribuendum est. Exhibetur aqua calida infusa, additis salibus neutris, uvis passis, aqua aromatica, tinctura rhei aut spiritu sulfurico-aethereo, ut flatus et tormina vitentur. Adultis potest ad unciam usque, infantibus teneris ad drachmas aliquot propinari. *Syrupum mannae* habet *pharm. boruss.* e foliis sennae, seminibus foeniculi, saccharo et manna conficiendum, qui commendatione indignus est. Nec *infusum sennae compositum* ejusdem pharmacopoeae, seu *aqua laxativa Viennensis* laudes meretur, cum folia sennae mannae nupta facile tormina augeant.

§. 39. *Extracta plantarum dulcia. Uvae et fructus dulces.*

Parum differunt *extracta plantarum dulcia*, quae mucilaginem continent saccharinam, aqua quidem, nec alcohole solvendam, cujus solutio alcalinis augetur. Sales metallici hoc extracto praecipitantur, ferri sales obscuro colore: tinctura gallarum quoque id praecipitare solet. Liquores plantarum coerulei rubro colore tinguntur; acidum malicum elicitur ope acidi nitrici. Vires igitur sunt fere eaedem ac saccharinarum reliquarum substantiarum;

leniter aperientes, lubricantes, nutrientes. Maxime vero tussim lenire et sputa promovere feruntur, quoniam secretio tunicae mucosae, quae intestina obvestit, communicatur cum eadem membrana quae vias aëriferas obducit (*Phys.* §. 74).

His accensendi fructus *vitis viniferae* maturi; *passulae majores et minores*, quibus utimur in decoctis alvum mollientibus et tussim lenientibus: fructus *ficus caricae*, qui externe eximie molliunt tumores et abscessus: fructus *zizyphi vulgaris* seu *jujubae*, *cordiae myxae* s. *sebesten*, *ceratoniae siliquae* seu *siliquae dulces*, *pulpa* etiam *cassiae* seu *bactyrilobii fistulae* Willden., quibus omnibus extraneis remediis opus fere non habemus, dum *pulpam prunorum* nostratum adhibemus. Haec enim vim leniter aperientem laxantemque eodem gradu possident.

§. 40. *Radices dauci et glycyrrhizae.*

Prae aliis vero commendandae sunt radices *dauci carotae*, quae tantam continent saccharinae substantiae copiam, ut dulcissimum roob inde conficiamus. Utimur autem radicibus ipsis tritis ad foetorem ulcerum corrigendum et ipsam suppurationem promovendam, cui fini aptissimae sunt, quod acidum carbonicum fermentatione evolvunt, putredini adversum. *Roob dauci* leniter alvum aperit, mucum intestinorum educit, ac sic vermibus mederi potest.

Radix *glycyrrhizae glabrae*, per Europam australem cultae et spontaneae, satis dulcis est;

adjuncta tamen acrimonia quadam et amaritudine: continet dimidiam ponderis partem extractivam, quae mucilagine saccharina constituitur, octavam autem partem resinae fauces vellicantis, quam alcohol solvit. Hinc infusum praestantius est decocto, quo haec pars irritans magis elicitur: additur autem infusis, quorum acris et irritans indoles hac blanda radice mitigatur: potest etiam per se exhiberi ad leniendam tussim refractariam.

Liquiritiae succus, in Hispania et Sicilia conficitur e radice contusa et cocta, atro colore, fracta superficie lucida, dulcissimo sapore. Eo utimur ad blandum reddendum saporem salium aliarumque acrium rerum: aut ad promovendam secretionem in membrana mucosa viarum aëriferarum. Cum vero succus is venalis variis quisquiliis inquinatus esse soleat, purgatur in officinis, aqua fervida solutus et per pannum laneum colatus: quo facto *extractum glycyrrhizae* obtinemus. Paratur etiam *syrupus glycyrrhizae* infusis radicibus aqua fervida, cui demum additur saccharum. Solent denique *pastam* parare e radicibus iisdem cum gummi arabico et saccharo aqua fervida infusis et colatis. Nec *trochisci becchici*, ad sputa promovenda in catarrho commendati, sine laude sunt, qui eodem modo ac pasta conficiuntur.

§. 41. *Radices graminis et polypodii.*

Radix *tritici repentis* seu *graminis offic* praestantissimis remediis, extracto dulci praegnantibus adnumeranda est. E stolonum radicantium libra

una plus quam quinque unciae extracti facile fermentantis educuntur, quod blandissimum praebet stimulum tunicae mucosae, quae intestina obducit: excretiones nimirum leniter promovet: stasibus etiam hepaticis et abdominalibus resolvendis par est, etiamsi fortior vis ei deneganda sit. Vocatur id extractum *mellago graminis* s. *extractum liquidum*, si post unicam ebullitionem leni calore ad mellis spissitudinem redigitur, ejus extracti liquidi sextam fere partem ponderis sui largiuntur stolones recentes.

Radix *polypodii vulgaris*, dulcis quidem sed parum adstringens et amaricans, coctione praesertim dulcedinem amittit. Praeter extractum dulce aqua extrahendum alcohol quoque prodit tum principium coriarium, tum resinam. Exhibetur autem radix aqua infusa, vel extractum ad leniter educendum mucum intestinalem et vermes enecandos.

Sect. VII.

De pinguibus et oleosis.

§. 42.

Quae *pinguia* dicuntur et *oleosa*, nullo fere sapore aut subdulci insignia sunt; ad flammam urunt cum fumo et fuligine, ad aërem oxygenes demum attrahunt atque rancescunt: in alcohole solvuntur, si e plantis petuntur, haud fere solvuntur, dum animalia sunt. Cum alcalinis saponem constituunt, aqua et alcohole plerumque solubilem:

nec respuunt simile connubium cum oxydis metallorum. Elementa adipis animalis et oleorum pinguium vegetabilium non eadem sunt: potest tamen generatim contendi, majorem iis inesse carbonici quam hydrogenis quantitatem: adipem animalem quoque insuper oxygene praeditum esse. Intime tamen haec elementa mixta vere indifferentem constituunt substantiam, quae, maxime dum saccharina pars adjuncta est, nutritioni inservit. Chemico quoque modo agit ad privandas oxygene partes, ad mitigandam tensionem, ad leniendam incitationem, dolores spasmosque, eaque ratione ad leniter promovendas excretiones.

§. 43. *Adeps animalis.*

Adeps igitur *animalis*, quem azotico carere diximus (*Phys.* §. 81. 263), eo praeprimis differt ab oleis vegetabilibus, quod majorem habeat oxygenis copiam, namque facilius rancescit, et destillatus acidum sebaceum et aceticum evolvit. Alcohole praeterea haud mutatur, cum aethere lacteam praebet solutionem. Petitur autem ex ovibus (*sevum ovillum*) et porcis (*axungia porcina*) quibus et canes et cervos addere vulgus solet, quorum adeps peculiari facultate conspicuus creditur. Externe applicatur adeps animalis ad molliendas et lubricandas partes, vel excoriatas vel gelu tactas (adeps praeprimis felinus). Pleraque etiam emplastra et unguenta eo constituuntur. E pedibus taurorum coquitur adeps praestans fluiditate et quia haud facile rancescit, ad collyria et ad custodiendas partes ab aëre.

Oleum ovorum huc pertinet, e vitellis duriter coctis expressum, fulvo colore, sine sapore et odore peculiari, facillime rancescit: hinc recens parandum, ubi adhibendum est: ab admixto albumine azoticum gas evolvitur, si acido nitrico miscetur. Hoc utimur oleo, ad lubricandas partes externas, maxime ad variolarum siccatarum escharas leniter removendas.

§. 44. Cetaceum.

Cetaceum seu *sperma ceti* ab adipe animali peculiari modo recedit, licet ei adsimile sit. Petitur e cranio *physeteris macrocephali.* Odore proprio, venationi finitimo insigne, fabrica lamellosa crystallina praeditum est. Alcoholis bullientis partibus centumquinquaginta solvitur, cum alcalinis causticis saponem constituit: ad flamman accenditur; ad aërem rancescit, dum flavidum colorem induit: destillatum in oleum fluidum mutatur. Ea substantia, ad lubricandas vias aëriferas in tussi pertinaci olim commendata, cum vitello ovi et gummi arabico trita, emulsionem facit: potest etiam cum saccharo trita, pulveris forma exhiberi. Magis tamen externe additur emplastris et unguentis. Sic celebre est *ceratum cetacei* pharm. boruss. seu *emplastrum spermatis ceti*, quod cera alba, sevo ovillo et cetaceo componitur. Conficimus etiam unguentum e cetaceo, oleo amygdalarum et oleo aethereo lavandulae. Utrumque ad emolliendam cutem et lubricandas papillas mammarum adhibetur.

§. 45. *Cera.*

Cera est substantia vegetabilis-animalis, quam apes e polline antherarum parant, naturaliter etiam producitur in fructibus *myricae ceriferae*, *stillingiae sebiferae* et in *ceroxylo Andicola* Humb. Arte quoque Lametherius confecit ex oleo olivarum cum acido nitrico. Hinc differre cera videtur ab oleis soliditate et oxygenis praesentia: quod Lavoiserius analysi ita confirmavit, ut a centenis partibus cerae, 51 carbonici, 17 hydrogenis et 30 oxygenis esse statueret. Oleis blandis omnino, alcohole bulliente vigesima pars, tantilla etiam aethere solvitur: cum alcalinis saponem constituit. Distinguimus *ceram flavam*, naturalem quae colorem pigmento pollinis debet, a *cera alba*, quae solis radiis exposita pigmentum amisit.

Vires cerae similes sunt iis, quas oleosa et unguinosa exercent: lubricat partes mollitque, spasmos tollit ac dolores, unde majores nostri adversus dysenteriam et alvi fluxum pertinacem commendarunt gummi arabicum in aqua fervida solutum, cui cera alba liquefacta agitando adderetur. Suaserunt et *electuarium cerae*, e cera cum oleo amygdalarum dulcium fusa et conserva rosarum. Multo frequentior est externus usus, ad componenda unguenta, emplastra et collyria, quorum egregium vehiculum, cum butyro insulso, oleis et sevo aut axungia praebet. Simplicissimum est *unguentum cereum* pharm. boruss. ex oleo olivarum (part. 10) et cera alba (part. 4) igne liquatis paratum.

Cereoli quoque simplices, ad explorandam urethram commodissimi ex eadem mixtura olei et cerae conficiuntur. *Ceratum labiale* Trommsdorffi, expeditisssimum ad labiorum fissuras sanandas, componitur e sevo cervino, cetaceo, cera alba, oleo amygdalarum, oleo caryophyllorum et radice alkannae. *Oleum cerae*, e cera flava cum calcaria usta destillata, elicitum, quod denuo super calcaria usta destillatur, vices olei ovorum optime gerit.

§. 46. *Semina lycopodii.*

Non dubito his adnumerare *semina Lycopodii* seu pulverem in capsulis reniformibus plurium lycopodii specierum contentum. Quem vera semina constituere, etiamsi pollini antherarum forma similis sit et mixtione, experimentis Broteri et Willdenowii, qui e pulvere sato plantulas educarunt, probatum est. Est autem pulvis ille inflammabilis, aqua non miscendus. Constat substantia peculiari, quam Buchholzius albumini finitimam, Cadetus vero cerae congruam pronunciavit: olei pinguis autem, materiae saccharinae et extracti mucosi non parva inest copia. Viget facultate exsiccante, quod aquam arcet: hinc in intertrigine infantum laudatissimus est is pulvis, qui siccus inspergatur. In crusta lactea, plica polonica et herpete etiam syphilitico unguenta formantur ex hoc pulvere, zinco oxydato albo aut hydrargyro, quae in Polonia et Berolini celebrata sunt. Interne praedicatur vis diuretica, ad tollendam ischuriam infantum et dolores calculorum mitigandos: tum etiam ad plicam polonicam curandam. Exhibent aut pulverem

cum syrupo althaeae in emulsione, aut coquunt herbam cum foliis heraclei sphondylii (*Brancae ursinae*), quod decoctum, cum fermentationem subiit, bibitur.

§. 47. *Olea blanda vegetabilia. Oleum olivarum, papaveris, amygdalarum, fagorum.*

Olea ipsa blanda vegetabilia sapore debilissimo dulci, odore vix ullo, si recentia fuerint, nutriendi etiam facultate vere indifferentia videntur. Admixtam habent saepe mucilaginem et saccharinam substantiam, quae licet dulcedinem augeat, rancorem tamen promovet. Carbonici 77 partes, hydrogenis 10 et 13 oxygenis e centenis continent. Hinc adfinitas cum mucilagine vegetabili elucet: coctione etiam cum oxydo plumbi olea mutantur in materiem saccharinam et natura ipsa mutationem similem docet in fructibus cocos, ubi saccharina substantia immaturorum sensim mutatur in oleum butyraceum (*Wahlenberg: de sedib. mater. plant.* p. 39). Optime parantur olea pressione per laminas calefactas, ubi tamen vitanda est comminutio putaminum testarumque, quibus nuclei fructuum cinguntur.

Oleum olivarum celebratissimum est et satis volatile, quia sine fumo crematur. Continet 49 partes carbonici, 22 hydrogenis et 29 oxygenis si purum est: sed frequenter corrumpitur coctis potius quam expressis olivis, aut concisis simul nucleis

et putaminibus. Pharmaceuticus autem ejus usus primarius est, ad conficienda unguenta: sed interne adhibiti insignis est usus, ut plumbi oxyda, quae colicis doloribus pertinacibus ansam praebent, reducantur, aut, si id concedere nolueris, ut saltem spasticae constrictiones intestinorum, tollantur ei morbo genuinae. Quomodo agat in viperae morsu curando, haud liquet, cum indoles veneni illius nos etiamnum lateat: id tamen expertum habemus, epota larga illius olei copia et inunctis membris morsis, aegrum, etiamsi pessima jam accesserint symptomata, mortis effugium adsequi. Malacarnius ope olei olivarum recentis arthritidem vagam seu rheumatismum chronicum ita curavit, ut alternis diebus aliquot uncias propinaret, quo facto urina lateritia secessit, alvus liquida evasit et sudores promoti fuerunt. Adversus vermes praestantissimum est remedium, ubi cum vitello ovi et gummi arabico potest emulsio inde fieri. Cuti denique inunctum expedit contra spasmos et ipsum tetanum: cavet corpus a noxis frigoris humidi et infectionem impedit contagii popularis, si Baldwino fides est habenda.

Pleraque commoda olei olivarum in Germania perditum eunt, cum recens rarissimum sit. Hinc *oleo papaveris* et *amygdalarum dulcium* aut *fagorum* etiam contenti simus necesse est. Oleum papaveris mucilaginem admistam habet, alcohole et aethere partim solvitur, propterque vile pretium cum oleo fagorum optime oleo olivarum substituitur. Oleum amygdalarum dulcium pariter turbidum est ob

mucilaginem admistam, alcohole et aethere pariter solvendum ac oleum papaveris: eodemque jure loco olei olivarum adhibetur Parantur etiam emulsiones ex amygdalis dulcibus cum resinis, camfora, aliisque id genus rebus, quae solutionem aquosam respuunt. Conficitur quoque *syrupus emulsivus* ex amygdalis dulcibus, floribus aurantii et saccharo, qui acribus rebus et irritantibus additur.

§. 48. *Oleum ricini. Butyrum cacao.*

Oleum ricini e *ricini communis* seminibus expressum, per se quidem mite est et inodorum, viscidum et albidum pellucidumque, si recens fuerit ac sine ullo corticis vestigio. Hic enim addit principium acre, nauseosum ac fauces vellicans, quod et evolvi videtur in veteri. Cum vero venale fere semper alienum sit ab illa blanditie, nequeo ejus remedii laudibus omnino adsentiri. Praedicarunt enim vires leniter aperientes, vermibus adversarias, quas peculiares ei esse negandum est, si recens fuerit et blandissimum. Namque nihil inest, quod praestantiam prae aliis oleis unguinosis probare possit. Adeo nauseosum est ut uncia dimidia absque additis spirituosis, saccharo aut aqua menthae piperitae sumi non possit.

Butyrum cacao, e fructibus *theobromae cacao* expressum, oleum est unguinosum. blandissimum, quod externe ad demulcendas partes excoriatas, interne ad tensas partes lubricandas, in colicis doloribus et ulceribus vesicae exhibetur. Propinatur autem ad drachmam cum lacte mixtum aut in jusculis carneis.

CAP. III.

DE AETHEREO-OLEOSIS.

Sect. I.

Generatim.

§. 49.

Olea *aetherea* s. *volatilia*, hinc fixis adfinia inde resinis finitima sunt. Namque cum acido sulfurico destillatum oleum olivarum indolem oleorum aethereorum adipiscitur: atque per balsama manifesto in resinas abeunt. Differunt tamen ab oleis fixis odore penetrante, sapore plerumque acri, volatilitate insigni, ut maculam in charta haud linquant, ac sine fumo et fuligine comburantur, aquae etiam odorem suum participent. In alcohole solvuntur, quod tamen et in oleo ricini unguinoso contingit. Plerumque multo leviora sunt aqua, ut supernatent atque interdum solo odore prodantur: nonnunquam multo graviora et sevo similia sunt, ut oleum rosarum. Aetate corrumpuntur olea per attractum ex aëre oxygenes, unde et obturacula vasorum, in quibus servantur, arrodi solent.

Elementa eorum eadem sunt ac oleorum unguinosorum, sed aliae eorum rationes. Hydrogenes enim tantopere praevalet, ut in quibusdam 80 e centenis partibus constituat, in aliis quidem minus, in nullo vero citra dimidiam partem faciat: reliqua pars est carbonicum. Itaque tantum abest ut indifferentia sint, ut summam potius incitationem

producant. Incitant autem praeprimis vim organicorum nervorum sensiferam, ita ut vasorum activitatem et calorem animalem augeant, ventriculi vires et intestinorum stimulent, unde digestio promovetur et flatus expelluntur. Multo magis calefaciunt, imo exaestuant, quae carbonem adhuc integrum et acidum imperfectum continent, *empyreumatica* dicta, quae, si e vegetabilibus petita sunt, digestioni etiam obesse consuescunt. Quo puriora et magis volatilia sunt olea aetherea, eo gratiora solent odoratui esse, cujus ope et vim sensiferam nervorum cerebralium augere, sensuumque superiorem vigorem promovere possunt.

Interea tamen id peculiare habent, quod intensio vis sensiferae eo breviori tempore transeat, quo magis hydrogenes, volatile principium, praevalet. Itaque remissio sequitur fugacem hanc incitationem, quae si secretiones et excretiones simul auget, spasmis aliisque nimiis et haud regularibus irritationibus finem imponit (*Pharmac. gener.* §. 8. 9). Hinc sedant olea aetherea et spasmos aliosque fluctuantis vis sensiferae effectus levant. Maxime idonea huic fini sunt, quae propter animalem originem, azoticum ita adjunctum habent, ut connubium ejus et hydrogenis utrumque potentius reddat. Alia vero sunt olea aetherea, oxygenis ope in solidam formam magis mutata, quae vim vasorum sanguiferorum et capillarium sensiferam diutius potentiusque incitant, hinc calorem majorem producunt, licet, ob evaporationem celeriorem, illico saepius frigoris sensum in lingua et pharynge inferre

consuescant: camforae exemplo et oleo menthae piperitae. Alia denique olea aetherea extractivae parti vel aquosae vel resinosae intime juncta, diutinam et validam cient utriusque momenti vis vitalis actionem, ut praeter sensiferam vim ipsa etiam efficientia vitalis intendatur: ventriculi et intestinorum officia iis excitantur, flatus promtius ejiciuntur, calor totius corporis, mutatione fluidarum partium in solidas, increscit.

Sect. II.

De animalibus medicamentis aethereo-oleosis.

§. 50.

Quae modo docuimus de azotici cum hydrogenis intimo connubio in his substantiis, illustrandae actioni earum inserviunt. Alterutrum enim elementum, expansionis summae capax si jungitur, potentius agere ac fugacius oportet: agit autem in vim sensiferam nervorum organicorum, qui e gangliis prodeunt: haec protinus incitata dein sese remittit; incitatio morbosa ei, quae his substantiis producitur, cedit, eoque modo irregularis vis sensiferae dispensatio cessat, maxime dum viae excretoriae simul remissa incitatione, aperiuntur (*Pharmac. gener.* § 9). Pleraque ejusmodi remedia antispastica sunt et diaphoretica: nonnulla etiam tanta celeritate remissionem inferunt, ut nulla fere praecedens incitatio animadvertatur (*Pharmac. gener.* §. 8). Quodsi vero extractiva pars his elementis adjuncta est, diutius morari solet incitatio, ut, vasis sangui-

feris lacessitis calor corporis auctus diutius perstet. Idem contingit, dum ignis ope carbo integer, qui secessum elementorum nondum passus est et acidum imperfectum elicitur, si igitur empyreumatica sunt olea (§. 48).

§. 51. *Formica.*

Formica rufa praeter acidum peculiare aromaticum oleum quoque aethereum (drachmam unam cum sex granis in libra una) et unguinosum (sesquidrachmam in libra una) continet. In usum medicum vulgo adhibemus *spiritum formicarum*, destillatione formicarum vivarum cum dupla portione alcoholis et aquae obtinendum: in eo autem solutum est oleum illud aethereum, cujus azotico-hydrogenea indoles odore acidi borussici proditur. Connubium quoque acidi peculiaris cum alcohole aetheris speciem sistit. Utimur eo spiritu in debellanda debilitate nervosa, quae resolutionem nervorum vel minatur vel jam attulit: propinatur ad drachmam unam in vini uncia dimidia: lavandae etiam eo sunt partes resolutae, contusae: levamen inde quoque percipitur in doloribus capitis et dentium, a frigore excepto ortis. Infusum praeterea cum aqua bulliente balneum sistit laudabile in arthriticis adfectibus et resolutionibus nervorum inchoantibus. Domestico utuntur Holsati remedio ad arthritidem vagam debellandam, dum formicarum copiam cum pane pinsam comedunt.

§. 52. *Oleum animale.*

Oleum animale est vel *foetidum* vel *aethereum.* Illud obtinetur e cornu cervi destillato, simul cum ammonio concreto : hoc vero ex oleo foetido bis destillato, dum secunda vice aqua pura additur et ignis gradus modicus est. Oleum protinus in excipulum abiens optimum est, album pellucidum, odore suavi nec sapore acri aut ingrato. Aëri diu expositum colorem fuscum obtinet, pelluciditatem amittit ac saporem adipiscitur ingratum empyreumaticum. Hinc necesse est vasculis exiguis vitreis inversis sub aqua servetur.

Fugacem autem, si purum est, incitationem producit, nimiaeque morbosae incitationi ac irregulari vis sensiferae distributioni adversarium est : Itaque spasmos sedat apyretos, si recentes fuerint, nec a caussa materiali nati. Hinc in chorea sancti Viti guttas viginti aut triginta prodesse meminimus : in epilepsia cum extracto opii exhibetur: in ipsis febribus intermittentibus, quae spasmos adjunctos habent, guttas quinque ad decem saccharo instillatas cum vino propinarunt.

§. 53. *Moschus.*

Moschus est substantia secreta in organis peculiaribus utriformibus, quae in abdomine ante genitalia sita et pilis brevibus rigidis obsita sunt. Organa aut vesicae venales ab altera parte convexae ab altera planae sunt, duplici membrana cinctae, unciam dimidiam fere substantiae unguinosae, fra-

grantissimae amaricantis, combustibilis, in aqua ad dimidiam partem solubilis, continent. Odor vel minimae particulae, quae pondere fere non percipitur, tamen per ingens spatium diffunditur, asa foetida fere deletur. Nec tincturae tantum accipiunt odorem, cum alcohol nonnisi quartam partem ejus substantiae solvat. Optimus moschus e peninsula transgangetica et Cochinchina provenit; vilior species est tartarica: ille in centenis partibus 60 glutinosae, 30 albuminosae ammonio scatentis, 9 partes cereae extractivae substantiae, unicam partem resinae cum oleo aethereo continet. Id oleum, odoris caussa, tam volatile est et fugax, ut pereat tempore, si moschus diu aëri exponitur: hinc vasis clausis servandus est.

Fugacissimum praebet stimulum vi sensiferae totius systematis nervosi, qui citissime in remissionem praeviae ataxiae et spasticorum motuum transit. Maxime praedicatur, ubi pulsus frequentia et durities, musculorum distensiones, urinae pallor et aquosa indoles, atque deliria mitia continua suscitatam vim sensiferam et musculorum arbitrariorum et vasorum sanguiferorum capillariumque produnt. Hinc irregulari vis sensiferae distributioni adversus est, praecipue si exanthemata repressa sunt. Sedat tumultus morbosos, dum incitatione fugacissima remissionem adfert et organa aperit excretoria. Nec tamen energiam ipsam labefactatam aut prostratam, augere, nec diuturnos et tonicos spasmos tollere, nec pertinaces caussas materiales spasmorum removere valet. Itaque irrita est spes, moscho vires prostratas in typho suscitatum iri, aut epilepsiam ces-

saturam, quae diu jam et ab organicis vitiis sustenta perstitit.

Exhibetur pulveris forma, cum saccharo, gummi arabico et magnesia usta, additis quandoque radice serpentariae, camfora, ammonio caustico, sale cornu cervi, opio, aut extracto chamomillae: potest quoque in emulsione aut julapio propinari, cum saccharo et gummi arabico aut vitello ovi tritus; bolus formatur ex asa foetida, moscho et extracto hyoscyami. Tinctura viribus exiguis praedita est: additur tamen tinctura cinnamomi solutionibus aquosis.

Dosis est major in calidis regionibus, ubi diaphoresis fortior exspectanda est. In temperatis climatibus sufficit grana quatuor ad scrupulum dimidium omni bi-aut trihorio exhibere. Neque noxa a majoribus dosibus metuenda est, cum nullo modo exaestuare soleat.

Commodissimum praebet remedium in eclampsiis infantum, puerperarum ac iis, quae morbos exanthematicos comitantur. In asthmate Millari Wichmannus tanquam specificum laudavit: in asthmate spastico arthritico cum sale cornu cervi, asa foetida, resina guajaci et extracto valerianae proficuus fuit. Quod si cum gangraena spasmi adsunt (*Path. spec.* §. 183), moschus prodest cum sale succini aut cornu cervi, sed continuo auctis dosibus. In typho idoneus est ejus usus, cum convellitur corpus, aeger desipere incipit, pulsus contremiscunt et obdurescunt, urina pallet cutisque arescit, neque tamen vis vitalis pessumdata est. Tum opti-

me potest cum valeriana, naphthis et hydrargyro muriatico miti exhiberi: id praeprimis commodum est connubium, si metus est, viscera inflammationes pati.

§. 54. *Castoreum.*

Castoreum est substantia lurido-fusca, tenax, tela cellulari intertexta, odore gravissimo singulari, sapore amaro, acri, nauseoso, contenta in utriculis peculiaribus oblongis, quos inter anum et pudendas partes *castor fiber* gerit. Optimum provenit ex imperio ruthenico: canadense seu occidentale multo est vilius, utriculis venditur minoribus et tenuioribus.

Oleum aethereum seorsim Cartheuserus inde elicuit: quot licet aliis non cesserit, inesse tamen efficimus e graveolentia, quae aëre perditum it, ex eo insuper, quod alcohol resinosam partem solvens odorem integrum suscipit. Alcohol quartam partem totius substantiae solvit, aqua fere decimam, quae gelatina alcali praegnans esse videtur. Acidum benzoicum inesse expertus est Langerius.

Castoreum simili pollet virtute ac moschus: volatilem praebet ac fugacem systemati sensifero stimulum, qui remissionem infert praecedentium turbarum. Cum tamen resinae majorem copiam continere videatur, multo diutius incitat et vasa sanguifera inprimis adficit. Itaque abstinendum ab eo esse in febribus nervosis omnino arbitror· commendandum praecipue in spasticis motibus apyretis, quibus mulieres hystericae, a menstruis defectae

vexantur: quanquam delicatulae et debiles minus id ferant, quam rusticae. In asthmate spastico veterum, in lipothymiis, vertigine et apoplectis insultibus mulierum hystericarum eximium praestat usum: commodum etiam est in colicis doloribus spasticis, cum flatuum copia junctis.

Exhibetur autem pulveris forma, ad grana quinque aut scrupulum dimidium, cum saccharo, magnesia aut gummi arabico, additis radice valerianae, camfora et opio. Pilulae conficiuntur utilissimae e castoreo, extracto marrubii, trifolii fibrini, asa foetida et pulvere rhei. *Tinctura* extat *castorei* vel *simplex* vel *aetherea*, cum spiritu sulfurico-aethereo paranda, quarum utraque ad guttas viginti aut sexaginta cum tinctura valerianae, infuso chamomillae aut cum liquore ammonii succinici propinatur. Idonea demum est olei cayeput solutio in tinctura castorei.

§. 55. *Ambra et Zibethum.*

Ambra et *Zibethum* supervacanea sunt. Illa est substantia unguinosa flavida subpellucida, ubi teritur aut calefit, fragrantissima, ad lenem ignem cerae more liquescens, ad flammam accenditur, in aqua non solvitur, licet ei odorem impertiat. In alcohole tamen puro et aethere omnino solvitur. Est vero concrementum extractivum, quod ex intestinis *physeteris macrocephali* ejicitur. Odore suo nervos mulcet, turbisque eorum finem imponit. Nullo tamen modo opus hujus remedii habemus, cum moschus sufficiat. Simili ratione judicandum de

zibetho, unguine in utriculis *viverrae zibethae* separato, quod pretiosissimum plerumque adulteratur.

SECT. III.

DE FOSSILIBUS MEDICAMENTIS AETHEREO-OLEOSIS.

§. 56. *Bitumen. Naphtha. Petroleum.*

Bituminis nomine insignimus fossilia inflammabilia, odora, e reliquiis vegetabilium mundi primaevi ita in intestinis terrae generata, ut hydrogenes, evaporare nescium cum carbonico hemioxydato variisque aliis mineris conjungatur. Sic lithanthracum, carbonum fossilium, asphalti, petroleique originem exponere satagimus: nec absimilis est succini ortus.

Simplici et fluida forma id oleum fossile sistit *naphtham*, in Schirwan, provincia mari Caspio finitima, in lacuum salsorum et paludum vicinia frequentem. Haec aquae ad instar pellucida, fragrans, magnopere inflammabilis et volatilis, ipsoque spiritu vini levior, ad solis aestum tamen obdurescit, fluida manet ad o *Fahr*. Haec non est officinalis.

Petrolei nomine venit substantia viscida, flavida aut lurida, insigniter graveolens, sapore valde acri, quae picem fossilem plerumque habet admistam et fere eodem pondere specifico gaudet ac aqua. Provenit in Gallia, Italia, Sicilia et insula Barbado. Haud solvitur in vulgari spiritu vini, sed in alcohole. Destillatum largitur oleum aethereum summe volatile, oleum empyreumaticum gra-

vius et carbonis copiam. Magnopere excitat et exaestuat: vasorum et sanguiferorum et capillarium actionem, insignite auget: unde exponendus est usus ejus in ulceribus diuturnis, in pernionibus, ubi cum succo ceparum et opio mixtum vesicas ciet et resolutionem partium impedit aut tollit. Exhibuerunt etiam interne, ad guttas quinque vel decem, cum tinctura asae foetidae in resolutionibus nervorum, maxime vesicae, tum quoque in verminosis adfectibus, praesertim iis, quos taenia excitat: sed propter tetrum odorem saporemque preferendus est usus externus. Inungitur enim utiliter in eisdem aegritudinibus.

§. 57. *Asphaltum.*

Solidam formam habet *asphaltum* s. *pix fossilis*, atra, splendens, valde inflammabilis, quae trita odorem spirat gravem, sapore gaudet empyreumatico et exaestuante. Elicitur ex hac substantia idem oleum aethereum, quod *naphthae* nomine natura producit. Praedicarunt asphaltum ipsum in ulceribus pulmonum cum vitello ovi et saccharo tritum; oleum quoque asphalti ad guttas decem saccharo instillandum: quod etiamsi non taxandum in statu apyreto, summe tamen cavendum est in febrili congestione.

§. 58. *Succinum.*

Succinum habere similem originem, etiamsi saepe pellucidum sit et aurei coloris, probant rationes et analysis. Tritum electricum est, prunis im-

positum, fumum fragrantem edit, neque aqua neque spiritu vini vulgari solvitur: alcohol et aether imperfectam solutionem producunt. Destillatum largitur oleum, petroleo simillimum, acidum peculiare succinicum et pauxillum acetici.

Succinum ipsum suffimenta ingreditur, quae etiam variis morbis opponuntur, cum balsamicae aut oleoso-empyreumaticae particulae membris applicatae salubrem possint incitationem efficere. In blennorrhoea muliebri laudarunt fumigationem e succino et tacamahaca. *Oleum succini* dolores rheumaticos aurium dentiumque sedare valet, si gossypio inditum in aures mittitur. Rushius in tetano proficuum esse, Lamottius in asphyxiis parturientium a nimis accelerato partu cum liquore ammonii experti sunt. *Tincturam succini* olim commendarunt tum externe ad balsama vulneraria, tum interne guttis triginta adversus catarrhos inveteratos: ad eam parandam Elwertus suasit cineres clavellatos in aqua solutos cum succino digerendos spiritu vini infundendos esse. Alii addunt tincturae succini spiritum sulfurico-aethereum, ut conficiatur tinctura aetherea, quae omnino potentior est vulgari.

Oleum denique succini rectificatum, cui sensim quadrupla portio acidi nitrici instillatur, abit in resinam flavidam, in alcohole perfecte solubilem, fragrantissimam, quam *moschum artificialem* vocamus. Is, dum crematur, odorem spirat parum ammonicalem: iisdem autem pollet viribus ac moschus naturalis.

§. 59. *Oleum pyro-carbonicum.*

Denique petitur e carbone fossili *oleum pyro-carbonicum*, teterrimi odoris et saporis, quod in variis Germaniae regionibus commendatur ad tollendos adfectus arthritidis vagae, resolutiones nervorum et debilitatem diuturnam. Cum saccharo miscent ad guttas aliquot: saponem quoque ex eo et acido sulfurico conficiunt, qui saponis guajacini aemulus dicitur. Sed egere facile hoc remedio possumus, cum alia olea, maxime petroleum, eadem facultate gaudeant, hoc autem a plerisque aegris ob saporem odoremque ferme intolerabile respuatur.

SECT. IV.

DE VEGETABILIBUS MEDICAMENTIS AETHEREO-OLEOSIS.

A. DE EMPYREUMATICIS.

§. 60.

Proxima sunt fossilibus, quas jam perstrinximus, olea empyreumatica vegetabilia, quae ob carbonem integrum et acidum imperfectum irritare quidem validius solent, sed exaestuare etiam ac vasa sanguifera magnopere turbare. Si qui igitur haec remedia in adfectibus arthriticis commendarunt, temere id fecisse videntur, cum constitutioni quidem per se robustae haud noceant, inertiam quoque organorum secernentium lacessant; sed in teneris corporibus turbas plurimas producant.

Inter haec militat *fuligo*, quae cum saccharo

et camfora mista ab ipso Mellino laudatur in arthritide. *Tincturam* quoque *fuliginis*, ab Ellero commendatam cum liquore ammonii succinici propinant varii ad secretiones in arthritide anomala promovendas.

Nec *oleum galbani foetidum* fuscum, quod e destillato Galbano elicitur, laudibus satis dignum est, cum externe adhibitum etiamsi discutiat potenterque secretiones augeat, postponendum tamen est aliis oleis aethereis.

B. De oleis fragrantibus.

§. 61.

Fragrans oleorum ingenium e grato proficiscitur sensu, quem in nervis odoratui praefectis cient, qui hydrogenis praevalentem et volatilem carbonici admixti indolem supponit. Propter eam volatilem elementorum naturam in aquam transeunt, quae similem, licet multo debiliorem habet virtutem. Gratus nervorum cerebralium sensus mulcet turbas eorum, isque effectus in nervos organicos, maxime vasorum capillarium transit: unde secretiones leniter augeri, perspiratio cutanea et sputorum excretio promoveri solent. Quodsi oleo ejusmodi simul junctum est extractum amarum, fixus magis et localis est effectus, quem remedia ea in stomacho exserunt. Extus autem applicita vasa capillaria ita incitant, ut secretiones accelerentur, unde discutiens virtus est derivanda.

a. *Exotica.*

§. 62. *Citrus et Aurantium.*

Primum huc pertinet *citrus medica* et *aurantium*, quarum fructus in utriculis corticis et folia in glandulis peculiaribus oleum continent, ex illa specie *oleum citri* s. *de cedro* s. *syrae*, hoc *oleum aurantiorum* s. *ol. de bergamotte* vocatur. Fragrantissimum utrumque e cortice fructuum exprimitur: e floribus aurantiorum destillatum *oleum* s. *essentia Neroli* vocatur, rubicundum colore, adulteratum frequenter oleo guilandinae moringae cum floribus aurantiorum digesto. Oleum citri usitatius est oleo aurantiorum: illud saepissime saccharo instillatum, *elaeosacchari citri* nomine, additur remediis, quae per se ventriculo officere, flatus generare, infirmare digestionem possent. Exhibetur ad grana duo aut quatuor vel octo.

Cum nec folia egeant oleo illo aethereo, non mirum virtutem stomachicam et antispasticam iis tribui. Ante hos quinquagintaquinque annos Hagae Comitum folia aurantiorum divendebantur velut arcanum antepilepticum: divulgatum autem fuit ab Haenio vindobonensi. Videtur tamen ejus remedii salubritas vi roborante potissimum niti, quam in ventriculo exercet, cujusque ope adfectus epilepticos, hystericos variosque spasmos infantum e ventriculi debilitate natos compescit. Pertinacem vero epilepsiam et diuturnam, quae praesertim ab organicis vitiis oboritur, tollere nequit. Exhibent

folia ad drachmam dimidiam aut integram in pulvere cum radice val rianae, aut. ut Locherus monuit, in decocto aquoso vel vinoso.

Flo:es aurantiorum destillati largiuntur aquam fragranti principio seu oleo aethereo subtili impraegnatam, quae *aqua florum naphae* in officinis vocatur. Haec optimum praebet vehiculum remediorum nauseam aut odorem ingratum excitantium. Ex iisdem floribus paratur quoque *syrupus naphae* pariter ob fragrantiam commendandus.

Cortex fructuum citri et aurantiorum cum abundet oleo illo aethereo cum extracto gummoso-resinoso, eximium praebet incitans ad vires stomachi et intestinorum erigendas, flatus pellendos bilisque secretionem promovendam. Solemus *flavedinem corticis aurantiorum* addere remediis, nauseam cientibus vel ventriculum ac intestina offendentibus. Solamen hypochondriacorum celebratissimum est, quod a Kleinio nomen habet, ex aequabilibus portionibus flavedinis, tartari tartarisati et radice rhei compositum. Sanguinis fluxus, maxime uterini, a debilitate intestinorum nati cessise dicuntur decocto corticum aurantiorum, additis saccharo et tinctura aromatica acida.

Propter intimum extracti resinosi cum oleo aethereo connubium tincturae utiles parantur vario modo, quarum simplicissima est *tinctura corticum aurantiorum* pharm. boruss. ex unciis quinque corticum et libris duabus spiritus vini rectificati paranda: magis composita est *tinctura amara* ex aequali portione corticum, radicis gentianae rubrae

et summitatibus centaurii minoris conficienda. Aliam Wendtius nomine *physagogae* suasit ex aurantiis immaturis cum spiritu muriatico-aethereo digerendis parari, quae in anorexia et dyspepsia veterum et hypochondriacorum mirum saepe usum praestat.

§. 63. *Cinnamomum.*

Cortex lauri cinnamomi (icon. *Burm. zeyl. t.* 27) optimus, ex insula Ceylona proveniens, chartam, qua merces involvuntur, crassitie non excedit, flavidum habet colorem, saporem subdulcem, aromaticum, odore fragrantissimum. Inferiores species sunt *cinnamomum indicum* s. *cassia cinnamomea* (Laurus Cassia) (icon. *Burm. zeyl.* t. 28): cortex spissior, magis fuscus, sapore acriori, odore minus grato. In media insula illa virgulta potius sunt cinnamomi quam sylvae: putatione enim coërcentur arbores in fruticum speciem, a quatuor ad decem pedes altorum. Putant autem ramos trimos, quorum corticem epidermide nudatum siccant, gracilioribus canaliculis in ampliores inditis.

Praevalet in eo cortice oleum aethereum, aureum, aqua gravius, sapore acerrimo aromatico, odore fragrantissimo, spiritu vini solubile, cujus drachmae duae fere in libra una continentur. Abit id partim in aquam superfusam, more aliorum ejusmodi oleorum. Praeterea extractum resinosum inest et gummosum.

Est autem remedium gratissimum nervis, et cerebralibus, quos fragrantia mulcet, et gangliosis,

quorum actionem ubique suscitat. Hinc in debilitate, praesertim ventriculi, in anorexia et dyspepsia, in vomituritione et flatibus magnopere juvat. Observata est alia virtus, sanguinis fluxus sistens, quae exponenda esse e vi roborante, spasmos sedante videtur. Denique additur aliis medicamentis, ut gratus sapor producatur et ventriculi vires serventur. Exhibetur vel in pulvere ad grana quinque sive decem, vel in infuso fervido, additis, prout aegritudo exigit, radice valerianae vel colombo vel rhei, sive etiam cortice peruviano, ligno quassiae, naphthis etiam et vino.

Oleum ipsum *cinnamomi*, irritans et calefaciens in carie ossium in resolutione linguae commendatur. Frequentius vero, elaeosacchari forma, additur aliis remediis, ad gratum saporem atque ut ventriculi vires serventur.

Celebratissima est *aqua cinnamomi*, quae duplex est: simplex vel aquosa e destillato cortice contuso cum aqua communi: vinosa vero addito spiritu vini rectificato obtinetur. Illa, ubi recens est et efficax, lacteam habet indolem: praebet autem vehiculum optimum eorum remediorum, quae ventriculum offensura sunt.

Fortior etiam est *tinctura*, quae digestione corticis ad uncias quinque cum libris duabus spiritus vini conficitur. Exhibenda est vel per se ad guttas aliquot, vel aqua diluta aut vino. Non ventriculum solum mulcet et intestinorum laxitatem tollit, sed spasmis etiam, a debilitate viscerum abdominalium natis, obviam ire consuescit, a quibus si sanguinis

cursus ex utero oriuntur (*Path. spec.* 377), hi post usum tincturae cinnamomi silere solent. Cavendum tamen ab hoc remedio, dum uterum gestat aegra, quae nimia irritatio abortioni ansam praebet. Addunt non raro, propter spasmos, tincturam castorei, aquam melissae aut menthae, spiritum sulfurico-aethereum, aut pauxillum tincturae opii.

Acidum sulfuricum aromaticum Edinburgensium est optima compositio acidi sulfurici ad uncias sex cum alcoholis libris duabus digesti cum cinnamomi sesquiuncia et zingiberis uncia una, quae iterum per sex dies in vase clauso digeruntur. Eximiam habet virtutem in restituendis ventriculi viribus, maxime dum infusis corticis peruviani additur.

Flores laurus cassiae nondum explicati, multo debiliores sunt cortice cinnamomi, oleumque largiuntur, odore haud omnino grato. Eo facile egere possumus.

§. 64. *Nux moschata.*

Nux moschata, fructus *myristicae moschatae*, in Moluccis insulis nativae (Icon. *Rumph. amb.* 2. t. 4. *Sonnerat it. nov. Guin. t.* 116 — 118. *Thunb. act. holm.* 1782. t. 1), sapore gaudet grato, calefaciente subamaricante, odore fraganti. Continet oleum aethereum cum pingui mixtum, quod pressione inter laminas calefactas elicitur. Oleum expressum fusco-luteum, sebaceum, in alcohole fervido omnino solvitur, ubi perfriguit, sebum praecipitat album, pulverulentum, in alcohole plane non solvendum.

Nux moschata per se pulveris forma additur aliis medicamentis, ad saporem odoremque corrigendum, ac ut ventriculus mulceatur. Praedicarunt quoque virtutem antispasticam, maxime in eclampsia infantum tollenda, cujus et ego olim testis fui. Oleum expressum externe inungitur abdomini infantum, dum colicis doloribus, alvi fluxibus et spasmis torquentur, a frigore excepto ortis.

Macis est arillus nucis moschatae multifidus, rutilus aut croceus, odore fragrantiori quam nux ipsa, sapore etiam fortiore. Continet oleum aethereum blandum, spissiusculum, pallidum. Additur autem vel ipsa macis pulveris forma aliis medicamentis, vel oleum ad flatus pellendos, aut externe inungitur ad nervos refocillandos.

§. 65. *Caryophylli aromatici.*

Caryophylli aromatici sunt flores nondum expansi *eugeniae caryophyllatae* Thunb., arboris in insulis Moluccis spontaneae (icon. *Rumph. amb.* 2. t. 1 — 3). Calycem quadripartitum et corollam tetrapetalam cum bacca subdisperma facile extricaveris. Saporem habent magnopere aromaticum et ardentem, odorem fragrantissimum. Continent oleum aethereum (sextam ponderis partem), si recens est destillatum, blandi saporis et pallidi coloris, qui dein in flavidum vertitur: pondere id oleum aquam superat. Praeterea vero continent caryophylli tertiam partem ponderis extracti resinosi, magnopere urentis, quod spiritu vini solutum venali oleo additur, unde fuscus color et pungens indoles expo-

nuntur. Vauquelinus e foliis *agathophylli aromatici* Willdenow, arboris Madagascarensis, simillimum oleum elicuit.

Utimur caryophyllis ipsis ad emendandum saporem variorum remediorum: addimus quoque cortici peruviano in infusis et pulvere, ut melius digeratur. Oleum vero externe gossypio instillatum cariosis dentibus inditur, ut potentissimo stimulo dolor subigatur. *Mixtura oleoso-balsamica* pharm. boruss. seu *balsamus vitae Hoffmanni* componitur ex oleo caryophyllorum, macis, cinnamomi, citri, majoranae, lavandulae, rutae et succini, addito balsamo peruviano, omnibus in spiritu vini solutis. Ea mixtura potenter agit ad refocillandas vires, externe temporibus illita.

Anthophylli sunt baccae immaturae sub-biloculares ejusdem arboris, quae eamdem, sed minori gradu possident facultatem.

Similiter judicandum de *fructibus pimenti* s. *seminibus amomi* (*Myrti Pimentae* icon. *Blackwell.* t. 355). Debiliorem enim habent caryophyllorum virtutem, in culinis adhibentur et pharmacopoea pauperum.

§. 66. *Vanilla. Nardus. Chenopodium ambrosioides et Botrys. Semina cardamomi.*

Fragrantissimum omnium fere horum remediorum sistunt *siliquae vanillae* (*Vanilla aromatica* Swartz icon. Catesb. carol. *vol.* 3 *t.* 7). Fructus hi fusci, dodrantem fere lungi, sesquilineam lati, oleo

pingui peruncti venduntur: seminibus minutissimis linearibus farcti sunt: saporem habent unctuosum, blande aromaticum, subacidum; odorem magnopere fragrantem, qui quadantenus balsami peruviani aemulatur. Aqua destillati odorem cum illa communicant: alcohol nihil abstrahit: hinc oleum aethereum solum adest. Vis nervos cerebrales mulcens eximia est: hinc pauculis granis additur pulveribus, ad erigendas vires refocillandasque, licet pretium magnum plurimos deterreat ab usu.

Quantum *vanilla* apud nostrates, tantum et plus etiam *nardus* apud veteres valuit. Fuerunt autem plures ejus species. Nardus indica radix fuit *valerianae Jatamansi* (*Jones: in asiat. research.* vol. 2 *pag.* 405, vol. 3 *p.* 105. 433. *Fleming ib.* vol. 11 *p.* 183). Haec oleo aethereo fragrantissimo abundans addebatur unguentis, quae *nardina* dicebantur, in sacra profanaque historia celebratissima. *Nardus assyria* seu *syriaca*, quod ab Assyriis advehebatur, forte ea fuit, quam radices *andropogonis nardi* largiuntur: *nardus celtica* vero s. *baccar* Virgilii e radice *valerianae celticae* et antiquitus et nostris temporibus petitur (*Jacqu.* Collect. 1. p. 24).

Chenopodii variae species, maxime *ambrosioides* (Icon. *Morison.* sect. 5 t. 35 f. 8) et *Botrys*, huc pertinent. Odor enim fragrantissimus ab oleo aethereo pendet. Infusum fervidum eximiam habet vim calefaciendi, nervos praeprimis ventriculi mulcendi et vasa capillaria ad secretiones incitandi. Hinc in debilitate ventriculi, in inaequabili imponderabilium conductione egregie opitulatur. Lentinius quoque tincturam suasit in resolutionibus nervorum.

Semina *cardamomi minoris amomi* sunt *cardamomi* vel *elettariae cardamomi* Maton. (Icon. *Transact.* Linn. *soc.* vol. 10 *t.* 4. 5), plantae per colles malabaricos cultae. Semina haec fragrantia sapore aromatico, penetrante et suburente, continent vigesimamquartam ponderis partem aethereo-oleosam, duodecimam fere extracti aquosi et trigesimamsecundam extracti resinosi: huic vero adeo arcte adhaeretoleum fragrans, ut tinctura multo fragrantior sit infuso. Summe commendandus hujus aromatis usus, non solum ad corrigendum saporem aliorum medicamentorum, sed ad mulcendum et roborandum etiam stomachum. Exhibentur vel pulveris forma, ad grana quinque aut sex, vel tinctura, aut vino infusa. Tincturam praedicant Britanni compositam e cardamomo, carvi seminibus, cinnamomo et coccionella.

§. 67. *Cortex canellae albae. Cortex Winteranus. Radix curcumae longae.*

Cortex canellae albae (Icon. *Transact.* Linn. *soc.* vol. 1 *t.* 8) albidus est, sapore amaricante aromatico, odore suavi. Destillatus largitur olei aetherei fulvi fragrantissimi scrupulum fere unum e libra dimidia: id oleum quoque in aquam transit, quae inde lactescit. Cum vinum reliquas partes odoras optime extrahat, intimum extracti resinosi cum gummoso et oleo aethereo connubium adesse liquet. Excitat autem vires, stomachum firmat, flatus pellit: hinc eximium praebet aroma, quod in infuso vinoso commodo exhibetur.

Cortex Winteranus (*Winterae aromaticae* Icon. *Commentat. götting.* vol. 9 t. 7 corticis prima descriptio et icon apud *Clus. exot.* lib. 4. p. 75) e terra Magellanica advehitur, fuscus est, multo crassior cortice canellae et sapore piper fere aemulante insignis, odore autem cascarillae. In nulla, quod sciam, germanica officina exstat, sed cortex canellae male pro hoc venditur.

Radix *curcumae longae* provenit e *croco indico* (*Roxb. asiat. research.* vol. *II. p.* 240). Est extus straminea, intus crocea, odore aromatico, sapore amaricante. Praeter oleum aethereum habet pigmentum flavum, aromaticum, aqua partim solubile. Quod urinam flavo colore tingit, creditum fuit, bilem corrigere, unde olim in ictero et morbis hepaticis commendabatur. Sed exolevit is usus, ad tingendas lanas et lintea hodie circumscribitur.

§. 68. *Laurus. Sassafras. Culilawan. Faba Pichurim.*

Laurus nobilis (Icon. *Schkuhr: enchir. bot. t.* 110) in Italia et Graecia spontanea tum folia tum baccas officinis largitur. *Folia* quidem et sapore et odore olei aetherei praesentiam produnt, unde condimentum ciborum pinguium vulgo habentur: ingrediuntur quoque species pro epithemate cephalico pharm. Wirtemb. *Baccae* aromate ditiores oleum duplex habent, aethereum et pingue, quod utrumque mixtum exprimitur in alcohole omnino solubile. Additur id oleum variis unguentis tum ad refocillandas vires, tum ad scabiem curandam, tum

denique ad pediculos enecandos. *Unguentum nervinum* seu *rorismarini compositum* pharm. boruss. praeter baccas lauri etiam oleum laurinum continet. *Unguentum laurinum*, pharm. batav., ex hoc oleo, oleo terebinthinae, succinique cum sevo ovillo liquefacto componitur. Multo simplicius conficitur e partibus duabus hujus olei, quatuor axungiae porcinae et unica parte cerae flavae, cui si ammonium additur, egregium usum praestat in resolutionibus membrorum et luxationibus, praesertim spontaneis.

Lignum sassafras est *lauri* species (Icon. *Trew.* t. 59. 60. *Catesb. carol.* vol. 1 t. 55) in Virginia et Carolina spontanea. E radice petitur potissimum hoc lignum leve, spongiosum, odore suavi, foeniculum aemulante, sapore aromatico, subdulci acriusculo. Olei aetherei pondere aquam superantis, quod dein rutilum colorem obtinet, scrupuli octo in libra unica continentur. Reliquae partes efficaces gummosae resinosaeque sunt. Est autem efficacia ejus irritans stomachumque mulcens, cujus ope simul nervos vasorum sanguiferorum excitat et actionem vasorum capillarium auget. Hinc maxime diaphoresin promovet, secretionesque vitiatas cutis emendat. Offertur decoctis (uncia dimidia ad libram unam aquae) quae etiamsi a ventriculo bene digeruntur, solent tamen caput interdum offendere. Commodum est remedium in syphilide, praesertim cum hydrargyro jam usi sumus, ad dirigendam ejus efficaciam versus cutim aut ad praecavendas noxas, quae ejus usum sequi solent, si glandulas

salivales aut intestina corripit. *Essentia lignorum* s. *tinctura pini composita* praeter alia etiam lignum sassafras recipit.

Cortex *culilawan* lauri quoque species dicitur, quamvis praeter iconem Rumph. *amb.* 2 t. 14 et descriptionem nihil de ea arbore innotescat. Crescit in insulis Moluccis. Cortex est fulvi coloris, aromaticus, acris, cum levi adstringentis et mucilaginosi sensu. In libra una corticis inest drachma dimidia olei aetherei, luridi, acris, odore caryophyllaceo: praeterea extractum resinosum gummosumque. Praedicatur ob virtutem stomachicam, oleum etiam externe in arthritide atonica applicatur.

Faba pichurim est fructus *laurus pichurim*, arboris ad Orinocum fluvium Americae meridionalis crescentis. Semen est ovato oblongum, nigricans, interne subfuscum, odore et sapore aromatico, nucem moschatam et sassafras aemulante. Exprimitur oleum pingue butyraceum aethereo mixtum, unde irritans indoles mitigatur. Praeterea continent extractum adstringens et mucilaginosum. Satis idoneus est fructus ad excitandas vires stomachi et intestinorum: in diarrhoea et dysenteria levi ad scrupulum dimidium cum saccharo tritum exhibetur.

§. 69. *Radix serpentariae.*

Radix serpentariae est *aristolochiae* species in Virginia crescentis (Icon. *Catesb. carol.* vol. 1. t. 29). Fibris vero fuscis complicatis constituitur, quae gratissimum spirant odorem et saporem habent amaricantem, subacrem. Destillata radix largitur

ducentesimam partem olei aetherei aurantiaci et fragrantis. Alcohole tractata tincturam exhibet laete virentem: haec aquae commixta turbida fit, neque coriarium principium, neque gelatina fundum petit, neque ferri sales aut metallici inde adficiuntur. Hinc resinosae partes insunt et extractum gummosum.

Vocata est serpentaria, quod contra serpentum morsus in America boreali jamdiu usus celebratus fuit. Primam ejus mentionem facit Johnsonius (*Gerard. emac.* 848) qui vigentem hanc plantam in Tradescanti horto 1632 vidit. A Sydenhami inde tempore vis ejus radicis nervina, nervos irritans et vasa capillaria ad secretiones vividiores impellens celebratissima fuit. Permanentius stimulat aliis aethereo-oleosis, quod resinam habet adjunctam. Exhibetur in pulveris forma ad scrupulum dimidium vel integrum, in infusis calidis et vinosis aut tincturis. Expedit maxime, ubi vis sensifera vasorum torpore incipit, aut ubi adeo inaequaliter distribuitur, ut cum spasmis partialibus debilitas adsit. Si igitur cutis pallet et friget, pulsus exiles sunt, molliusculi et inaequales, si mens stupet aut aeger leniter desipit et sensus obfuscantur, idonea est. Quodsi vero pulsus duri et pleni sunt, lingua sordibus scatet, cutis ardet, aut viscera etiam ardent et dolent, si febris valida est, temerarius est ejus usus. Quodsi indicata est, praestat ei aquam fervidam infundere, colaturae autem addere spiritus sulfurico-aetherei: si cortex peruvianus simul requiritur, oportet hunc primum coquere, dein

sub finem coctionis addere radicem serpentariae. Cocta enim amittit oleum aethereum, cujus ope efficaciam exhibet. Tincturam etiam serpentariae suadent Britanni parari.

§. 70. *Cortex casçarillae.*

Cortex *cascarillae* provenit a *crotone eluteria* Swartz., arbore in Jamaica et Bahamensibus insulis spontanea (Icon. *Sloan. jam.* 2. t. 174 f. 2). Frustulis convolutis fusco-ferrugineis, epidermide lichenum feracissima, apportatur: sapore amaricante aromatico; facile accensus spirat gratissimum odorem, moschi subaemulum. Continet quinquagesimamoctavam partem olei aetherei, octavam circiter partem resinae totidemque extracti amari mucilaginosi. Hoc extractum coctione parandum caret oleo aethereo: itaque solis amaris et stomachicis est adscribendum. Compositum cum terebinthina et radice rhei nonnulli praedicarunt id extractum in adfectibus abdominalibus, qui calculorum generationem aut praecedere solent aut comitari: ubi pituita abundat cum flatibus et mala digestione. Dublinenses praedicant extractum cascarillae resinosum. Generatim autem commodissimus est cortex cascarillae in pulveris forma, ad scrupulum dimidium aut drachmam dimidiam, additis floribus chamomillae, magnesia vel radice rhei: vel infunditur vino, vel tinctura etiam, quae in officinis exstat, propinatur.

Expedit ad erigendas vires ventriculi et intestinorum, si inertia et pituitae colluvie laborant, si bilis secretio deficit, si copiosae dejectiones aquo-

sae et pituitae corpus exercent: prohibent vero usum, alvus stricta, calor corporis nimius aut pulsus accelerati, duri cum febrilibus adfectibus continuis. Merito laudatur in febribus intermittentibus levioribus, aut in iis, quae corticem peruvianum haud admittunt propter ventriculi debilitatem, quae vel vomitum vel alvi fluxum adfert; aut ad apotherapiam febrium earum, si superest atonia intestinorum, quae recidivas minitatur. His adfectibus opponimus corticem cascarillae cum extractis amaris saponaceis, felle tauri, sapone stibiato etc. Dein in alvi fluxibus continuis exigitur idem cortex, si laxitas intestinorum cum pituitosa colluvie adest, cum ubi cortice simarubae, radice colombo, radice rhei, floribus chamomillae in infuso calido vinoso cum spiritu sulfurico-aethereo exhibetur.

b. *Indigenae.*

§. 71. *Radix calami aromatici.*

Transeundum est ad indigenas plantas, quae pluribus saltem priorum extranearum substitui possunt, quanquam alia remedia exotica, Cinnamomi exemplo et cascarillae nullum fere sui simile habeant.

Radix *calami aromatici* (*Acorus Calamus* icon. *fl. dan.* 1156. *Schkuhr. enchir. bot. t.* 97) ad fluvios nostros et fossas crescentis, plurium aromatum vices gerit. Est subcompressa, geniculata, extus olivacea, intus alba, spongiosa, odore balsamico, suavi, sapore amaro aromatico. Continent olei aetherei drachmam fere in libra, praeterea extractivam sub-

stantiam gummosam cum kali phosphorico aut muriatico, resinam et faeculam.

Excitat vires ventriculi et intestinorum, sensum caloris producit per auctam vasorum activitatem, flatus pellit, bili generandae succurrit et digestionem promovet. Hinc convalescentibus praeprimis prodest, saluti conducit in febribus intermittentibus, lentis, in pituitosa colluvie et verminosis adfectibus. Nuper praedicatus est, a C. L. Hoffmanno in scorbuto, a Weikardo in scrofulis, ab Hornio in febribus, quas *asthenicas* dicit.

Exhibetur vel pulveris forma ad scrupulum dimidium vel integrum, in decoctis infusisque vinosis. Conficitur quoque tinctura aromatica pro pauperibus e radicibus calami, caryophyllatae, gentianae rubrae, angelicae et seminibus foeniculi, quam Trommsdorffius laudat.

§. 72. *Radix enulae.*

Radix *enulae* s. *enulae campanae* (*Inula Helenium* icon. *fl. dan. t.* 728), plantae in pratis et pascuis humidis per totam Europam spontaneae, est crassa, ramosa, intus spongiosa, sapore protinus glutinoso, dein parum rancido, post amaro et acri, odore, si siccatur, suavi subviolaceo. Continet olei butyracei drachmas quatuor in libris duodecim, quod dendriticos crystallos ostendit. Praeterea faeculam Rosius invenit, amylo adsimilem, quam peculiari nomine *inulinae substantiae* vocare ausus est. Ex octonis partibus septem fere sunt extractivae gummosae, quibus acidum aceticum liberum

adhaerere credidit Funkius: resinae inest quinta totius pars. Excitantem virtutem denegare huic radici non ausim, etiamsi specificam efficaciam, quam in catarrhis pariter ac scabie et amenorrhoea exserere dicitur, haud facile exponere possim. Observatum enim fuit, radicem ipsam cum cerevisia coctam potenter resolvere pituitam in pectore collectam eaque ratione catarrhum inveteratum curare. In scabie, Brückmanno suadente, libra dimidia radicis cum aqua ad pultis molem coquitur, demtisque fibrillis, additur butyri insulsi quarta librae pars, ut unguentum nascatur, quo partes adfectae fricantur, bibitur autem simul infusum ejusdem radicis. Ad menstrua pellenda utimur extracto, quod coctione paratur, multo inferius infuso, quod aethereo-oleosae particulae evolarunt.

Ad umbelliferas accedo: quarum non parva copia huc pertinet. Fructus praeprimis in valleculis costas aut juga distinguentibus conceptacula peculiaria habent oleo et resinoso extracto scatentia, quae instar macularum clavaeformium in heraclei speciebus pluribus apparent. Haec vero proxime sub cortice latent: albumen seminum ipsum oleo unguinoso abundat.

§. 73. *Radix angelicae.*

Radix angelicae (*Angelica Archangelica* icon. *fl. dan.* 206), plantae per magnam Europae partem crescentis, est crassa, extus fusca, intus albida, incisa vere fundit succum flavidum, aëre in resinam abeuntem: odorem spargit valde fragrantem,

sapore gaudet aromatico, calefaciente. Oleum aethereum licet e fructibus parare jusserit *pharm. Wirtemb.*, in radicibus tamen quoque copiosum adest, praeterea extractum resinosum, quod alcoholi flavum colorem impertit. Aromatica igitur haec radix summe proficua est in erigendis ventriculi et intestinorum viribus, dum pituitosa adest colluvies, dum flatus et anorexia urgent. Prodest etiam in febribus lentis et ipsis acutis nervosis, si sordibus purgata sunt prius intestina, si lingua pura est, vel humida, pallida; si pulsus debiles, exiles et molliusculi, cutis et facies pallent, frigent aut sudoribus glutinosis madent, si urina turbida est; vox debilis est et spiritus frigidus. Tum vim sensiferam fere exstinctam ciere, toti corpori calorem reddere et facultatem amissam solet et aegrum saepe morti eripere. Simplicissimus exhibendi modus est, dum unciae dimidiae uncias quatuor aquae fervidae superfuderis, colaturae addendo syrupi et spiritus sulfurico-aetherei quantitatem idoneam. Optime quoque jungitur cum radice valerianae, arnicae floribus, cortice peruviano, acidis mineralibus, si aegritudinis ingenium id poposcerit: sed sales neutri nullo modo addendi.

Magnopere laudatur *essentia alexipharmaca Stahlii* ex angelicae, pimpinellae, inulae, hirundinariae radicibus spiritu vini infusis composita. Haec potenter ciet vim sensiferam, vasaque cutis capillaria ita irritat, ut blanda diaphoresis sequatur. Guttulis decem aut quindecim cum liquore ammonii vinoso aut succinici exhibetur ad propellenda

exanthemata in febribus, si pulsus debiles, pallor et frigus cutis debilitatem vasorum signant: eadem mixtio propinatur in rheumatismis frigidis ad promovendas secretiones cutaneas. *Spiritus angelicae compositus* pharm. boruss. ex hac radice, herba scordii, radice valerianae, baccis juniperi et camfora cum alcohole et aqua communi destillatis paratus, eadem dosi eumdem finem obtinendum propinatur. Additur interdum liquor pyro-tartaricus cum acido sulfurico rectificato, quo facto vocatur *mixtura pyro-tartarica* s. *mixtura simplex*, eidem scopo idonea.

Extracto angelicae, olei aetherei experte, egere possumus.

§. 74. *Oreoselinum. Imperatoria.*

Similes vires, licet nondum satis tentatae, insunt aliis umbelliferis, quarum praecipuas enumerare licet.

Radix, herba et fructus *oreoselini* (*Selinum oreoselinum Crantz. Lam. Schkuhr enchir. bot. t.* 64), plantae in collibus graminosis nemorosis per totam fere Europam borealem spontaneae, scatent oleo aethereo et extracto resinoso-gummoso. Illud proditur seminum sapore gravi corticem aurantiorum aemulante, herbae infuso odorem citrorum spirante, radice denique fragranti et tincturam sapore et odore acri aromatico impraegnante. Schmidelii experimenta (*Diss. botan. p.* 22) probarunt, tinctura praesertim ventriculi vires firmari, pituitam resolvi, febresque intermittentes fugari posse. Herbae infu-

sum quoque ad pellendos sudores idoneum putatur. *Veelguttam* vocabant partes rei herbariae Germanici, quasi multifariam bona sit.

Similis efficacia radicis *imperatoriae* (*Imperatoria ostruthium. Schkuhr enchir. bot. t.* 74), plantae per nemora et sylvas caeduas Germaniae crescentis, praedicatur. Sapor odorque aromatis abundantiam produnt: hinc majores nostri ad stomachum roborandum, pituitam resolvendam, flatus pellendos, resolutionem nervorum tollendam magnopere laudarunt. Hodie usus fere exolevit.

§. 75. *Pimpinella Saxifraga.*

Pimpinella Saxifragra (Icon. *fl. dan.* 669), licet acrior iis, quas recensuimus, similes tamen habet virtutes. Odor, quem spargit, olei aetherei est, acerrimi, quo corrigi ingratus rhei, sennae aliorumque id genus remediorum odor ingratus et sapor possunt. Aromatis copia, quam continet, idoneum facit hoc remedium ad pituitam resolvendam, sudores pellendos et vires vasorum capillarium augendas. Radix optime in pulvere exhibetur, cujus compositio a *Birckmanno* suasa haec est: Radix ari praepar. calam. arom. pimpinell. singulorum uncia dimidiam; oculorum cancri totidem; cinnamomi drachmas tres; salis absinthii drachmam unam; sacchari denique rosati quantum sufficit ad gratum saporem. Egregium hoc est stomachicum, in diuturna praeprimis anorexia, colluvie pituitosa et dyspepsia de meliore nota commendandum. Tinctura quoque pimpinellae seu essentia, ad flatus pellendos utilissima, essentiam, ut diximus, alexiphar-

macam Stahlii ingreditur. *Pimpinellae nigrae et magnae* laudibus non adsentior, cum locis humidis crescentes aromatae fere destitutae sint.

§. 76. *Phellandrium aquaticum.*

Semina *phellandrii aquatici* (*Oenanthe Phellandrium* mihi; *icon.* fl. dan. 1154) per Germaniam saltem nuperis temporibus eximie celebrata sunt, quasi specifice in phthisi pulmonali agant. Sunt autem potissimum aromatica, oleumque destillatione erogant stramineum, penetrans, praeter id etiam resinam, cujus drachmae tres et grana quinque librae uni seminum insunt. Verae igitur virtutes sunt p iorum umbelliferarum: stomachum roborant, flatus pellunt, pituitam solvunt, in vasa quoque pulmonum cutisque capillaria ita agunt, ut secretiones promoveantur. Hinc febribus intermittentibus potius opponenda haec semina, ad scrupulum unum cum cortice peruviano vel radice caryophyllatae, in pauperibus, arbitror. In phthisi vero ulcerosa, nonnisi inchoante, proderunt: inveteratam enim juvare nequeunt, nisi molestiis subveniant a mala digestionis obortis.

§. 77. *Carum Carvi. Cuminum Cyminum.*

Fructus *Cari Carvi* (Icon. *fl. dan.* 1091), plantae per pascua ubivis obviae, notissimi sunt ob saporem odoremque magnopere aromaticum, calefacientem, cujus gratia condimentum praebent ciborum pinguium aut valentium. Exprimentis chemicis constat; vigesimam fere ponderis partem esse oleum aethereum, praeterea extractum mucosum saccha-

rinum, quod spiritui eliciendo ansam praebet. Itaque digestioni infirmae roborandae, flatibus pellendis et colicis doloribus ad flatus referendis et ad virium inaequabilem distributionem praecipue par est hoc remedium. Oleum abdomini illinitur, saccharo quoque instillatum ingeritur.

Potentiora paullo sunt semina *cumini cymini* (Icon. *Riv. pentap.*), plantae in Maltha et Siciliae cultae. Sunt autem fructus lanceolati, solidi, utriculati, jugis quinque hispidis, valleculis convexis. Saporem habent aromaticum, acrem, amarum, odorem gratum. Oleo simili ac semina carvi scatentia eidem fini idonea sunt, licet hodie sensim exoleverint. Londinenses commendant *emplastrum cumini*, ex his et carvi seminibus baccisque lauri cum pice burgundica et cerva flava conficiendum, quod abdomini illitum flatus pellit et intestina roborat.

§. 78. *Fructus coriandri.*

Nec suis laudibus fraudanda sunt semina *coriandri sativi* (Icon. *Riv. pentap.*), plantae per Italiam spontaneae. Fructus sunt subglobosi, corticati, ecostati, commissura apice forata: hi, dum virides sunt, foetorem cimicum spargunt, sicci, odorem fragrantem; sapore gratissimo, blando, aromatico. Oleum aethereum pariter ac ex adfinibus umbelliferis erogatur. Itaque iisdem viribus pollent Apud nos minus usitati, in anglicis officinis adduntur *electuario lenitivo*, quod e foliis sennae, pulpa tamarindorum, radice glycyrrhizae et ficubus compo-

nitur. *Confectio* quoque *sennae*, adsimilis compositionis, fructus coriandri habet admistos.

§. 79. *Fructus foeniculi.*

Fructus foeniculi (*Meum Foeniculum* mihi: Icon. *Riv. pent.*), plantae in locis rupestribus Galliae meridionalis spontaneae, lanceolati solidi sunt, quinquecostati. Varietas colitur per Italiam, *foeniculum dulce* C. Bauh. (Icon. J. Bauh. *Hist.* 3. p. 4), quae differt fructibus minoribus albidioribus. Sapor est subdulcis, blande aromaticus, odor fragrans: Oleum aethereum pingui est conjunctum, unde non solum mulcet nervos, maxime ventriculi, sed nutritionem etiam promovet et lactis secretionem, per consensum agit in vasa pulmonum capillaria, tussim sedat et sputa levat. Exhibentur fructus ipsi ad scrupulum dimidium vel integrum cum saccharo, magnesia et cortice aurantiorum, aut infusi aqua fervida, ut lactis secretio in mulieribus augeatur, aut infantibus, ut lac melius digeratur. In catarrhis diuturnis cum sulfure stibiato miscentur aut infunduntur cum radice inulae, althaeae ad potiones, quae pectorales appellantur. Eximium quoque usum praestat oleum essentiale blandissimum, pallidum, frigore modico jam congelascens, quod saccharo instillatum, ad flatus pellendos et colicos dolores sedandos cum infuso chamomillae propinatur. Acrimonia purgantium egregie mitigatur addito elaeosaccharo foeniculi, maxime dum resinam jalappae exhibueris. *Aqua* denique *foeniculi*, quae olei tantillum continet, optimum prae-

bet vehiculum remediorum, quae pectus mulsura sunt. *Spiritum juniperi compositum* Britanni e baccis juniperi, fructibus carvi, foeniculi et alcohole conficiunt.

§. 80. *Fructus anisi. Fructus anisi stellati.*

Similem habent efficaciam *fructibus anisi vulgaris* (*Sison* mihi. *Icon*. Blackw. t. 374) plantae per Europam australem provenientis. Sunt autem fructus ovati, solidi, tricostati, valleculis convexis; commissura contracta; sapore dulci aromatico, odore gratissimo. Olei aetherei unciam et quod excurrit Lewisius e libris tribus fructuum elicuit: hoc, sicut in aliis umbellatis, in cortice residet, in albumine vero oleum pingue, priori admixtum (§. 79). Illud flavum, blandum, levi frigore in butyri speciem abit, diu servatum aut coctione cum spiritu nitri crystallos format. Id ob vim pediculos enecandi laudatur; sed pariter etiam stomacho gratum est, flatus pellit et pectus mulcet ac reliqua huic adfinia. Maxime vero commendatur in rachialgia, seu colicis doloribus, qui ex oxydis plumbi nascuntur, ad guttas quindecim omni bihorio cum saccharo et spiritu sulfurico-aethereo exhibendum: simul inungendum membris resolutis. *Spiritus anisi* variarum officinarum maceratione fructuum cum spiritu vini paratur: utilis ad refocillandas ventriculi vires. E celebratissimis etiam medicamentis est *liquor ammonii anisatus*, ex oleo anisi aethereo, liquore ammonii caustici et alcohole compositus;

qui ad pectoris morbos diuturnos commodissimus ad guttas aliquot exhibetur. *Spiritum anisi compositum* habent Dublinenses e fructibus his et angelicae cum aqua et alcohole parandum; hunc Britanni cupediis gratissimis adnumerant, cuivis anorexiae opponendum.

Obsoleti sunt et superflui fructus *anisi stellati* (Illicii species in Philippinis insulis crescens: *icon.* Clus. *hist.* 2. 202 et ipsum illicium *anisatum* Kämpf. exot. 881) stellati, coriacei, fusci, seminibus ovatis nitidis farcti, sapore subdulces aromatici, odore grati. Eos quidem olim medici commendarunt ad pectoris morbos catarrhales praecavendos et curandos, sed anisum vulgare idem praestat.

§. 81. *Radix iris florentinae.*

His adnumero radicem *iris florentinae* (Icon. *Morison* sect. 4. t. 5. f. 5), quae in Etruria colitur. Est tuberosa, compacta, alba, sapore amaricante subacri, odore violaceo. Olei aetherei adeo fugax est ingenium, ut a nonnullis plane negetur: octava tamen ponderis pars extractum sistit resinosum, quod tincturam reddit acerrimam. Odoris fragrantia facit egregium additamentum variarum nauseosarum rerum. Praeterea irritat et excitat vires vasorum capillarium, maxime in viis aëriferis: unde pulveribus additur pectoralibus: nubitur praesertim sulfuri stibiato et radici glycyrrhizae. *Species* habemus olim *diaïreos* in *dispensat. boruss. brandeb.* e tragacanthae gummi, saccharo et radice hac compositas: jam supersunt *species pectorales*,

quae constant ex eadem, cum radice glycyrrhizae, althaeae, fructibus anisi stellati, herbis farfarae et hederae terrestris, floribus denique verbasci et papaveris rhoeados.

§. 82. *Flores sambuci, tiliae et lilii.*

Denique flores fragrantes *sambuci*, *tiliae* et *lilii albi* huc trahendi. Namque oleum aethereum volatile abit in aquam destillatam, quae egregium aliorum medicamentorum vehiculum praebet. Flores sambuci, aqua fervida infusi, vulgatissimum et laude dignissimum exhibent infusum, quo diaphoresis blande promoveatur, vires aequabiliter dispensentur et somnus concilietur. Externe quoque utimur iisdem floribus siccatis ad discutiendos tumores et ad molliendam faucium inflammationem.

C. De graveolentibus.

§. 83. *Generatim.*

Graveolentia dico, quae ingratum plerisque hominibus odorem spargunt, aut quorum odor singularem in nervis effectum producit. Ingratus odor enim vel nauseam producit, qua vires nervorum gangliosorum cientur, vel ita incitat vim sensiferam, ut morbosa incitatio sileat (§. 10). Solent quoque nonnulla fugaci stimulo hactenus vires irritare, ut momento citius transeat, incitatio, sequente dein remissione diuturna, qua totius corporis secretiones aequabiliter augentur. Hinc pleraque hujus modi remedia sedant, spasmis ad-

versa sunt et doloribus, maxime iis, quae e gangliosorum nervorum adfectionibus nascuntur. Quodsi stagnationes abdominales saepe e spasmis et inaequabili virium dispensatione oriuntur (*Path. gen.* §. 82); contra stases quoque militare haec remedia liquet. Ingratus ille odor forte et vermibus inimicus est: cum pleraque huc pertinentia remedia anthelminthica sint: potest vero etiam ex antispastica virtute effectus exponi.

Neque tamen sine noxa sunt, quae laudibus digna hucusque putavimus. Nonnunquam enim odor nervis adeo inimicus est, ut molestiarum catervam in delicatis et teneris hominibus creare possit: non desunt exempla, capitis dolores, temulentiam, stuporem sequi largum eorum remediorum usum. Quibus accedit exaestuans nonnullorum vis, qua fit, ut impetus sanguinis in partes nobiliores gignatur. Caute igitur adhibenda sunt, in hominibus, qui congestionibus obnoxii sunt aut qui singulari nervorum temperie, *idiosyncrasia* dicta, gaudent.

§. 84. *Oleum cayeput.*

In exoticis graveolentibus primum meretur locum *oleum cayeput* (*Melaleuca Leucadendron.* Icon. *Rumph. amb.* 2. *t.* 16. *Houttuyn Pflanzensyst.* 2. *t.* 15. *Mel. Caieput Maton et Smith* icon. *Rumph. amb.* 2. *t.* 17). Destillatur id oleum e foliis arboris per insulas moluccas spontaneae: abundant autem folia punctis pellucidis, seu glandulis oleiferis similibus iis, quae in foliis citrorum aut hyperici conspi-

ciuntur (*Houttuyn* l. c. t. 15 f. 1. F.). Color olei est viridis, a cupreis vasis, in quibus advehitur, vel ab admixta resina millefolii derivatus, namque rectificatum albidum est aut aquosum. Odor est terebinthinaceus, cardamomi oleo quodammodo similis, unde et adulterari hoc oleo creditum fuit: sapor etiam cardamomi oleum aemulatur, sed multo fortior et magis exaestuans. Leve est, ut aquae innatet; flamma accensum sine fuligine comburitur: in alcohole penitus solvitur, unde adulterium cognoscitur. Namque, si, quod fieri solet, oleum rorismarini camfora mixtum pro genuino hoc oleo venditur, solutio in alcohole, aqua diluta, camforam praecipitat: si resina millefolii adjuncta est, haud sine fuligine comburitur.

Potenter excitat vires vasorum sensiferas ac exaestuat: quem quidem effectum ubi transiit excipere solet cessatio dolorum praecedentium et spasmorum. Hinc externe praeprimis in doloribus dentium applicatur, vel per se, vel tinctura opii nuptum. Valet quoque in resolutionibus nervorum, ubi cum spiritu formicarum et balsamo peruviano adhibetur. Anthelminthica ejus virtus minime praeferenda aliis et vulgaribus quidem remediis. In rheumatismo chronico profuit inunctum membris et guttulis aliquot in spiritu sulfurico-aethereo solutis interne adhibitis.

§. 85. *Asa foetida.*

Asa foetida est succus concretus radicis *ferulae*, quam post Kämpferi (*Amoen. exot.* p. 536. s.

autoptae eximiam descriptionem iconemque *asam foetidam* Linnaeus vocavit (1). Incisa radice is suc-

---

(1) Σίλφιον Graecorum, celebratissimum medicamentum ciborumque condimentum, quod *laser* Romani appellitarunt, e Cyrene apportabatur. Hippocraticorum auctorum testimonio (*Hipp.* De morb. 4. p. 499) tentamina multa, sed irrita, facta erant in Jonia ac Peloponneso id colere. Caesarum romanorum tempore rarissimis cupediis adnumerabatur, quoniam publicani, pascua conducentes, ob majus lucrum, depopulati erant pecorum pabulo Hinc *laser cyrenaicum* Scribonius Largus (c. 16), *si potest inveniri*, suadet: et Plinius (lib. 22, 58. 19, 15) extinctum esse omne silphium refert. Plantam, quae proferat eum succum, Theophrastus (hist. lib. a c. 3) ita describit, ut non possim quin ad *laserpitium gummiferum* Desfont. vel ad *ferulam tingitanam* referam. Commutatum autem fuit *laser cyrenaicum* cum persico aut medico, quod nostra est asa foetida, quod multo deterius Strabo (lib. 2. p. 89. lib 17 p. 576 ed. Casaub.) perhibet, atque ob alliaceum odorem σκοροδολάσαρον vocat, Arrianus quidem (exped. *Alex.* lib. 3. c. 28. p. 145. ed. Gronov) in Caucaso nil nisi terebinthos crescere et silphium, refert: sed nostra aetate Marschallius a Bieberstein eximius vir, in tota caucasica regione ferulae quidem species tres, *orientalem*, *caspicam* et *nodifloram* invenit, nequaquam vero eam, quae asam

cus in Persiae provinciis Herat et Chorasun obtinetur. Optimus est subrufus, frustulis albis intermixtus, tenax, nec fragilis, niger aut resinosus. Odorem spargit fortissimum, suballiaceum, saporem amaricantem, acriusculum. Neumanno, Trommsdorffio et Pelleterio testibus, inest olei aetherei ducentesima fere pars, plusquam dimidia pars resinae, sexta pars gummosi extracti, decima pars peculiaris substantiae, quam Vauquelinus *Bessorinam* vocavit et pauxillum calcis malicae. Sed cum acidum phosphoricum Trommsdorffius obtinuerit, phosphorum inesse Pfaffius existimat. A volatili parte pendere vires ejus, vel inde patet, quod vetustum vi inferius est recenti, quod odor ingesti omnia inficit excrementa et in ipsam ulcerum saniem transit, quod, si ad alvum eluendam adhibetur, saporis vestigium in ore percipitur.

Peculiarem autem et plerumque fugacem asa producit incitationem vis sensiferae; quae, si magnis dosibus augetur, impetum sanguinis, capitis dolores, sensuum hallucinationes et vertiginem adfert. Hinc vitandus est usus, ubi vasa sanguifera jam justo plus irritata sunt, ubi febris aegrum urget et calor continuus, ubi aret cutis et alvus est stipata. Prodest haec irritatio in stasibus abdominalibus, maxime iis, quae jecur adficiunt, ic-

---

foetidam fundit. In montibus vero Ghilan invenerunt hanc plantam S. G. Gmelinus et Hablizl. (Pallas *praef.* ad Gmelini itiner. *vol.* 4. p. 26).

tero junctae, tum in iis, quae, a menstruorum defectu ortae, cum arthritide vaga et pituitosa colluvie stipatae incedunt. Volatilis indolis ope etiam in alia loca, praeter primas vias agit: vasa capillaria tum pulmonum et bronchiorum, tum glandularum lymphaticarum incitat, eaque ratione stagnationes et in pectore et in systemate glanduloso resolvit. Auget insuper secretionem puris benigni in ulceribus unde in carie non sine laude est. Cum vero fugax incitatio brevi transeat, secretionibus auctis, remissio sequitur et aequabilis virium dispensatio (§. 9. 12) maxime, si spasmi praecesserint cum torpido humorum motu conjuncti. Hinc in hystericis et hypochondriacis adfectibus, in asthmate atque in ipsa epilepsia, si a stasibus abdominalibus pendet, magnopere proficua est. Commendanda denique propter anthelminthicam virtutem, quae ex odore penetrante proficiscitur.

Exhibetur plerumque in pilularum forma, cum extractis, quae aegritudo exigit: in scrofulosis adfectibus cum extracto conii maculati, sapone stibiato, hydrargyro stibiato-sulfurato vel oxydulato nigro: in arthriticis morbis cum extracto aconiti, gummi guajaci et stibii praeparatis; in aliis stasibus abdominalibus, quibus spasmi hysterici accedunt, cum extracto taraxaci, marrubii, graminis, cum sapone veneto, castoreo et felle taurino: in morbis denique verminosis cum hydrargyro muriatico miti, extracto nucum juglandum et seminibus santonici. *Pilulae foetidae* Sydenhami e myrrha, galbano, castoreo et asa foetida constant, quarum similes

suadentur ab Edinburgensibus: *pilulae galbani et asae foetidae compositae*, quorsum et pertinent *pilulae aloës* et *asae foetidae*. Pulvere exhiberi nequit, nisi sicca addideris, lapides cancrorum seu magnesiam ustam, qua quidem forma, si camforae parum accesserit, caries debellatur, praesertim, ex arthritica caussa oborta.

Optime quoque asa foetida in emulsionibus exhibetur, praecipue suadendis in asthmate spastico. Drachma dimidia asae vitello ovi dimidio subacta infunditur aquae foeniculi unciis sex, superaddito syrupo althaeae vel alio quodam. Vel drachmae duae asae foetidae cum uncia una liquoris ammonii acetici in aquae foeniculi unciis tribus solvuntur, addito syrupo liquiritiae vel senegae. Solvitur quoque ad drachmas duas in uncia una aceti concentrati, cujus mixtionis halitus naribus susceptus hystericis mulieribus prodest.

Tinctura denique *asae foetidae* frigidis corporibus aut senibus torpidis saepe prodest: potest etiam asa foetida cum opio et ammonio carbonico pyro-oleoso in tinctura castorei solvi: aut tinctura asae foetidae cum tinctura opii jungitur in adfectibus pertinacibus hystericis.

Externe denique ad resolvendos tumores lymphaticos frigidos in emplastris adhibetur, quorum celeberrimum est Schmuckeri, e gummi ammoniaco, asa foetida et sapone medicato cum oleo olivarum liquatis. Aliud est *emplastrum asae foetidae* Edinburgensium ex emplastro lithargyrii, asa foetida, galbano et cera flava confectum, quod in adfectibus hystericis abdomini imponitur.

§. 86. *Galbanum.*

Galbanum est massa tenax grumosa, frustis luteo-albis, aetate rufescentibus constans, magnopere graveolens, saporis amaricantis subacris. Umbelliferae plantae, in Africa spontaneae lacrimam esse, constat, sed cuinam generi aut speciei adjudicandum sit, ambigitur. Quam Lobelius Antverpiae e seminibus galbano admixtis educaverat, *ferula galbanifera* ei dicta (*Stirp. observ. p.* 451). *Ferula* est *Ferulago L.* Postea Hermannus (Parad. batav. p. 163) aliam plantam, sed dubitanter, *galbaniferam* dixit, quam Linnaeus *buboni* suo adscripsit: sed nullum exstat testimonium autoptae, hanc vere esse eam plantam. Neque adsensu dignum est Linnaei judicium de genere: multo melius Breynius (*Prodr.* 1. *p.* 88) ad *oreoselinum* trahit. Et Commelinus (*Hort. amsteld.* 2. *p.* 115) cum plantam, quam Linnaeus *bubonem gummiferum* dixit, delinearet, ex eadem succum stillare, galbano simillimum, jure suo contendit. Itaque dubia liquenda planta.

Quod vero partes attinet constituentes, olei aetherei vicesimaprima circiter ponderis pars inest, quod in pharmacopoea Wirtembergica officinale est: praeter id extractum resinosum e quaternis partibus tres fere et extractum gummosum sextam ponderis partem facit. Hinc nec in aqua, nec in alcohole omnino solvitur: tritum tamen cum mucilagine, saccharo aut gummi arabico aquam reddit lacteam.

Viribus quadantenus ad asam foetidam accedit: namque incitat vasa, mulcet nervos, ut spasmi sileant, sed magis etiam exaestuat, cum incitatio vasorum diutius persistat. Hinc quidem in hystericis passionibus, maxime quae cum menstruorum defectu junctae sunt, in asthmate vetularum frigidarumque mulierum expedit: sed circumspectissime cavendum est ab ejus usu, si sanguis in partes nobiliores irruere consuevit, pulsus concitati sunt et duri si corpus tensum est et aridum.

Commode exhibetur in pilularum forma, junctum cum sapone medicato: extractis marrubii et graminis, aut felle taurino et asa foetida. Celeberrimum quoque est connubium galbani cum castoreo, extracto myrrhae et opio in pilulis: circumspiciendum tamen, ne ultra grana quatuor aut quinque pro dosi detur. Fluida forma similiter propinatur ac asa foetida: ita ut drachmae duae in unciis duabus aceti scillitici solvantur, adfusis aquae foeniculi vel melissae unciis duabus, drachmis duabus liquoris ammonii acetici et spiritus nitrico-aetherei drachma una, syrupi denique liquiritiae drachmis sex. Haec quidem potio utilissima est in asthmate et catarrho inveterato, qui pulmones, sine febre et inflammatione vexare coepit. Tincturam galbani Dublinenses laudant, minus nauseosam tinctura asae foetidae. Adversus tussim pertinacissimam hystericam suasit Kaempfius solutionem galbani in spiritu sulfurico-aethereo et alcohole.

Externe galbanum vasa capillaria incitat et secretiones potenter auget, unde resolvens vis laudatur. Emplastra habent Britanni varia e lithargyrio, ammoniaco, galbano, ture, terebinthina et cera flava composita, quae in tumoribus frigidis ad suppurationem promovendam commendantur. Simile est *emplastrum lithargyrii compositum* s. *diachylon*: simile etiam *emplastrum ammoniaci*, quod praeter ammoniacum et galbanum ceram flavam, resinam pini et terebinthinam habet.

§. 87. *Sagapenum et Opopanax.*

Sagapenum et *Opopanax* similes sunt succi, parum usitati: illud e *ferula persica*, hoc e *pastinaca opopanace* provenire dicitur: utrumque ambiguum. Grumi sunt fulvi, fusci, odore forti suballiaceo, qui in opopanace fragrans est, sapore autem pariter amaricante et subacri. Oleum aethereum continent, paresque portiones resinae et gummis. Conveniunt vi cum galbano.

§. 88. *Ammoniacum.*

Ammoniacum celebrior reliquis succus, dubiae est originis. Qui plantam, in Libya Cyrenaica crescentem, viderunt, Dioscorides (lib. 3. c. 98), Serapion (De simpl. c. 248). Shawius (Travels, sp. pl. n. 237), et Jacksonius (Accont on Marocco. *Lond.* 1811. 4. cum ferula, cum planta galbanifera aut cum foeniculo comparant. Quodsi autem *ferula ferulago*, a Desfontainio descripta, sola ea est, ad quam eae comparationes referri

possunt, haec species, sed dubio, statuenda esse videtur. Neque ullo modo Willdenowio adsentiendum, qui *heracleum pyrenaicum* Lam., male ipsi *heracl. gummiferum* dictum, cujus semina intra grumos hujus gummis, nescio quo forte modo, invenerat, hujus succi genitricem plantam habet.

Adfertur autem ammoniacum lacrimis aut frustis lacteis, aetate demum flavicundis: odorem spargit galbano similem, saporem habet subdulcem amariusculum. Igni impositum primum liquescit, dein accenditur penitusque comburitur. In aqua et aceto vini partim solvitur, eaque reddit lactea. Oleum quidem aethereum nemo elicuit: sed inesse persuasum habemus, tum ex odore aquae destillatae, tum e pellicula oleosa aquae innatante, tum e volatili indole virtutis, quae aetate perditum it, quod nescio cuinam principio, praeter oleum aethereum, adscribendum sit. Ceterum plus quam dimidia ponderis pars resinosa est, paullo plus quam quinta pars mucosa.

Vim habet incitantem, quam in vasis capillaribus tunicarum mucosarum praecipue exserit: neque sedandi facultas similis asae foetidae percipitur: solet tamen alvum ducere, majoribus adhibitum dosibus. Expedit autem ad accelerandum sanguinis motum per vasa abdominis torpida et laxa, ad solvendam et educendam pituitam, ad restituendum menstruum fluxum, si verus torpor accusandus est, nec spasmi urgent aut plethorica constitutio. Tum potest utiliter cum ferro limato et aloë in pilularum formam redigi, quam compositionem post Gaubium Weikardus insignite, et in haemor-

rhoïdum adfectibus, laudat Magnopere anceps tamen est remedium, quod vasorum incitationem vehementer augere et sanguinis impetum noxium reddere debet. Additur quoque ammoniacum iis remediis, quae hypochondriacis et hystericis ad stases abdominis resolvendas spasmosque sedandos exhibentur: castoreo e. g., saponi antimoniato, extractis amaris et valerianae: quod tum demum plausibus dignum est, cum torpor vasorum totiusque corporis adest, neque vis sensifera nimis aucta est. Sic et in hydrope, qui a vero vasorum absorbentium torpore nascitur (*Path. spec.* §. 579), laudandum est gummi ammoniacum, quod cum extracto taraxaci et sapone medicato, additis interdum scilla aut sulfure stibiato, hydrargyro etiam oxydulato nigro: aut more Edinburgensium, radix scillae (scrup. unum) gummi ammoniacum, semina cardamomi minoris et extractum glycyrrhizae, singulorum drachma una, cum syrupo in pilularum formam rediguntur.

Adfectibus pectoris maxime idoneum est ammoniacum, cum et in vasa capillaria tunicae mucosae, quae vias aëriferas obvestit, stimulo suo agere et secretiones promovere possit. Sed abesse debet omnis febrilis tumultus, qui hoc remedio semper augetur. Si torpor vasorum cum pituitosa colluvie solus superest, si praesertim consensu cum stasibus abdominalibus catarrhus diuturnus aut asthma sustinentur (*Path. spec.* §. 63). Tum sapo antimonialis cum ammoniaco et extracto cardui benedicti commode jungitur, addito syrupo sene-

gae. Potest etiam extractum senegae, cum ammoniaco vitello ovi subacto in aqua foeniculi solvi, addito oxymelle scillitico. Ineptum vero est connubium cum salibus neutris.

Externe incitat vasa capillaria, tumoresque frigidos mollire potest ac resolvere; ad quem finem obtinendum jungitur cum galbano, asa foetida, aut simpliciter aceto scillitico solvitur. *Emplastrum ammoniaci* Londinensium simplex ea est solutio ammoniaci in aceto concentrato: eodem nomine pharmacopoea borussica habet compositionem multo minus laudabilem, ex ammoniaco, galbano, resina pini, terebinthina et cera flava conflatam (§. 87). Potentius est *emplastrum ammoniaci cum hydrargyro* Londinensium; trito hydrargyro cum oleo sulfurato additur ammoniacum, quae liquefacta miscentur.

§. 89. *Crocus.*

Crocus sativus (*Icon. engl. bot.* t. 343) largitur stigmata fulva trifida, laciniulata, quae summe graveolentia, sapore amaricante exaestuante gaudent. Optimus ex Europa australi, Gallia praesertim meridionali et Austria, ubi colitur, advehitur: aegre in pulverem redigitur: aetate amittit cum odore vim. Continet oleum aethereum aureum, praeterea sexagintaquinque e centenis partibus pigmenti singularis, quod *polychroiten* vocant, quia varios colores cum acidis mineralibus producit; luce solari et chlorina acidi muriatici destruitur et albescit

id pigmentum, solvitur in aqua et alcohole. Praeter hoc parumper cerae, albuminis et gummis his stigmatibus inest.

Incitat autem potenter vim sensiferam, praesertim vasorum sanguiferorum: hinc impetum sanguinis suscitat, calorem auget, diaphoresin et urinae fluxum: sanguinis fluxus etiam movet et accelerat. Ii vero effectus, propter exaestuantem vim, haud citra noxam sunt, maxime in iis, qui vi sensifera majore et sanguinis celeriori motu gaudent. Solet autem sedans efficacia praedicari, quae magis e stupore et sensuum obfuscatione derivanda est. Hinc restringendus omnino est usus, ni penitus prohibendus.

Exhibuerunt autem in nervosis adfectibus diuturnis, maxime iis, qui menstruorum defectum excipiunt, ubi ad grana duo aut quinque cum floribus chamomillae, aut infusus aqua fervida cum mentha piperita, cinnamomo, melissa aut millefolio propinatur. Additur opio in *tinctura opii crocata* pharm. boruss. et *tinctura ejusdem ammoniata* Edinburgensium, cujus exaestuantem vim auget: additur quoque *tincturae rhei* Londinensium.

Externe resolvens vis in tumoribus frigidis praedicatur: suppurationem omnino promovet, si cum lacte coctus adhibetur: sed pretiosum est epithema, quo facile egere possumus. *Emplastrum oxycroceum* veterum dispensatoriorum, vulgo acceptum e colophonio, ammoniaco, gummi galbani, myrrha, ture, mastiche, resina pini, croco, terebinthina

et cera flava conflatum, olim ad contusiones, fracturas et abscessuum veterum duritiem molliendam commendabatur. Plenckius simplicius e colophonio, croco, pice liquida, gummi galbani, et cera flava componi jussit; superflua tamen et haec compositio, saepenumero etiam noxia propter nimis stimulantem indolem.

§. 90. *Valeriana.*

In indigenis graveolentibus prestantissima est radix *valerianae officinalis* (Icon. *fl. dan.* 570), plantae in locis montosis nemorosis per totam Europam frequentis. Radix est fusiformis, fibrosa, extus fusca, intus alba: odoris gravis peculiaris quem multo graviorem in ea percipies, quae in montosis siccis crevit, quam quae in udis locis provenit. Neque sine momento est, ante anthesin radicem colligas sive post eam: illa multo efficacior hac. Necesse etiam est, in vasis clausis serves, quoniam volatile est et fugax, quod efficax est. Nuperrima enim analysis Trommsdorffii confirmavit quod Neumannus jam divinarat, Spielmannus autem et Bergius negarunt, oleum aethereum, et haud parca quidem copia praesens: namque nonagesimamsextam partem totius ponderis, seu quatuor scrupulos e sexdecim unciis hanc esse particulam oleoso-aethereum docuit. Praeterea octavam ponderis partem elicuit Trommsdorffius principium peculiare, quod ferrum muriaticum viridi colore tingit, plures etiam solutiones metallicas praecipitat, hinc acidi ingenium ostendit. Denique insunt

decimasexta pars ponderis resinae odorae, quae cum lixivio caustico nequaquam jungitur, et vicesimaquarta pars extracti gummosi.

Itaque oleo aethereo praeprimis virtus adscribenda est: est autem viridi-flavescens, odorem fortissimum spirat, sed blando sapore insigne. Raro id tamen per se exhibetur, additur plerumque pilularum massae aliquot guttulis. Namque multum interesse videtur, radicem hanc ea forma exhibere, quae naturaliter secum juncta principia continet. Itaque et pulveris forma, ad grana quinque aut scrupulum dimidium, et infusi aquosi aut vinosi exhibetur. Nonnunquam extractum frigide parandum, interdum et tinctura aetherea cum spiritu sulfurico-aethereo aut ammoniata cum liquore ammonii vinoso conficienda praecipitur.

Generatim autem opponenda est valeriana inaequabili vis sensiferae distributioni, quae cum sensuum turbas motuumque producit, nequaquam a caussa graviore materiali pendet: fugaci enim suo blandoque stimulo vincit inaequabilem incitationem apertisque viis potissimum cutaneis regularem nervorum conductionem restituit. Qua quidem efficacia ut nulli alteri remedio cedit, ita restringendus ejus usus potissimum ad mere nervosum est statum qui, sive febrilis sit sive secus, ex energia prostrata minus proficisci debet, quam ex illa inordinata vis sensiferae distributione.

Itaque primum in febribus, a frigore excepto a contagio, ab epidemica caussa ortis, ubi nervorum gangliosorum actio adeo turbata est, ut, calo-

re continuo aucto horrores intercurrant, cute vel arida vel partialibus tantum sudoribus madida, ut pulsus frequentiores justo, exiliores, duriores et irregulares sint, ut spirationes crebrae anxiae sint et suspiriis mixtae, ut sensus et organicus et superiores hallucinentur, somnus turbetur desipientia aut insomniis terrificis, motus denique spastici tendinumque subsultus accedant. Quae omnia si citra inflammationis metum atque sine omni saburra adsunt, si maxime nondum eo processit morbus, ut virium vera prostratio extimescenda sit, nihil magis idoneum est valeriana. Exhibetur aqua fervida infusa, additis spiritu sulfurico aethereo vel aethere acetico, vel liquore ammonii acetici aut succinici. Cavendum tamen, ne aut cortex peruvianus, aut camfora, aut arnica, aut, quod a quibusdam medicis fit, sales neutri addantur. Etenim valerianae efficacia iis omnibus impeditur vel penitus frustratur. Ubi proclivitas in secessum humorum seu putredinem adest, non inficiamur, utilem esse acidorum mineralium admixtionem, vel saltem mixturam sulfurico-acidam. Verum enim vero arnica et camfora et quae id genus sunt irritantia, imo ipsa angelica nullo modo cum valeriana congruunt. Hujus blandissimum, fugacissimum stimulum facilius tolerat summa corporis teneritas, quod typho incipiente vexatur, illorum incitamentorum nequaquam. Pari modo et in febribus exanthematicis agendum est. Quodsi aeger infusum valerianae propter majores doses, quae exiguntur, respuit, tinctura valerianae aetherea vel ammoniata cum spiritu nitrico-ae-

thereo aut liquore ammonii pyro-oleosi tentanda est. Neutiquam vero tinctura opii jungatur, quippe quae nimis exaestuat.

Jam ad usum prestantissimi hujus remedii in morbis ἀπυρέτοις transeundum. Maxime idonea utique est valeriana, ubicunque hysterica irritabilitas corpus exercet, citra caussas quae *materiales* appellantur. Vertigo, quae ex aerumnis et sollicitudine, post magnam humorum cladem nascitur, cum pallore et frigore cutis juncta, valerianae cum herba menthae piperitae et chenopodio ambrosioide aut zingibere mixtae saepenumero cedit. Utiliter quoque jungitur, cum seminibus sinapis et cinnamomo. Extractum valerianae pariter cum castoreo in pilulis, aut tinctura valerianae ammoniata cum tinctura castorei praebium constituit utilissimum. Epilepsia frequenter et optime debellatur valeriana, nisi adfuerit caussa materialis: attamen si a vermibus pendet morbus comitialis aut cum iis junctus est, propter vim valerianae anthelminthicam utilissima est. Exhibetur autem pulveris forma cum foliis aurantiorum et oleo cayeput: efficacissimum quoque est connubium cum hydrargyro stibiato-sulfurato e seminibus santonici, si vermes adsunt. Solent denique electuarium Störkii commendare, e tartaro natronato, radice jalappae, valerianae ac oxymelle scillitico componendum.

§. 91. *Chamomilla.*

Flores chamomillae, vel e *matricaria chamomilla* (Icon. *engl. bot.* 1232), plantae per segetes Europae frequentissimae, vel ex *anthemide nobili* (Icon. *Blackwell t.* 526) petendi. Haec, in pasculis Europae australis spontanea, in hortis nostris culta, *chamomillae romanae* vulgari nomine gaudet. Potentior judicatur illa, quod fragrantior est, et multo plus olei aetherei coeruleo-viridescentis (1/16) largitur. Ejus olei minus fluida indoles lentam ab aqua, cum qua stillavit, separationem producit: hinc oleum citri pharm. boruss. addit. Vulgaris autem chamomillae flores vix drachmas tres olei coerulei e libris quinquaginta erogant. Est tamen utriusque efficacia in eodem oleo quaerenda: praeterea continent extractum gummosum, coctione parandum, quod amaritudine insigne, olei illius expers est.

Blande agit chamomilla in nervos stomachi et intestinorum, quorum irregularem actionem tollit, aequabilem distributionem vis sensiferae restituit, spasticos motus et dolores colicos sedat, flatus pellit, digestionem promovet et pituitae gignendae obest. Digestione restituta et in remotas partes, agit, secretiones bonas in ulceribus promovet, suaque irritante vi etiam proxime applicita ad ea ulcera proficua est. Externe etiam ad discutiendos tumores frigidos, rheumaticos in epithematibus adhibetur.

Utimur autem floribus tum in pulverem re-

dactis tum aqua fervida infusis. Pulverem damus ad drachmam dimidiam cum melle aut succo sambuci melleo ad febres intermittentes curandas, maxime eas, quae spasmis junctae sunt et obstructionibus, aut ubi cortex peruvianus haud toleratur Addi potest sulfur stibiatum vel sal absinthii. In atonia viscerum abdominalium, quae cum haemorrhoïdali morbo juncta est, proficuum reperimus pulverem Sellii ecphracticum, compositum e floribus chamomillae, radice rei, tartaro depurato, magnesia usta, sulfure depurato et elaeosaccharo foeniculi. Magnae tamen doses chamomillae pulveratae vitandae sunt, cum facile ventriculum offendant, vomitum et alvum nimis liquidam producant.

Vulgatissimum est infusum aqua fervida parandum, quo in colicis doloribus, hystericis adfectibus, flatibus intestina molestantibus comodissime utimur, addito vel aethere sulfurico vel elaeosaccharo foeniculi aut cinnamomi. Prodest id infusum quoque in dysenteria vulgari, maxime si radix glycyrrhizae aut gummi arabicum additur. Puerperis etiam idoneum est, si dolores partus secundarii urgent.

Nec sine laude dimittendum est extractum, licet oleo aethereo orbum: in dysenteria vulgari et diarrhoea proficuum est, gummi arabico nuptum et in aqua quadam destillata solutum. Pilulae quoque ex eo extracto formantur cum radice rhei, ferro sulfurico, aut, si aegritudinis ratio id exigit, cum asa foetida, quae in atonia intestinorum, in pituitosa colluvie et adfectibus haemorhoidariis proficuae sunt.

Oleum chamomillae, in aethere sulfurico solutum aut saccharo aliquot guttulis instillatum, protinus spasmos abdominales hystericos, hypochondriacos, et qui cum haemorrhoïdibus cohaerent, tollere consuescit. In cardialgia cum liquore ammonii succinici exhibetur. Aquam quoque chamomillae destillatam habemus, quae optimum eorum remediorum est, quibus stomachus mulceri debet. Syrupum chamomillae habet pharm. wirtemb.

§. 92. *Millefolium.*

Achillea Millefolium, planta per omnem Europam vulgatissima (Icon. *fl. dan.* 737), peculiarem spirat odorem, sapore gaudet amaro, subadstringente, aromatico et calefaciente. Continet autem oleum aethereum, modo coeruleum, modo flavoviridescens, cujus drachmae duae e libris novem herbae eliciuntur. Extractum spirituosum, quod quartam fere ponderis partem facit, sedes est aromatis et totius efficaciae: extractum aquosum vero, quod fere dimidiam partem constituit, soluminodo amarum est ac austerum. In floribus praevalet extractum spirituosum, in herba aquosum: solent tamen, ut officinale extractum paretur, flores cum herba coquere, quo facto resina quidem elicitur, sed perditum it oleum aethereum.

Potentius incitat nervos et vasa abdominalia hoc remedium, quam adfinia, et, quamvis turbas sedare, calefacere, flatus pellere et digestionem restituere consuescat, blande tamen adstringit et impetum sanguinis refraenat. Itaque laudaudus est

usus ad laxitatem et atoniam manifestam, ubi cortex peruvianus nimis adstringere et obstruere videtur. Solent commendare in sanguinis fluxibus mere passivis, qui ex atonia et stasibus abdominalibus pendent, aut spasmis juncti sunt. Sic in fluxu haemorrhoïdali proficuum est extractum millefolii cum ferro tartarisato, aut cum acido sulfurico, aut, si hoc minus ferunt, cum tinctura cinnamomi et extracto chamomillae. Puellae, si prima instant menstrua, neque propter debilitatem et spasmos abdominales fluere possunt, lavantur infuso millefolii, melissae et chamomillae. Hystericis quoque et hypochondriacis egregium usum praestat extractum millefolii cum felle taurino, asa foetida, ammonio pyro-oleoso in pilulas redactum.

Praeter abdomen agit etiam millefolium in pectoris viscera, maxime si labes pulmonum ex atonia abdominis, e stasibus intra glandulas mesaraicas nascitur, quod in phthisi tuberculosa, pituitosa, in asthmate diuturno et catarrho inveterato saepius contingit: interdum et ulcera pulmonum melius sanata fuerunt, cum millefolium licheni islandico aut marrubio junctum. Species pectorales resolventes Sellii continent herbam millefolii, flores arnicae, chamomillae, radicem glycyrrhizae et fructus anisi stellati.

Oleum millefolii saccharo instillandum cum acido tartarico Sellius adversus fluxum haemorrhoïdalem nimium suasit. Externe denique vulneraria virtus millefolii laudatur ab antiquis inde temporibus: contusa herba imponitur vulneribus impuris et ulceribus.

§. 93. *Tanacetum.*

Tanacetum vulgare (Icon. *fl. dan.* 871) planta per totam Europam vulgatissima, odore forti, sapore amaro, aromatico, adstringente et calefaciente insignis, oleum continet aethereum (1/200) et extractum aquosum amarum (2/5). Incitat igitur vires ventriculi, vires vasorum sensiferas auget, motum sanguinis, calorem et secretiones promovet. Hinc in arthritide anomala, hydrope et obstructionibus lentis commendatur. Infusum herbae, aqua fervida et vino factum, in arthritide magnopere juvare meminimus, si aegritudo cum diuturna ventriculi debilitate et pituitosa abdominis colluvie jungitur. In febribus intermittentibus diuturnis ac pervicacibus succus recens expressus profuit.

Ob odorem videtur vermibus inimicum esse. Namque experti sumus egregiam vim anthelminthicam. Rosensteinius sequentes pilulas suadet. Extr. tanacet; sem. santon. singulorum grana sex; ferri sulfurici grana quatuor; resinae jalappae cum amygdalis dulcibus tritae grana sex; olei tanaceti guttam unicam, e qua massa undecim pilulae, foliis argenteis obducendae formantur: adultis ea dosis semel praecipitur, infantibus tres, quatuor aut quinque pilulae. Similem mixtionem in pulveribus suadet Wendtius e seminibus tanaceti, ferro sulfurico et radice jalappae.

§. 94. *Semina santonici.*

Semina santonici s. *cinae* ex artemisiae certe specie proveniunt, sed sitne *artemisia judaica* (Icon. *Plukn.* t. 73. f. 2), sive *contra*, sive *santonica* (Icon. *Gmelin fl. sib.* vol. 2. t. 51) aut *palmata* Lam., quarum haec in Gallia meridionali, reliquae in Asia minore et Persiae aut Tartaria crescunt, ambigitur. Ex Asia saltem minore et Syria advehuntur optima, quae exigua, oblonga sunt, flavido-viridescentia aut canescentia, foliis, squamis calycinis et pedunculis mixta. Spuria, quae ex aliis artemisiae speciebus vulgaribus petuntur, festucacea potius sunt et flavida. Genuina odorem spirant gravem naresque nescio qua nausea ferientem; saporem habent amarum et acriusculum.

Oleum aethereum etiamsi nondum elicitum fuerit, inesse tamen docent proprietates: praeter id continent extracti resinosi dimidiam et aquosi fere quartam partem.

Odore lumbricos infantum enecant, unde ex antiquis inde temporibus vario modo adhibita fuerunt. Solemus autem vel pulverem dare ad scrupulum dimidium cum saccharo aut hydrargyro muriatico miti, vel sulfurato nigro, vel cum syrupo electuarium, aut cum saccharo condita in forma conservae seu confectionis infantibus delicatulis praebemus. Morsuli et trochisci, a circumforaneis venditi, haec potissimum semina continent. Minus suadendum est infusum, tum quod aqua efficaces, i. e. resinosas partes non omnes extrahit, tum

quod nauseam majorem creat. Optimum est connubium, quod Sellius commendavit, seminum santonici cum extracto corticis peruviani et ferro sulfurico.

§. 95. *Absinthium.*

Artemisia Absinthium amarissimo sapore vulgo nota est (Icon. *engl. bot. t.* 1230). Satis memorabile est, amaritudinem illam haud fere mutatam abire in carnes ovium quae plantam depaverint, pariter ac in lac puerperae, ut et infanti noceat (*Murray.* Appar. medic. *vol.* 1. *p.* 180 *ed. Althof*). Odor plantae, nonnullis hominibus valde adversarius, in oleo aethereo maxime residet, viridi eo et sub-olivaceo, quod, ad drachmas sex e libris vigintiquinque erogatum, adfinium more remediorum, flatus pellit, lumbricos enecat et spasmos sedat. Solent, ad vermes enecandos, id abdomini illinere, aut solvunt drachmam dimidiam ejus in aetheris sulfurici drachmis duabus, cujus solutionibus guttas decem aut viginti in vomitibus spasticis, hystericis propinant. Praeterea habet herba absinthii extractum resinosum, quod, valde amarum, sale tartari tritum, odorem volatilem spargit, unde ammonium inesse Sulzerus olim divinavit.

Stomachi autem vires hoc remedio incitari et firmari exploratum habemus, siquidem et bilis corrigitur, cum defectui amaritudinibus subveniat, acidam acrimoniam tollat et flatus pellat. Namque et cerevisiae additur nonnunquam, ne acescat et vina jam ab antiquis absinthio condebantur, qui-

bus acoris generationem in stomacho praevertere studebant. Neque tamen noxii effectus negandi, qui vel ex olei aetherei stimulo vel ex alio quodam, minus indagato principio, repetendi sunt. Capitis enim dolores, aestus totius corporis, oculorum inflammationes ex usu ejus remedii se passos esse plures testantur. Et generatim plethorici, aut qui sanguinis cursibus obnoxii sunt, minus ferunt hoc remedium quam frigidi homines et torpidi.

Prodest igitur id remedium in diuturna viscerum abdominalium asthenia, quae ab arthritide anomala orta, tumores hydropicos aut icterum attulit: in febribus intermittentibus diuturnis, quae a torpore eo ventriculi et intestinorum genitae cachexiam minitantur. Infunduntur summitates absinthii et baccae juniperi aqua et vino aut cerevisia: quae quidem infusa et scorbuto commoda esse antiqua est observatio. Succus quoque herbae recentis expressus ad cochlear unum aut alterum quotidie praebetur in febribus intermittentibus pertinacibus. Maxime vero laudatur extractum, quo, adjunctis felle taurino, sapone medicato aut stibiato, extractis etiam marrubii, fumariae aut cardui benedicti, utimur ad debellandam diuturnam viscerum abdominalium debilitatem torpidam. Tinctura absinthii fere obsoleta est. De sale absinthii infra disputabimus.

§. 96. *Vincetoxicum.*

Radices vincetoxici s. *hirundinariae* (*Cynanchum Vincetoxicum* R. Brown. *icon. Schkuhr enchir.*

bot. t. 55) plantae per Europam satis vulgaris, fibrosae sunt, gravi odore, radicem valerianae subolentes, subnarcoticae, sapore amaricante subacri. Cum odor radicis recentis aetate perditum eat, volatile oleum inesse, probabile est, licet nondum arte erogatum sit. *Vincetoxicum* vocari a vulgo herbariorum hanc plantam, Matthiolus (*Comm. in Diosc. p.* 428. *ed. Valgris.*) primus scribit, quod venenis maxime adversetur: hinc et pristina medicina saeculi decimisexti in febribus malignis frequenter usa est hac radice, et *essentia alexipharmaca Stahlii* ex eadem cum aliis aromaticis indigenis componitur (§. 79). Sudorem urinamque pellere observatum jamdiu fuit: inde quoque Stahlius cum scilla radicem hanc composuit, quod et Lentinius suasit, in hydrope curanda hac formula utens. Rad. scill. grana duo: radic. vincetox. grana sex: nitri scrupulum unum, qui pulvis omni quadrihorio repetitur.

Magnopere graveolens est omnibus partibus *Juniperus Sabina* (Icon. *Blackw. t.* 214) frutex in Europa australi spontaneus. Olea fere quartam partem olei aetherei erogant, quod fervidum est et potentissime stimulat. Infamavit hoc remedium abusus prostibulorum, foetum enecaturorum. Sed vis vasa sanguifera stimulans et sanguinis cursum provocans etiam magnopere intuta est. Hinc melius eo abstinemus. Extractum sabinae, quod solent ad aliquot grana ingerere, olei fere expers, tantummodo resinosum est. Externa etiam vis in carie sananda suspecta est.

D. De iis, quae oleum aethereum concretum s. camforinum continent.

§. 97. *Generatim.*

Substantiam, quam *camforam* dicimus, oleo aethereo magnopere adfinem esse, atque ex eo oriri, haud amplius ambigitur, quoniam olea salviae et rorismarini lenta evaporatione in camforam abeunt, Trommosdorffio quoque teste, camfora gignitur, cum acidi muriatici vapores sicci oleum terebinthinae permeant: camfora denique venalis cum bolo mixta in olei indolem abit.

Differt autem camforam ab oleo aethereo et sicca forma et acidi praesentia, quod peculiare esse videtur, licet Dörffurtius probabile reddiderit, idem esse ac acidum benzoicum aut aceticum. Singularem tamen habet indolem, crystallos hexaëdras, ammonii muriatici ad instar, formare. Id autem non impedit, quominus modum esse acidi benzoici credamus, quod, ad olea aetherea accedens, balsama naturalia format.

Camfora et plantae oleum illud concrescens habentes, multo diutius inciiant ipsis oleis aethereis fugacibus: multoque magis vasa capillaria totius ambitus ad secretiones sollicitant: generatim vero de iis valent, quae de oleis aethereis dicta fuerunt.

§. 98. *Camfora.*

Camfora ipsa venalis e ligno arboris japonicae, *Laurus Camfora* (Icon. *Kämpfer.* amoen. exot. *p.* 771. *Breyn:* prod. 2. *t.* 2. *Commelin.* hort. amst. *vol.* 1. *t.* 59) in ipsa patria destillatione erogatur: sed impuram hanc, glebis gryseis apportatam nova sublimatione purgari oportet. Pretiosissima camfora naturaliter in arbore sumatrensi, nondum cognita, producitur: *camforam Baros* eam vocant (*Dejean* in *Gaub. advers. p.* 108. *Marsden's hist. of Sumatra p.* 121).

Nostra est substantia alba, semipellucida, subunctuosa, fragilis quidem, sed haud facile in pulverem redigenda. Odorem spirat peculiarem, fortem, plerisque hominibus ingratum: saporem producit amarum, pungentem, propter celerem evaporationem, frigidiusculum. Aquae supernatat, nec in ea solvitur, licet odorem et saporem ii impertiat: pulvis camforae aquae inspersus motum gyratorium particularum exiguarum producit, qui ab attractione earum perpetua exhalatione locum mutantium pendet. Libero aëri, praesertim calido, exposita, sensim penitus avolat In alcohole et aethere solvitur: diffugiente in aërem spiritu vini crystalli bellae, nivearum aemulae, in conspectum prodeunt: dendriticae etiam, si aquam huic solutioni affuderis. Solvitur camfora pariter in oleis aethereis ac unguinosis: facile connubium init cum resinis et balsamis, cum aqua miscetur, si mucilagine, sacchare aut vitello ovi subigitur. In acido sulfurico

concentrato et nitrico fumante solvitur. Acidum nitricum dilutum pluries cum camfora destillatum erogat tandem acidum istud peculiare, quod jam tetigimus. Electrica denique est camfora, cum majora frusta panno laneo fricta corpuscula levia attrahant et per condensatorem Voltae scintillas excutiant.

Haec igitur substantia, ab Arabum (1) inde temporibus usitata, in momentum irritabile nervorum organicorum agit, cujus actionem incitat, dum irregularem vis sensiferae distributionem minuit. Cum vero nec illud momentum vis vere augere possit, sed solummodo incitet, magnae etiam doses vim muscularem potius infirmare quam augere exploratum habemus. Quod precipue experimentis constat, quae Carminati et Menghini in animalibus brutis, camfora enecatis, instituerunt, unde Burserius potuit praeceptum stabilire: fibrae muscularis irritabilitatem (magnis certe dosibus) camfora imminui Alexander ea experimenta in se ipso confirmavit, camfora ad scrupulos aliquot sumta, quo facto pulsus multo tardior factus, anxietas insignis, cum virium dejectarum sensu, vertigine, sensuum abolitione et nervorum distensionibus sequebantur. Hinc refrigerantem aut calefacientem vim camforae pariter statuere possumus, prout majore vel minore copia sumitur, aut solam incitantem vel secundariam debilitantem facultatem in corpore exercet.

---

(1) Hi tamen sumatrensen nativam camforam, nec japonicam cognoverant (*Hist. rei herb.* I. 258).

In morbis exiguae doses pulsum et frequentiorem et duriorem faciunt, sensum organicum acutiorem reddunt, cutis vasa capillaria incitant, auctaque perspiratione impetum humorum ab aliis organis, maxime renibus deflectunt. Hinc jure exhibetur, ubi pulsus molles sunt et debiles, vel frequentiores vel etiam tardiores, ubi neque caput impetu sanguinis laborat, neque reliqua viscera; ubi cutis haud arida est et tensa, sed laxa et mollis; ubi nullae adsunt sordes; ubi somniculosus est aeger, sensibus torpentibus, neque ferociter desipit, neque continua insomnia vexatur.

Quae si indicantia in febribus nervosis, putridis, exanthematicis, rheumaticis rite observantur, summe idoneum camfora stimulum praebet. Quodsi stomachus fert, potest camfora in emulsione exhiberi, quae ita praescribitur, ut scrupuli dimidia pars cum aliquot amygdalis dulcibus cortice privatis teratur, sensim affundendo aquam sambuci aut cerasorum, ut quavis hora granum unum accipiat aeger. Ultra enim eam dosin adscendere tum demum licet, cum corpus minorem dosin citra noxam fert. Solent quoque emulsionem cum gummi arabico et saccharo facere, ubi ad drachmam camforae dimidiam drachma integra sacchari et totidem gummi arabici sumitur, additis nonnunquam aceti vini drachmis sex ad totidem uncias emulsionis. Praeter emulsionem in febribus insigniter commoda est camforae in aethere sulfurico aut acetico solutio, quae ita fit, ut scrupulum illius dimidium in uncia dimidia aetheris solvat. Ea solutio, addita praeprimis

infuso valerianae, magnopere juvat aegrum typho detentum. Radices etiam serpentariae et angelicae ipsiusque arnicae bene congruunt cum camfora. Quodsi pulveris forma exhibere camforam volueris, sufficit granum unicum aut duo, praevio quovis cum sacchari scrupulo dimidio miscere: expedit quoque, si aegritudo id poscit, opii vel hydrargyri muriatici mitis admixtio, maxime si inflammatio occulta et passiva minatur: solent etiam nitrum addere, quod tamen aegri teneriores haud facile ferunt. In exanthematicis febribus, ubi vires deficiunt ad novas secretiones in cute patrandas, ubi cutis pallet et pulsus contremiscunt, idonea est camfora cum zinci oxydo albo aut hydrargyro muriatico miti, cum sulfure stibiato et serpentariae radice. Ea etiam connubia expediunt in febribus rheumaticis, si nihil in cutem abscedere potest, ob virium inaequabilem dispensationem. Inflammationes partium rheumaticae, praeter alia praesidia, maxime vesicatoria, exigunt quoque camforam vel aethere sulfurico solutam, vel opio et sulfure stibiato aut hydrargyro muriatico miti nuptam. In dysenteria pariter cum opio et ipecacuanha conjungitur, si rheumatica origo manifesta est, nec febris valida.

Ex morbis diuturnis arthritici adfectus camfora debellantur, cum, propter debilitatem aut alia obstacula, nihil abscedere in articulos potest, sed viscera vel spasmis vel inflammationibus passivis vexantur. Magnopere proficuum est camforae connubium cum sapone stibiato, aut cum hydrargyro muriatico miti et opio, cum zinco oxy-

dato albo et moscho. Adfectus spastici, a rheumaticis caussis orti, camforae usui cum asa foetida, castoreo et opio cedunt. Ipsa apoplexia serosa, quae saepe frigus corpore debili exceptum aut rheumatismum male formatum sequitur, vinci potest hoc remedio, si vel flores arnicae, vel opium, prout res exigit, adduntur. In tussi pervicaci, praesertim ferina, quae phlegmatica corpora trahit, idonea est mixtio camforae cum sulfure stibiato, extracto glycyrrhizae ipsoque ledo palustri. In asthmate, quod senes exercet e caussis rheumaticis, camfora prodest cum zinco oxydato et asa foetida. In rhachialgia, seu colica saturnina saepe profuit opium cum camfora, extracto chamomillae et elixirio viscerali.

Prodesse camforam in melancholia ipsaque mania, multi experti sunt. Exponendum id est tum ex ortu interdum rheumatico aut arthritico ejus morbi, tum e salacitate incredibili, quae et comitari et exasperare eam aegritudinem solet. Huic autem adversari camforam, mox docebimus. Circumspiciendum tamen, plethora prius removeatur et impetus sanguinis versus partes nobiliores. Exhibere consuescunt camforam cum saccharo et gummi arabico tritam, addito aceto vini. Sic quoque in hygrophobia tentarunt nonnulli camforam cum cantharidibus aut scarabaeis majalibus exhibere.

Id enim singulare est, camforam, dum cutanea vasa incitat eorumque secretionem auget, humorum aliorum productionem minuere at-

que ab aliis organis deflectere cursum humorum. Hinc fit, ut incitatio nimia renum et vesicae, per diuretica fortiora, melius tolli nequeat, quam camfora, quae igitur et cantharidibus, si quando interne exhibentur, additur, et dum vesicatoria emplastra dolentissimum effecerunt urinae cursum, interne adhibetur. Ex eodem quoque fonte explicandum esse effectum antaphrodisiacum camforae, censeo: namque et pollutiones et tentigo, quae ad stuprum manibus committendum invitat, optime debellantur et externo et interno camforae usu. Similiter etiam lactis secretio nimia inhibetur eodem remedio, cum nitro aut liquore ammonii acetici exhibito.

Tandem in curatione morborum syphiliticorum camfora utilis est, cum hydrargyrosi noxii effectus orti sunt, cum saliva abundanter fluit, protinus ut pauxillum hydrargyri ingerimus. Ad ea tunc remedia confugiendum est, quae versus cutim humores dirigunt, in quibus camfora cum sulfure stibiato principem locum meretur.

Jam ad externum ejus usum progredimur. Celebratissima est discutiens ejus vis, quam incitatis vasis capillaribus cutaneis exercet. In quibusvis fere tumoribus rheumaticis, erysipelate, oedemate, in doloribus membrorum, quae caussam agnoscunt rheumaticam, vel sicca culcitellis cum floribus sambuci, chamomillae similibusque insuitur, vel cum oleis aut linimento ammoniato inungitur. Egregia, licet paullo minus justo simplex compositio est, quam *linimentum saponato-camforatum*, obsoleto nomine *opodeldoc*, nuncupamus: e sapone domesti-

co, camfora, oleis thymi et rorismarini, cum liquore ammonii caustici in alcohole solutis. Insignem ea usum praestat in tumoribus rheumaticis diuturnis.

Celeberrimus etiam *spiritus camforatus*, quem in contusionibus et sugillationibus satis frequenter adhibent. Quin in ipsa ad gangraena restituendas vires vasorum vicinorum capillarium, ut mortuam partem propellant, camforam cum myrrha et nitro mixtam utiliter adhibitam esse comperimus. *Oleum camforatum*, quod ex uncia camforae dimidiam in olei olivarum vel amygdalarum uncia integra soluta conficitur, egregium usum praestat tum in tumoribus rheumaticis, tum in ipsa hernia humorali. Plenckius suasit *oleum causticum camforae* parari ex acidi nitrici fumantis unciis sex et tribus camforae tritae, quae in vase obturato probe digesta oleum edunt, caustica vi insigne, ad tollendos callos ulcerum utile.

§. 99. *Radix zedoariae.*

In exoticis, quae oleum camforinum continent, primam nomino *radicem zedoariae*, et *veram* (*Curcuma Zerumbet Roxb. coromand.* vol. 3 *p.* 201. *Rumph. amboin.* vol. 5 *t.* 68), et *rotundam* (*Curcuma Zedoaria Roxb. asiat. research.* vol. 11 *p.* 332). Illa digitum crassa, rugosa et grysea, intus fusca est: rotunda vero bulbosa est intus fibrosa et pallidior. Utraque fragrantem, sed camforaceum habet odorem, saporem amarum, aromaticum, exaestuantem; debiliorem rotunda.

Oleum essentiale, quod continet, particulis est praevalentior: id pondere suo aquam antecellere solet: e libra quavis radicis drachma una ejus olei erogatur. Id transire in aquam superfusam, ex odore hujus liquet. Spiritu vini elicitur decimasexta pars resinae. Oleum id in camforam abire, Grimmii et Geoffroyi observatio docuit. Utimur autem et radice et oleo ad armandas stomachi vires, ad flatus pellendos et calorem corpori reddendum. *Tinctura amara* et *calami composita* pharm. boruss. habent hanc radicem aliis stomachicis amaris et aromaticis junctam.

§. 100. *Radix galangae.*

Satis adfinis est *radix galangae* (*Alpinia Galanga Roscoe* in *Linn. transact.* vol. 8. *p.* 345. *Roxb.* in *asiat. research.* vol. *II. p.* 352. icon. *Rumph. amboin.* vol. 5. *t.* 63), cujus duas habemus varietates, *majorem* et *minorem*. Illa certe alpiniae est species, pollicem crassa, rufa, odoris fragrantis, saporis fervidi, aromatici: minor etiam acrior majore est. Oleum pariter aethereum, in quavis libra drachmam, continet, quod concrescere etiam in camforae speciem dicitur. Praeterea extractum resinosum inest, quod linguam insigniter vellicat.

Aroma sistit calidissimum, quo cibi in India orientali condiuntur. Utimur autem radice, ad scrupulum dimidium, in vomituritione navigantium et praegnantium sistenda, tum in resolutione linguae *Tinctura aromatica* pharm. boruss. eamdem cum cardamomo, caryophyllis et zingibere recipit.

§. 101. *Rosmarinus.*

Facile egere asiaticis his fervidis aromatibus possumus, cum Europa suas ferat oleo camforino abundantes plantas, quas enumerare libet.

Haud infimum locum occupat *Rosmarinus officinalis* (Icon. *Riv. monop. irregon.*), frutex per Europam australem spontaneus ac in hortis omnibus cultus. Odor fragrans notissimus est et sapor fervidus, amarus, aromaticus, camforam aemulans. Oleum destillatum, cujus fere ducentesima pars ponderis inest, *anthos* vulgo dictum, pallidum est, et, aëri expositum, plusquam decimamsextam ponderis partem camforae deponit. Praeterea extractum spirituosum inest.

Potentibus igitur stimulis nervorum adnumeranda est et herba rorismarini et oleum. *Illa* minus usurpatur, extrinsecus duntaxat fomenta praebet discutientia tumores frigidos. Oleum vero rorismarini variis admiscetur tincturis, ut magis stimulantem acquirant indolem: per se etiam ad resolutos nervos applicatur. Celebris est *spiritus rorismarini* vel ex herba, ad pharm. boruss., vel e floribus, cum spiritu vini destillatis, vel ex admisto oleo ad eumdem spiritum parandus. *Aqua reginae hungaricae* et *aqua coloniensis* roremmarinum, melissam, nucem moschatam, caryophyllos, cinnamomum, semina coriandri, oleum aurantiorum et corticem citri continent alcohole destillata. Utimur praesertim aqua coloniensi ad refocillandas vires, si anima deficit, ad tollendos capitis dolores debilium et feminarum

delicatiorum, tum naribus odore attracto, tum temporibus inuncta, tum guttulis aliquot intus sumtis. Spiritus lavandulae compositus et linimentum saponato-camforatum e roremarino componuntur.

§. 102. *Salvia.*

Salvia officinalis (Icon. *Woodville med. bot. t.* 38), suffrutex in Europa australi spontaneus, odore foliorum forti, sapore aromatico, amaro, fervido, subadstringente insignis, maxime dum nondum effloruit: oleum aethereum largitur, quod recens pallidum, aetate fulvum evadit et odorem camforinum adispiscitur. Ejus olei drachmae binae in decem libris foliorum continentur; praeterea extractum spirituosum et aquosum insunt, quorum hoc adstringens est et ferrum sulfuricum nigro colore praecipitat: resina vero aromatica est. Efficacia salviae igitur est incitans simul et adstringens, unde ad roborandas gingivas folia adhibentur: infusum etiam ad gargarisma in laxitate uvulae et veli palatini et angina serosa: solent etiam aphthas infantum recens natorum eo decocto aut infuso frequenter tangere, ut consanescant. Interne infusum commendatur ad sudores profusos, quae febres superatas sequi et phthisin comitari solent, tollendos, ut et ad lactis nimiam secretionem reprimendam. Infusum vinosum potentius aquoso est. In aphthis succus recens expressus cum syrupo berberis aut mororum applicatur. *Balsamus embryonum*, *balsamus vitae* Teichmeyeri, et *apoplecticus*, quibus nares et tempora in animi deliquiis illinuntur, ex oleis salviae,

rorismarini, lavandulae, menthae piperitae, foeniculi, caryophyllorum et citri cum spiritu vini aut balsamo peruviano componuntur.

§. 103. *Lavandula. Melissa.*

Lavandula spica et *latifolia* (*Blackwell. t.* 294. 295), fruticulus per Europam australem frequens, jucundissime fragrans, saporem habet amaricantem, fervidum. Oleum elicitur flavidum, fragrantissimum, quo tum resoluta membra unguntur, tum balsama externa componuntur. Pari laude celebratur et *spiritus lavandulae* e floribus siccatis, spiritu vini et aqua communi destillatis conficiendus: cui Britanni addunt spiritum lavandulae compositum, admixtis spiritu rorismarini, cinnamomo, caryophyllis, nuceque moschata. Eum guttis decem ad viginti saccharo instillatum propinant in animi deliquiis et adfectibus hystericis.

Pari modo judicandum de *Melissa officinali* (Icon. *Riv. monop. irreg.*) planta italica, in omnibus hortis nostris obvia. Odor fragrans herbae, citri odorem aemulans, cum sapore aromatico transeunt in aquam fervidam superfusam, unde infusum id grato sapore placet viresque blande refocillat: flatus pellit, sudorem evocat et menstruum fluxum ciet. Oleum elicitur fragrans, quod simili modo externe adhibetur. Spiritum melissae compositum, seu aquam ejus magistralem Batavi fabricantur e foliis ejus siccatis, cortice citri, nuce moschata, seminibus coriandri, caryophyllis et cinnamomo cum spiritu vini destillatis. Ad flatos pellendos drachma ejus una aut altera propinatur.

§. 104. *Thymus. Majorana.*

Thymus et *vulgaris* (Icon. *Woodville med. bot. t.* 109) et *Serpyllum* (*fl. dan.* 1165) et *Calamintha* (*engl. bot. t.* 1676) fragrantia odoris et sapore aromatico insignes sunt. Dum thymi herba destillatur, camfora mox crystallis in excipulo secedit. Oleum destillatum tanta copia e thymo vulgari elicitur, ut e libra una obtinuerit Cartheuserus sesquidrachmam. E serpyllo oleum rubicundum ad drachmam dimidiam e triginta libris erogatur. Id oleum in variis balsamis et in ipso linimento saponato-camforato redit: per se quoque usurpatur ad potentem incitationem producendum. Multo celebrior est *spiritus serpylli*, in resolutione nervorum, amaurosi, vertigine aliisque id genus adfectibus commendatus.

Origanum Majorana (Icon. *Blachwell*, t. 319) planta hortensis, valde odora, aquam etiam suo odore imbuens sapore aromatico, amaricante, oleum destillatum largitur, quod aetate in salem albidum concrescit. Id oleum externe ad discutiendos tumores et restituendas vires vasorum capillarium adhibetur, maxime cum oleo nucis moschatae mixtum, quo facto *butyri majoranae* nomine venit. Utuntur nutrices eo ad obstructionem narium catarrhalem in infantibus tollendam. Ex ipsa herba, admixtis floribus lavandulae, caryophyllis, herba serpylli, menthae piperitae et rorismarini, formantur *species aromaticae s. pro cucuphis*, quae cum vino coctae et capiti impositae stuporem nervosum

ἀπύρετον tollere valent. *Pulveres* denique *sternutatorii* eadem herba cum teucrio maro, floribus convallariae majalis et radice iris florentinae constituuntur.

§. 105. *Mentha crispa et piperita.*

Mentha crispa (Icon. *Riv. monop. irreg.*) et *piperita* (Icon. *Woodville med. bot. t.* 169. *Sol menth. t.* 7. 8), illa sibirica, haec anglica planta, in hortis vulgaribus cultae, fragrantissimo odore et sapore valde aromatico, qui in piperita etiam camforaceus est, insignes sunt. Utraque scatet oleo aethereo: e crispae foliis libra una largitur drachmas tres: aequa portio erogatur e mentha piperita.

Utriusque vires stomachicae sunt: infusum quod theae ad instar paratur, ciborum appetentiam auget, flatus pellit, spasmos abdominales tollit et dolores colicos, e spasmis ortos, sedat. Si menthae piperitae infusum paullo valentius est aut diutius servatur, camforam manifesto sapit. Aqua destillata utriusque speciei egregium praebet vehiculum rerum omnium, quae ventriculum offensurae sunt. Oleum etiam et menthae crispae et piperitae ad aliquot guttulas saccharo instillatum illico pellere flatus et spasmos solvere consuescit. Species aromaticas eamdem herbam menthae piperitae recipere, diximus.

§. 106. *Scordium.*

Teucrium Scordium (Icon. *fl. dan.* 593), planta in locis paludosis per Germaniam haud infrequens, allium redolet, sapore gaudet aromatico et amaro. Odor ille alliaceus licet et in lac vaccarum, herbam pascentium, abeat, perit tamen aetate, dum herba siccatur. Olei aetherei exigua inest portio, quod concrescere etiam in camforae speciem dicitur. Majores nostri frequenter utebantur ad erigendas vires et exterminanda miasmata atque contagia, unde *essentia alexipharmaca Stahlii* (§. 79. 96) eam praecipue recipiebat. *Electuaria Diascordii*, quae pharm. austr. Wirtemberg. et aliae habent, ab hac herba dicebantur, cui opium et aromata addebantur. Inepta planè compositio, quae nostrae saltem herbae nil virium debebat.

§. 107. *Asarum.*

Alienis omnino viribus pollent, quae jam sequuntur, licet eodem oleo aethereo, camforam redolente aut in camforae speciem abeunte, scateant.

Asari europaei (Icon. *fl. dan.* 633), plantae in nemoribus montosis per Europam spontaneae, radices fibrosae, cinereo-fuscae, intus albae, graveolentes sunt ac sapore nauseoso amaricante gaudent. Destillatae dederunt oleum concretum, camforam sapiens, quod erga res reagentes se eodem fere modo habebat ac camfora. Huic igitur principio et extracto resinoso, quod inest, vires radicis adscribendae sunt. Cum illa substantia camforina vola-

tilis sit et siccatione deperdatur, exponenda inde est inertia radicis siccatae.

Incitat autem asarum non solum vasa capillaria locorum, in quae applicatur, sed musculares etiam fibras, unde in ventriculum ingestum motum et peri-et antiperistalticum magnopere auget, ut vomitus et alvus cieantur. Exhibetur pulvis ad scrupulum dimidium, ut sordes expellantur: solent etiam drachmam unam vino infundere atque cochleatim praebere. Sed haud tutum est remedium, cum, si recens fuerit radix, vomituritionem satis molestam efficiat, si vetus, aut nullum aut parcum tantum vomitum. Herbae etiam pulvis ingreditur pulveres sternutatorios Britannorum; cujus sat simplicem novissima pharm. edinburg. formam habet, e tribus partibus foliorum asari, herbae vero majoranae et florum lavandulae parte una. Is pulvis, naribus ad grana quinque vel sex acceptus frequentem producit sternutationem et effluxum muci e naribus, quod saepe insigniter prodest in capitis doloribus pertinacibus et ophthalmia.

§. 108. *Allia.*

Nec dubito *allia* huc trahere, quorum odor singularis saporque et siccatione pereunt et coctione. Oleum aethereum esse basin acrimoniae, persuasum habemus, testantibus id Hagenio, Cadeto et Vauquelino. Praeterea continent albuminis magnam partem, saccharinam substantiam et gluten. Adhibemus autem externa potissimum bulbos *allii cepae*, qui blando stimulo vasa capillaria ad vivi-

diores secretiones incitant, unde utiles sunt ad suppurationem promovendam: tollunt etiam verrucas, si oleo napi cocti et dissecti imponuntur. Potentius agunt bulbi *allii sativi*, qui et cutim leviter inflammant et vesicas in ea attollunt, unde nonnulli ad tussim ferinam debellandam et alios pectoris morbos mitigandos brachio contusos alii bulbos illigant. Dein sat celebris est virtus anthelminthica, praecipue contra taeniam comprobata: lacte cocti bulbi clysmate injecti foetore suo vermem enecare videntur. Vis diuretica praedicatur in hydrope et calculis curandis: succus enim lacte mixtus potenter urinam movet.

§. 109. *Cochlearia Armoracia. Raphanus.*

Nec absimiles sunt *cruciferarum* s. *siliquosarum* virtutes. Oleo aethereo tribuenda est acrimonia, cujus gratia commendantur. Sed adeo volatilis est hujus olei natura, ut exhiberi e nonnullis nequeat. Ὑδροθείῳ abundare Giesius existimat. (*Chemie* 1, 405). Olim quidem ad salem quemdam alcalinum volatilem relatae sunt vires incitantes, maxime antiscorbuticae, earum plantarum: sed succus saltem cochleariae recens expressus manifesta acoris vestigia habet: (*Altmann: de plantis antiscorb.* diss. exp. 1. — 8).

Cochlearia autem *officinalis* (Icon *fl. dan. t.* 100) est planta ad litora maris atlantici spontanea, facillime in hortis culta. Sapor acris et amaricans cum

odore volatili et peculiari junctus siccatione herbae perit. Succus autem recens oleo scatet volatili, tantae expansionis capaci, ut unica ejus gutta unciis sexdecim aquae vel spiritus vini odorem cochleariae saporemque impertiat. Hujus principii ope stimulat ventriculum et intestina, organa etiam alia secretioni dicata, maxime cutim et renes, unde et digestionem augere et diaphoresin ac diuresin valet. Maxime vero praedicatur succus recens expressus in scorbuto, ubi languor virium tollitur hoc remedio: externe etiam prodest ad laxitatem gingivarum scorbuticam tollendam ac adversus ulcera scorbutica. Succus recens saccharo conditus *conserva cochleariae* dicitur, cui et succus nasturtii aquatici et trifolii fibrini additur. *Spiritus* etiam *cochleariae*, adfuso herbae spiritu vini parandus laudes meretur, tum ad ulcera oris scorbutica, tum interne guttis triginta propinandus. *Spiritus antiscorbuticus* Drawizii, a Werlhofio commendatus, e vitriolo calcinato, spiritu tartari et spiritu cochleariae paratur: cujus guttae triginta cum syrupo exhibitae adversus paralysin scorbuticam laudantur *Elixirium antiscorbuticum* Sellii, in atonia viscerum abdominalium diuturna, cum scorbuto juncta, commendabile, extractis constat fumariae, centaurii minoris, trifolii fibrini et graminis cum aqua chamomillae, spiritu cochleariae et acido sulfurico.

Haud absimilem vim habet *Cochlearia Armoracia* (Icon. *Schkuhr. enchir. bot. t.* 181), planta ad piscinas et fossas Germaniae spontanea. Radix vulgo notissima est ob summam acrimoniam, quae fauces potenter vellicat, nares ferit et lacrimas ex-

cutit. Mitigatur ea acrimonia saccharo et oleis: perditum it siccatione. Ab oleo aethereo eam pendere persuasum habemus. Rasa ea radix potentissimum praebet rubefaciens, praesentaneum remedium in odontalgia rheumatica et capitis doloribus qui febrem nervosam inchoantem nunciant. Et interne succum nonnulli exhibent ad arthriticos dolores sedandos, quod sudoribus prorumpentibus succedit. Calculus etiam praevertitur, lotii copia per hunc succum educta.

Raphani sativi (Icon. *Blackwell t.* 81 radices sapore acri, plerisque tamen hominibus grato notissimae sunt, in ferculis et bellariis ponuntur, ut appetentiam cibi augeant. Succus expressus, melle aut saccharo mitigatus, renes stimulat, ac diuresi promota calculi generationem prohibet.

§. 110. *Sinapis.*

Sinapis alba (Icon. *fl. dan.* 1393) et quae multo potentior est, *Sinapis nigra* (Icon. *engl. bot.* 969) semina habent acrimonia clara. Haec autem acris indolis oleo potissimum aethereo tribuenda, quod in cortice seminum residet: namque albumen, quod intus est et cotyledones oleo unguinoso scatent. Vulgatissimus est usus eorum seminum contusorum cum fermento panis et aceto, aut cum rasa radice armoraciae ad *sinapismos* conficiendos, quibus cutis stimulata suscitat vires et impetum humorum a partibus nobilioribus deflectit. Balnea quoque e seminibus sinapis confecta capitis dolores

dentiumque, a caussa rheumatica arthriticave suborto tollere possunt. Intus ingesta semina, jejuno stomacho, vertigines removent, a debilitate senili natas: ventriculum etiam firmant et febres intermittentes abigunt.

§. 111. *Nasturtium aquaticum.*

Sisymbrium Nasturtium (Icon. *fl. dan.* 690) vulgaris planta in scaturiginibus et rivulis Germaniae (1), sapore acri pungente et odore peculiari gaudet. Cum Lewisius destillatione oleum aethereum acerrimum elicuerit, planta etiam siccata vires amittat, probabile est, huic oleo vires tribuendas esse. Succus autem expressus, quem saccharo in conservam mutare commodum est, ventriculum ac viscera abdominalia incitat, stases resolvit, ideoque tum adversus scorbutum, tum in diuturnis malis, quae stasibus abdominalibus tribuenda sunt, proficuus est.

§. 112. *Pulsatilla.*

Herba pulsatillae (*Anemone pratensis*: icon: *fl. dan.* 611) sapore acerrimo et urente insignis aquae

(1) *Cardamine amara* simillima differt: 1. siliquis linearibus elongatis, valvulis revolutis, cum siliquae sisymbrii nasturtii sint breves, declinatae: 2. tempore florendi majo, cum sisymb. nast. floreat julio: 3. caule erecto, basi tantum radicante, cum sisymb. nast. axillas habeat stoloniferas: 4. corymbo elatiori, qui sessilis est in sisymb. nast.: 5. petalis majoribus venosis; 6. antheris rufo-fuscis, quae flavae sunt in sisymb. nast.: 7. loco natali sicciori. Ceterum sapor fere idem est.

etiam, ex herba destillatae, acrimoniam impertit. Hanc residere in oleo camforaceo, crystallos striatas albas formante, Heyerus expertus est: ejus substantiae saporem lancinantem et mordentem observavit Murrayus (*Appar. med.* vol. 3. *p.* 94). Infusum herbae et extractum, hoc ad grana septem vel scrupulum dimidium cum saccharo, illud ad drachmas tres vel quatuor fervida aqua infundendas Störckius ita adhibuit, ut amaurosin aliasque nervorum resolutiones feliciter hoc remedio curaverit. Irrita tamen fuerunt aliorum pericula.

SECT. V.

DE BALSAMIS NATURALIBUS.

§. 113. *Generatim.*

Balsama naturalia ut ab altera parte oleis aethereis finitima sunt, ita cum camforinis substantiis et ipsis resinis aliquatenus congruunt. Mole potissimum differunt tum ab oleis, quae cohaerentia antecellunt, tum a resinis, quibus fluidiora sunt. Largiuntur autem balsama omnia tum oleum aethereum, tum resinam, tum acidum peculiare, cujus ope succos plantarum coeruleos rubro colore tingunt ac aquam ipsam acidulam reddunt. Est id acidum in plerisque benzoïcum, quod inflammabile est, in alcohole penitus solvitur, in vasis clausis destillatum crystallos format aciculares, ac sicca destillatione in acidum aceticum mutatur.

Pleraeque hujusmodi substantiae vasa capillaria incitant et secretiones augent. Fit id non

solum in ventriculo et intestinis, sed et in remotis partibus, ut praecipue diuresis et diaphoresis promoveatur. Probabile etiam est, puris secretionem corrigi his remediis, si inertia vasorum capillarium ulcera sustinet.

§. 114. *Balsamum peruvianum.*

Balsamum peruvianum ex arbore Americae meridionalis (*Myroxylon peruiferum:* icon. *Hernandez mex. p.* 51) elicitur. Melleae molis, fusci coloris in nigrum vergentis, saporis fervidi amari, odoris fragrantissimi est: sed saepe adulteratur resina, oleo aethereo et benzoë mixtis. Hoc venale coctione ramulorum recentium obtinetur: incisione vero corticis lacrima alba effluit, apud nos non obvia, siccata vero adest nomine *opobalsami sicci.* Solvitur balsamum peruvianum in alcohole, promtius tamen in aethere: in aqua subsidit, odorem et saporem benzoïcum ipsi impertit: miscetur tamen ope mucilaginis, sacchari et vitelli ovi Cum lixivio caustico subactum largitur oleum fragrans aethereum et, dum lixivium acido sulfurico saturatur, resinam, denique acidum benzoïcum. Perperam igitur Lichtenbergius Gedanensis balsamum hoc *simplicem* dixit *succum*, qui nullo modo oleum aethereum, nisi natura mutata, largiatur.

Vis incitans et interno et externo usu comprobata est. Intrinsecus exhibetur in blennorrhoea secundaria, quae a sola laxitate glandularum Littrii et Cowperi ortum ducit, ad scrupulum dimidium cum tinctura aromatico-acida, ut ventriculus eo melius ferat, aut vitello ovi subactum, addita aqua cin-

namomi et syrupo ejusdem. Dein in resolutione nervorum, quae colicam pictorum et saturninam excipit, cum saccharo datur. In ulceribus etiam viscerum, cum febris abest et inflammatio, drachma unica hujus balsami cum vitello ovi, additis extracto corticis peruviani et melle rosarum. Externe ad ulcera consolidanda damni plerumque plus quam commodi parit, cum nimis irritet et exaestuet. Ad papillas mammarum excoriatas commendarunt linimentum ex hoc balsamo, oleo amygdalarum, gummi arabico et aqua rosarum.

§. 115. *Balsamum tolutanum et copaivae.*

Simile est *balsamum tolutanum*, ex inciso cortice *Toluiferae Balsami* (Icon. *Hernand. mex. p.* 53), arboris Americae meridionalis, effluens. Est aureus succus et tenax, odoris fragrantissimi et saporis aromatici, acriusculi. Largitur oleum aethereum, acidum benzoïcum, aetate demum in resinae indolem transit. Blandius dicitur *balsamo peruviano*. Alcohole solutum tincturam sistit, cujus vires diureticae praedicantur.

Eodem modo judicandum de *balsamo copaivae* (*Copaifera officinalis*, icon. *Jacqu. amer. t.* 86), ex insulis Antillis et Brasilia advecto. Oleosae est vulgo molis aut melleae, aureum habet colorem, odorem fere terebinthinaceum saporem amaricantem. Rationes erga aquam et spiritum vini eaedem sunt: eaedem partes constituentes ac quae in aliis balsamis indicatae sunt. Usus idem.

§. 116. *Elemi.*

Elemi est succus inspissatus oleoso-resinosus, pallido subviridescente colore, odore peculiari foeniculaceo, quem plures plantae, praesertim umbelliferae (1), largiuntur. Elemi officinalis ex utraque India adfertur; occidentalis ex arboris carolinensis (*Amyris elemifera*, icon. *Catesb. carol.* vol. 2. *t.* 33. *f.* 3) cortice inciso effluere dicitur. Orientalis vero ex *Amyride zeylanica* Retz. provenire fertur. Congruit elemi cum balsamis, ratione partium constituentium, quae oleum sunt aethereum et resina singulare tamen est, quod phosphori more in tenebris luceat. Externe solummodo adhibetur ad componenda balsama vulneraria. *Unguentum elemi* pharm. boruss. seu *balsamum Arcaei* conficitur ex eadem substantia cum terebinthina veneta, sevo ovillo et adipe suillo. *Balsamum commendatoris* antiquiorum quorundam dispensatoriorum habet praeter elemi, tus, myrrham, balsamum peruvianum, aloën, et oleum hyperici in spiritu vini solutum. Utraque compositio in ulceribus et vulneribus nervorum adhibetur, ut incitatione melior suppuratio producatur: sed exaestuans vis est metuenda.

(1) Laserpitium gallicum, Bubon glaucus et rigidus *mihi*, et Heracleum pyrenaicum *Lam.*, praecipue scatent hoc succo balsamico.

§. 117. *Tus.*

Tus s. *olibanum* ab omni antiquitate duplex erat, *arabicum*, σταγονίας Dioscoridi, album, subrotundis lacrimis quod fere exolevit; et *indicum* rutilum, fragile, odore fragranti sed subterebinthinaceo, sapore amaricante: dentibus masticatum adhaeret. Prunis injectum odorem egregium spirat, ad flammam accenditur: in alcohole dimidia pars, altera dimidia in aqua solvitur. Aqua trituratum hanc lacteam reddit: continet oleum aethereum et extractum resinosum cum gummoso. Quae ex India et Persia apportatur, lacrima est arboris, quam Roxburghius, Colebrockius et Flemingius *Boswelliam serratam* s. *turiferam* dicunt (Icon. *asiat. research.* vol. 9. *p.* 377. *vol.* 11. *p.* 158.). Juniperum vero lyciam aut hispanicam *Mill.* nequaquam largiri hanc substantiam persuasissimum habemus. Arabicam vero speciem quae in meridionali et orientali parte peninsulae illius et ad orientalem oram Africae, sinui arabico finitimam, provenit, ex Adansonii et Lamarckii (*Enc. méth.* vol. 2 *p.* 626) judicio, *Amyris Kafal* Forsk., esse videtur. Jam vero Stackhousius (*ad Theophrast.* hist. plant. *lib.* 9. c. 4. *p* 417). Bosweliam ab amyride solo numero staminum et schinum genus ab his sola diclinia differre, ideoque forte uni generi utramque speciem, quod *libanoti* nomine insignit, adscribendam esse existimat.

Internus usus hujus substantiae fere abolevit, Marxio tantum ad blennorrhoeam muliebrem cu-

randam adhibente. Extrinsecus vero tum ad suffimenta, tum ad balsama conficienda usurpatur. *Emplastrum opiatum* pharm. bor. e ture, mastiche, elemi, benzoë, terebinthina et opio constituitur. Ad emplastrum galbani compositum Edinburgenses, alii ad emplastrum oxycroceum et unguentum basilicum eo utuntur.

§. 118. *Balsamum gileadense.*

Balsamum gileadense s. *Opobalsamum* verum in Europa venale haud est. E frutice, ad sinum arabicum inter Meccam et Medinam crescente, unguibus sauciato stillat, mellis mole, pallidi coloris, odoris fragrantis, medii inter salviae et rorismarini odorem, saporis fervidi, amaricantis. *Amyris Opobalsamum* s. *gileadensis* dicitur frutex (Icon. *Prosp. Alpin. aegypt. p.* 60. *Bruce: itiner.* vol. 5. t. 2. 3. *Vahl symb.* I. *t.* II). Egere eo facile possumus, cum balsamum canadense iisdem viribus polleat.

§. 119. *Balsamum canadense. Terebinthina. Turiones pini. Pix.*

Balsamum canadense est succus oleoso-resinosus e sauciato cortice *pinus balsameae* (Icon. *Lambert: pin. t.* 25), per Americam borealem crescentis erogatus. Pallidus est, pellucidus, odore grato terebinthinaceo, sapore aromatico, amaricante. Oleum dat pariter aethereum et resinam acido quodam, benzoïcum aemulante, nuptam. Praeferri meretur aliis ejusmodi substantiis, cum minus exaestuare soleat.

Commendandum est hoc balsamum in blennorrhoea secundaria, quae a sola nascitur laxitate, ubi ad scrupulum dimidium cum vitello ovi subigitur.

Terebinthina veneta e *Pinu Larice* (Icon. *Lambert. pin. t.* 29), inciso cortice effluit, flavido colore, pellucida, suavi odore et sapore peculiari.

Balsamum carpathicum e *Pinu Pumilione* (Icon. *Kaitaib.* pl. hungar. *vol.* 2. *t.* 149. *p.* 161), albidiorem habet colorem.

Terebinthina argentoratensis e *Pinu picea* (Icon. *Lamb.* pin. *t.* 24) et *communis* e *Pinu Abiete* (Icon. *Lamb.* pin. *t.* 19), aut *sylvestri* (Icon. *Lamb. pin. t.* 1) stillant. Haec vilior illa, soli externo usui idonea.

Omnes hae species pollent *oleo* aethereo, *terebinthinae* dicto, quod ad sextam vel quartam totius partem inest. Quod restat, resina est, *terebinthina cocta* dicta: haec fusa abit in siccam formam, quae *colophonii* nomen obtinet. Saepius etiam haec *resina pini* naturaliter producitur, siccata per solis aestum terebinthina. Lente combustis pinus sylvestris lignis erogatur resina empyreumatico oleo et acido praegnans, *pix* dicta. Haec omnia similes virtutes habent.

Primum igitur de *turionibus pini*, qui praecipue scatent balsamo illo. Cocti turiones, melle aut sero lactis addito, irritant vasa intestinorum capillaria, in cutim simul et urinam agunt, vasa quoque sanguifera ad vividiorem actionem et majorem calorem producendum stimulant: hinc primaria

eorum laus est in scorbuto, in lue venerea et diuturnis pectoris morbis, ubi tamen febrilis turba omnino abesse debet. Pari ratione e ramusculis *Pinus nigrae* (*Lambert.* icon. *t.* 27) in America boreali decoctum cum syrupo bruneo paratur, quod magnopere confert ad scorbutum praecavendum et tollendum. *Essentiam pini* habet pharm. wirtemb., quae extractum turionum cum spiritu cochleariae digestum continet, egregii usus in scorbuto et arthritide anomala, ad guttas triginta aut sexaginta. *Tinctura pini composita* pharm. boruss. simul ligna guajaci, sassafras et baccas juniperi continet.

Terebinthina, maxime *veneta* et *argentoratensis*, pari modo ac balsama exotica, ad pellendam urinam, ad incitandas glandulas genitalium in blennorrhoea, nonnunquam quoque ad suppurationem corrigendam in ulceribus internis adhibetur. Necesse est, gummi arabico, vitello ovi aut saccharo eam subigere, haud ultra drachmam dimidiam propinare, praecipue vero circumspicere, ne febris aut inflammatio adsit. Externe vero pluribus unguentis et emplastris, ut vasa capillaria incitentur, admiscere solemus. Vulgatissimum est *unguentum digestivum* s. *terebinthinae*, e veneta, melle rosato, oleo hyperici et pulvere aloës conflatum: quo in ulceribus laxis egregie utimur. *Unguento elemi* s. *balsamo Arcaei*, *unguento basilico*, *emplastro ammoniaci*, *cantharidum ordinario* et *perpetuo*, *emplastro hydrargyri*, *lithargyrii composito*, *opiato* et *sulfurato* pharm. boruss. conficiendis necessaria est terebinthina.

Oleum terebinthinae magnopere exaestuat, hinc

internus usus circumscribendus est. Summam laudem acquisivit in calculis biliariis solvendis, cui fini jam Boerhaavius idoneum putavit, guttas octo saccharo instillatas propinans. Durandius vero melius ita ingerendum suasit, ut duas partes olei et tres aetheris sulfurici misceantur, cujus drachmam integram omni mane cum sero lactis sumi jussit. Melle quoque exceptum solent oleum terebinthinae in ischiade chronica laudare, licet haud tutus sit ejus usus. Externe commendatur adversus nervorum vulnera et ad tumores cysticos dissipandos. Ad resolvendas strumas utile est connubium hujus olei cum oleo lini sulfurato, quod *balsamum vitae* Rulandus olim dixit, diuretica virtutem laudatum. *Sapo terebinthinatus* pharm. boruss. s. *balsamum vitae externum*, hoc oleo, sapone hispanico et kali carbonico constituitur.

Terebinthina cocta s. *Pix burgundica* ad emplastrum cutim irritans adhibetur, quod inter scapulas positum, ceraque, ne nimis adhaereat, mixtum, pectoris morbos catarrhales diuturnos levare et tollere potest.

Colophonium, quod supra diximus, spiritu vini solutum, tumores articulorum solvere, pulveratum quoque haemorrhagias topicas sistere valet. Ad *unguentum basilicum* et *emplastrum sulfuratum* pharm. boruss. conficienda colophonium requiritur.

Pix denique interne ita sumitur, ut infusum aquosum paretur, quod aurei est coloris, saporis aciduli, empyreumatici: id radice glycyrrhizae et melle mixtum, egregium usum habet ad diapho-

resin et diuresin promovendam. In diuturnis morbis cutaneis, herpete praeprimis, ulceribus cachecticis, in scorbuto et asthmate diuturno quotidie ad libram unam aut alteram potum id infusum magnopere expedit.

§. 120. *Sandaraca.*

Sandaraca est congeries lacrimarum gibberosarum pallidarum, siccarum, fragilium, quae masticatae in pulverem rediguntur. Odorem habent balsamicum, mastichi et terebinthinae similem, saporem resinosum. Prunis injectae fumum suaeveolentem exhalant. In spiritu vini penitus solvuntur. In variis regionibus ea lacrima oleoso-resinosa sic appellatur, quae e *Junipero communi* exsudat: sed, quam descripsimus, *sandaraca*, est, teste Broussonetio, succus *Thuiae articulatae* Vahl. arboris per Africam borealem crescentis (Icon. *Vahl. symb.* vol. 2. *t.* 48. *Desfont. atl.* vol. 2. *p.* 353. *t.* 252).

Utimur autem sandaraca externe ad discutiendos tumores frigidos, vel in suffimentis vel in emplastris, quorsum pertinet *emplastrum diaphoreticum* Plenckii, ex hac substantia, terebinthina, colophonio, galbano, ammoniaco, succino, ture et mastiche cum cera conflatum, quod eximii usus est ad tumores articulorum frigidos diutinosque discutiendos.

§. 121. *Tacamahaca.*

Tacamahaca est similis succus, triplicis tamen speciei et originis. Ex India occidentali apportantur

frustula fusca, maculis flavidis et rubicundis conspersa, fragilia, suaveolentia, angelicae radicem odore aemulantia, sapore balsamico. Is succus provenire e capsulis *fagarae octandrae*, arbusculae in insulis Antillis spontaneae, dicitur (Icon. *Jacqu. amer. t.* 71). Alia, et rarior quidem species, in concharum testis ex insulis Mascarenhis et Madagascaria advehitur. Pallido viridula est, subpellucida, comprimitur digitis, quibus adhaeret, lavandulam fere olet et sapore pollet aromatico. Haud adeo fragilis est, ac prior species. E sauciato cortice *calophylli inophylli* (Icon. *Rumph. amboin.* vol. 2. *t.* 71. *Berm. zeyl. t.* 60) effluere Lamarckio fertur. Denique dicitur arida massa resinosa, gryseo-lutea, quae e gemmis *populi balsamiferae* (Icon. *Trew. Ehret. t.* 46. *Pall. ross.* vol. 1. *t.* 41) elicitur, viliorem tacamahacae speciem largiri: siquidem et Pluknetius et Millerus eam arborem sibiricam et canadensem *Tacamahacam* appellarunt. Sed odor rhabarbarinus, qui gemmis populi illius inest, deficit in resina illa.

Utimur tacamahaca ad suffimenta et ad ea emplastra, quae discussura tumores vasaque capillaria incitatura sunt. *Emplastrum cephalicum* Danorum et Argentoratensium ex hac substantia, styrace, mastiche, terebinthina, balsamo peruviano, opio et oleo succini conficitur. Ad *emplastrum antihystericum* Brunsvicensium, praeter galbanum et asam foetidam quoque tacamahaca requiritur. *Emplastrum stomachicum s. de crusta panis Augustanorum*, quod ad roborandum stomachum infantum tenerorum, qui continua vomituritione vexantur, utilissimum

est, e tacamahaca, mastiche, caryophyllis, nuce moschata, herba menthae, cera, terebinthina et crusta panis conflatur. *Emplastrum ischiadicum* Argentoratenses componebant ex eadem cum ammoniaco, galbano, mastiche et resina pini. Simile est *emplastrum odontalgicum*, in doloribus dentium rheumaticis comprobatum, a tacamahaca, elemi, mastiche, opio et terebinthina conficiendum.

§. 122. *Benzoë.*

Benzoë in massis fragilibus fuscis, cum inspersis frustis albidis, amygdalarum mole, odore peculiari fragrante, sapore subdulci balsamico, ex India orientali advehitur. E sauciato autem cortice *Styracis Benzoin* Dryandr. (Icon. *philos. transact.* vol. 77. *t.* 12. *Houttyn in act. harlem. vol.* 21. *t.* 7), in insula Sumatra crescentis, effluere dicitur. Sine dubio huc pertinet. Namque, etiamsi e vigintiquinque partibus, viginti resinam constituant, inest tamen odora et volatilis particula, quae et in aquam et in spiritum vini transit, neque esse quidquam praeter oleum aethereum potest. Praeterea tamen continet acidum illud benzoïcum, quod ex aliis hujus ordinis substantiis ope acidorum mineralium elicitum, e benzoë sola coctione educitur (Ex unciis sexdecim drachmas octo acidi illius obtinuit Suerssenius). De eo acido jam (§. 113) monuimus inflammabile esse, in alcohole penitus solvi, in vasis clausis destillatum crystallos formare aciculares, sicca denique destillatione in acidum aceticum mutari.

Itaque benzoë non solum incitat more aliorum remediorum oleoso-resinosorum, sed propter acidi naturam hydrogeneam simul sedat et coërcet turbas e vis sensiferae per nervos organicos inaequabili dispensatione natas. Maxime vero observatum est, catarrhos diuturnos solvi et sputa promoveri hoc remedio. Miscetur benzoë ad scrupulos binos cum ammoniaci in aceto scillitico soluti scrupulis quatuor, extracti centaurii minoris, absinthii et enulae drachma una, sulfuris stibiati scrupulo dimidio, e qua massa formantur pilulae, ponderis granorum duorum, quarum denae semel exhibentur. Vel acidi benzoici grana quatuor cum sulfuris stibiati grano dimidio, radicis iris florentinae saccharique singulorum scrupulo dimidio in pulverem rediguntur. Vel denique acidum idem benzoicum in aqua foeniculi aut spiritu anisi solutum propinatur. Externo usui convenit benzoë, tanquam irritans, in ulceribus laxis, ut suppurationi benignae succuratur. *Tincturam benzoës* habet pharm. boruss., quam ad guttulas aliquot propinandam suadent nonnulli in defectu menstruorum, a laxitate uteri orto. Aqua autem praecipitata *lac virginis* cosmeticum sistit, quod ad guttam rosaceam commendatur, si facies illo lavatur. *Tincturam benzoës compositam*, e benzoë, balsamo peruviano et aloë lucida in spiritu vini solutis in vulneribus nervorum et ulceribus sanandis praeferre non dubitamus balsamis vulnerariis *Commendatoris* aliisque id genus. Tincturam opii benzoïcam infra tangemus.

§. 123. *Styrax.*

Styrax est vel *liquidus* vel in *granis* et *solidus*. Ille apportatur tum ex oriente, e rimis corticis *rasamalae* (*Altingiae excelsae Noron. in annal. bot. angl. n.* 5. *p.* 325) emanans: tum ex America boreali, ubi *liquidambar styraciflua* (*Michaux: arbres*, vol. 3. t. 4) illud largitur. Styrax in granis e *styrace officinali* (Icon. *Cavan. diss. monadelph.* vol. 6. *t.* 188. *f.* 2), arbore per Syriam crescente ita obtinetur, ut vel saucietur cultris cortex vel pungatur insectis. Hic tamen raro venalis est: vulgo venit *styrax calamites*; frustulis coalitis albis, bruneis et flavis, glutinosis, quae odorem suavem balsami peruviani spirant et saporem habent subdulcem balsamicum. Arte factum eum putant e vero styrace, balsamo peruviano et festucis aut scobibus. Continet styrax genuinus solidus e quatuor partibus tres resinae, tum acidum benzoïcum et oleum aethereum.

Nostris quidem temporibus usus superest externus ad suffimenta et epithemata sicca, quibus resolutionem tumorum frigidorum tentamus. *Emplastrum ad tempora s. odontalgicum* olim e styrace, mastiche, terebinthina, balsamo peruviano et opio conflatum commendabatur, temporibus adhibitum, ad dentium dolores et oculorum inflammationem, e caussis rheumaticis orta. *Pilulae e styrace* veterum pharmacopearum, quae opium habent cum styrace et croco mixtum, merito damnantur: quod nimis irritant et exaestuant. Styrax liquidus balsamo canadensi aequiparandus est.

§. 124. *Mastiche. Terebinthina cypria.*

Mastiche laudatissima est pallida, subpellucida, lacrimis nucis avellanae mole, fragilis, masticata tamen liquescens et albida, suaviter olens, sapore aromatico subadstringente. *Pistacia Lentiscus* (Icon. *Blackwel* t. 195) eam, inciso cortice, largitur. Resinosa est, sed haud penitus solvitur in alcohole et oleis: quod superest, peculiaris habita est substantia: verum Funkio teste, et id solvitur in vaporibus alcoholinis.

Masticatur in oriente ad halitum oris gratiorem reddendum, ad gingivas firmandas et salivam attrahendam: quod in odontalgiis catarrhalibus proficuum est. Fumigiis etiam inservit, ad prolapsum ani et herniam flatulentam. *Oleum mastichinum* pharm, wirtemb., oleo rosato et mastiche compositum, in vomitu et alvi profluvio commendabatur: *spiritus* quoque *mastichinus*, qui praeter mastichen aromata excipit, in colica a flatibus producta, laudabatur. Potest tamen cum myrrha ad aliquot grana in blennorrhoea muliebri torpida exhiberi. Exoleverunt ea omnia: sufficit, hodie ad emplastra varia discutientia et roborantia adhiberi, e. g. ad *empl. oxycroceum*, *odontalgicum, diaphoreticum* etc.

Pertinet huc et *Terebinthina cypria*, ex inciso cortice *pistaciae terebinthi* (Icon. *Blackw. t.* 4-8) emanans. Spissus est succus, pallidus, pellucidus, grati odoris, acrimoniae expers. Haud venalis apud

nos est: neque id dolendum, cum terebinthina veneta et balsamum canadense idem praestent.

§. 125. *Myrrha.*

Myrrha, succus spissatus arboris ad sinum arabicum crescentis, quam nondum satis cognitam esse dolemus. *Amyris Kataf* Forsk. quibusdam, sed sine certo creditur testimonio. Mimosae speciem, quam *sassam* nominari meminit, dixit Brucius: eam *acaciam myrrhiferam* Stackhousius (*ad Theophr.* hist. pl. *lib.* 9. c. 4. *p.* 412) nominavit: sed et hoc dubium est, cum acaciae illius succus in aqua non solvatur, quod in myrrha genuina contingit.

Myrrha, si *electa*, est, grumis consistit, nucis juglandis mole, σταλακτικοῖς, fusco-rufis, fragilibus, unguine quodam obductis et striatis: odore peculiari, forti, sapore amaro, balsamico; dentibus adhaeret masticata et salivam albam reddit. Vulgo vero myrrha nigrescens esse et opaca solet, odore multo magis dulci, quam genuina myrrha. Ad ignem accenditur myrrha: calore vero haud liquescit: in aqua facilius solvitur quam in spiritu vini, quo vero penitus solvitur, si ammoniatus est. Praeter resinam continet gummosum extractum, quod pari fere modo se habet ac gummi arabicum. Sed differt aliud extractum gummi resinosum, quod myrrhae vulgo admixtum est, quia tincturam gallarum floccis praecipitat: contrarium vero contingit in vero genuinae myrrhae extracto. Oleum aethereum myrrhae inest ad quadragesimamtertiam to-

tius partem: id sedem aromatis et peculiaris vis, qua, myrrha pollet, constituit.

Vis incitans, quam myrrha exserit, in vasa praeprimis capillaria agit, quorum secretionem auget: tum vero et vasa sanguifera abdominalia lacessit et circuitum humorum turbatum et sanguinis cursus suetos restituit. Laudes meretur, cum nulla adest febris, nulla inflammatio aut plethora commota: maxime, cum laxitate et torpore laborant vasa. Itaque in menstruorum defectu laudanda, si laxitas et colluvies pituitosa cum blennorrhoea muliebri adsunt. Ad quinque vel decem grana pro dosi datur. Commodissimum est, myrrham cum extracto fumariae, marrubii et dulcamarae, addito ferro oxydato fusco, in pilularum massam redigere, si torpor praevalet: aut asae foetidae, saponi stibiato et ferro tartarisato nubere.

Dein solet myrrha praedicari in ulceribus internis, vel pulmones vel intestina, dysenteria superata, devastantibus. Necesse tamen est, cautissime circumspiciatur, ne inflammatio vigeat; neque febris continua morbum stipetur. Extractum praeferendum est, lenta digestione cum aqua communi paratum: ejus dosis est granorum quinque ad scrupulum dimidium. Conjungitur cum lichene islandico, addita aqua calcis recens parata et radice colombo in ulceribus intestinorum. Alia etiam viscerum abdominalium ulcera cortice peruviano cum extracto myrrhae juncto, addita aqua calcis saepe feliciter debellata sunt. In phthisi pituitosa et hydrope pectoris praedicatur mixtura Griffi-

thiana, quae myrrham habet in aqua spirituosa solutam, additis ferro muriatico, sale absinthii et syrupo althaeae. Potest et cum cortice cascarillae myrrha jungi: vel sulfur praecipitatum cum extracto cardui benedicti additur ad pilularum massam. Laudatissimum est elaeosaccharum myrrhae e myrrha cum saccharo trita aut cum saccharo rosarum parandum.

Externe myrrha habetur antiseptica. Neque negari potest, in carie dentium et laxitate gingivarum commodissimam esse. Hinc pulveres plerique dentifricii myrrham excipiunt: optimus esse videtur borussicus: e tartaro depurato partibus quatuor, radicis iris (cujus loco corticem peruvianum praefero) partibus duabus, myrrhae et sanguinis draconis singulorum parte unica, oleique caryophyllorum guttis quadraginta, ad novem totius pulveris uncias.

Tinctura quoque myrrhae in dentium adfectibus laudes meretur: multo minus in carie aliorum ossium. Ad firmandas gingivas cruentas praestantius fere nihil est quam tinctura sequens: myrrhae electae et catechu, singulorum uncia una: trita irrorentur balsami peruviani drachma una: superfusis dein spiritus cochleariae et alcoholis, singulorum unciis tribus: digerantur. In carie ossium olim saepius tinctura myrrhae et corticis peruviani mixtae, aut prior tinctura cum tinctura succini et spiritu terebinthinae adhibebantur, sed irritatio nimia damni saepius plus producit.

Liquamen denique *myrrhae* s. *oleum myrrhae*

per deliquium, ita paratur, ut cocti ovi vitello subigatur myrrha, quae adeo colliquescit in olei speciem. Id ad partes excoriatas illitum commodissimum est.

§. 126. *Anime. Ladanum. Bdellium. Caranna.*

Subjungam corpora similia, sed plane superflua.

Myrrhae vices et mastichis agit in India occidentali *Anime*, massa oleoso resinosa, fragrans, flava, farina adspersa, fracta splendens, in spiritu vini penitus, in aqua fere non solubilis. Provenit ex inciso cortice *hymenaeae courbaril* (icon. *Pluknet. t.* 82. f. 3). Ad suffitus usurpatur.

Nec magno detrimento abesse potest ex apparatu medicaminum *Ladanum*, quod *Labdanum* variae officinae vocant: massa resinosa nigra quae, prunis injecta, fumum suaveolentem spargit. Destillatione oleum aethereum largitur, spiritus vini omnino illud solvit: aqua impraegnantur ejus fragrantia. Exsudat e foliis et ramulis *cisti cretici* (icon. *Jacqu. icon. rar. t.* 95. *Sibthorp fl. graec.* t. 4,5. fruticuli per Graeciae insulas spontanei. Rastris peculiaribus loreis depectitur (1). Ea massa utebantur majores

---

(1) *Ladanum* Arabum (*Luth.* Genes 37) aliud esse suffimentum non dubito. Herodotus enim (*lib* 3. c. 112) mirabilia narrat de capris barba sua eum succum detergentibus: quod, si planta ladanifera in Graecia spontanea fuisset, aliter re-

nostri ad conficienda varia emplastra, e. g. *de labdano*, quod praeter hoc etiam tus, cinnamomum, oleumque macis et menthae excipiebat, ad cervicem applicatum in trismo traumatico.

Bdellium ejusdem patriae est. Frusta sunt fusca, subpellucida, sapore amaro, odore suavi sed debili, prunis injecta fragrantem fumum emittunt. Oleum continet aethereum et plusquam dimidiam parte resinae. Coquitur e fructibus palmae (*Lontari domesticae Juss.* Icon. *Rumph. amboin.* vol. 1. *t.* 10), quae sinum persicum crescit et *Dûm* nomine Arabibus venit (*Kaempfer*: amoen. 668. *Forskol fl. arab.* 126). Aliud est *bdellium siculum* Arabum, quod e *dauco gummifero* Lam. (*Boccon.* mus. 1. *t.* 20) emanat. Utebantur olim ad suffimenta. *Emplastrum diaphoreticum* Plenck., quo utuntur ad dolores tumoresque diaphoreticos curandos, praeter bdellium, colophonium, tus, mastichem, succinum, terebinthinam, galbanum, ammoniacum et sandaracam continet. *Emplastrum de meliloto* quoque

---

tulisset. Et Theophrastus, qui obiter (*Hist.* 6, 2) *cistum creticum* memorat, nihil de graeco nec quidquam de arabico ladano refert. Plinius (*lib.* 12. S. 37) veterum traditiones de ladano repetens, „hoc non alibi fieri, quam in Nabataeis, qui sunt ex Arabia contermini Syriae,“ addit. Et Dioscorides (*lib.* 1. c. 128), licet cistum creticum λάδανον vocet, arabicum tamen habet ἐντελέςερον. Quid igitur sit arabicum ladanum, etiamnum merito ambigitur.

bdellium cum herba meliloti, absinthii, resina et sevo cervino habet. Sed obsoleta haec sunt.

Neque minus exolevit *Caranna*, massa oleoso-resinosa, viridi brunea, quae prunis injecta suaveolens est. Ex America meridionali advehitur, adscripta vel *aeginetiae caraniferae* Mutis; vel *burserae gummiferae* (Icon. *Jacq. amer. t.* 65. *Catesb. carol.* 1. *t.* 30). *Emplastra* olim *odontalgica* cum mastiche, tacamahaca, styrace et opio ingrediebatur.

CAP. IV.

DE RESINOSIS.

SECT. I.

GENERALIA PRAECEPTA.

§. 127. *Definitio resinae.*

Resinam vulgo vocamus substantiam solidam, in spiritu vini, in oleis aethereis fixisque, nec in aqua solubilem, quae ad flammam accenditur, cum fumo et fuligine comburitur et cum alcalinis saponis resinosi forma jungitur. Acida mineralia eam solvunt atque in coriariae substantiae speciem mutant. Sicca destillatione eliciuntur hydrogenes carbonicum, acidum carbonicum, oleum empyreumaticum et aqua acidula.

Ut balsama naturalia mole sua et mixtione recedunt ab oleis aethereis, ita resinae a balsamis. Illas enim formari ex his, amisso hydrogene, quod oleo aethereo inest, attractaque majore oxygenis co-

pia, certum est. Namque et supra monuimus (§. 1-9) e balsamo pinuum naturali tum oleum terebinthinae aethereum educi, tum, quod superest, colophonium, veram esse resinam: et exprimentis comprobatum est, olea aetherea balsamaque in resinosam substantiam abire, cum oxygenes fortius attraxerunt. Quodsi vero acida mineralia resinam in coriariam substantiam mutant, carbo etiam magis oxydatur.

Itaque Thenardo et Gay-Lussaco facile adstipulamur, si e centenis resinae partibus septuagintaquinque carbonicum, quindecim hydrogenes ac decem oxygenes constituere docent.

§. 128. *Varietas.*

Jam vero infinita paene varietas substantiarum, quas natura in organicis praeprimis regnis produxit, et hoc complectitur principium. Hactenus varium est, ut differens ratio coëgerit nuper nonnullos chemicos peculiaria multiplicare principia, et aloës habere et radicis rhei et hellebori proprium principium, quia insit, quod aliter se habeat, ac resina vulgaris. Haec vero diversa ratio a variis connubiis resinosi principii tum cum alcalina substantia, tum cum extracto gummoso pendet: quae connubia arte chemica aut facile separanda solutione faciunt in aqua aeque facilem ac in spiritu vini. Id autem praeprimis accidit, si saponis resinosi indolem principium id adeptum est. Alia conjunctio cum extracto gummoso seu saponaceo ejusdem solutionis aquosae caussa est, quae praeprimis

coctione contingit. Non mirum etiam est, si acida mineralia e resinosi principii peculiaris solutione aliquid praecipitant, namque si saponis forma illud adest, cum alcalina substantia conjunctis acidis, necesse est sedimentum oriatur.

Denique et moles varia est, sicut et oleorum aethereorum, quae cum crystallorum forma in Inula (§. 72), zedoaria (§. 99), galanga (§. 100), roremarino (§. 101), scordio (§. 106), asaro (§. 107) et pulsatilla (§. 112) appareant: resina etiam hellebori nigri fluida fere forma elicitur.

§. 129. *Actio.*

Actio in corpore animali, licet varia sit, in vi irritante et stimulum localem diutiusque morantem praebente convenit. Est enim moles resinarum firmior, indoles magis fixa, quam ipsorum balsamorum. Ea inprimis resinosa, quae saponacea sunt, ventriculo et intestinis praebent stimulum validum, fixum ac diutius morantem, quo non solum vasa capillaria tunicae mucosae ad vividiores secretiones lacessuntur, sed fibrae etiam musculares, nervique organici ad motus sensusque saepe abnormes sollicitantur. Similem alia stimulum localem diutinumque praebent cuti, cujus secretiones augent, novas producunt, inflammationes etiam et suppurationes excitant.

Alia sunt resinosa, quae volatilis oleorum aethereorum naturae participia videntur: horum enim more, in ventriculum ingesta, partium potissimum remotiorum secretiones augent, nervos organicos

totius corporis incitant et sopitam activitatem vividiorem reddunt.

Denique non desunt resinosa mitiora, quorum diutinus stimulus efficaciam solummodo alacriorem facit, ut etiam roborare videatur.

Sect. II.

De resinosis acribus purgantibus.

§. 130. *Generatim.*

Primum stabilimus ordinem eorum, quae saponis resinosi speciem adepta, gustu acria sunt, eumque ventriculo intestinisque praebent, stimulum, ut, aucta secretione et motus et excretiones promoveantur. Nervos tamen eorum viscerum organicos adeo plerumque vellicant, ut tormina nascantur et motus valde abnormes. Hinc non solum cautissime dosis eorum remediorum notanda; sed circumscribendus ita est usus, ut in morbis duntaxat diuturnis *απυρέτοις*, ubi laxitas intestinorum et torpor praevalet, praecipiantur. Utilissima etiam sunt, si revellendum aliquid e partibus nobilioribus ad intestina est, si colluvies aquosa alvi fluxu tollenda est, si spes est fore ut diuturni morbi cutanei leventur aut penitus curentur, aucta continuo excretione alvina.

§. 131. *Forma.*

Forma, qua exhibenda sunt, circumspiciatur oportet. Alia enim, naturalibus suis solutionibus spirituosis aut vinosis, proficua sunt: alia, cum

potentius justo et diutius vellicent intestina, jungenda sunt mulcentibus, mitigantibus, maxime mucilaginibus, saccharinis, albuminosis et oleosis. Haec enim, dum solutioni in laticibus corporis naturalibus favent, impediunt quoque noxium nimii stimuli effectum.

§. 132. *Radices hellebori nigri.*

Indigenae agmen ducant, in quibus *Radices hellebori nigri* (Icon. *Jacq. fl. austr. t.* 201), plantae per alpes Europae australis spontaneae, ex antiquissimis sunt remediis. Consuerunt autem Graeci antiqui *ἐλλεβορισμὸν* instituere alius speciei radice, quam cum Salisburio et Smithio *Helleborum officinalem* vocamus (Icon. *Sibthorp. fl. graec. t.* 523). Usitata jam radix est tuberosa, fibrillis extus nigricantibus, intus albidis, sapore acri, subamaro et nauseoso. Is sapor evanescit, unde et nonnulli insipidam tradiderunt et volatiles partes adesse exploratum habemus. De quibus tamen cum plura haud innotescant, iis subsistendum est, quae Vauquelinus post Neumannum de resinosis partibus aequa fere copia ex hac radice ac quam gummosae faciunt, observavit. Sunt autem resinosae eae partes butyraceae, ac, dum incalescunt, fluidae olei more; aqua mixtae in crystallos abire videntur, nec nisi mucilaginis ope cum aqua miscentur, in spiritu vini vero omnino solvuntur, qua solutione ferrum sulfuricum purpureo colore splendente praecipitatur. Insignis acrimonia huic adhaeret principio. Haec in radice hellebori viridis instituta experimenta declarant quoque hellebori nigri vim.

Haec autem comprehendit potissimum incitationem localem, fortem et permanentem ventriculi et intestinorum, quo vasa secretioni et excretioni dicata ad vividiorem lacessuntur actionem, nervi organici et vasa sanguifera potenter stimulantur, fibrae denique musculares in motus saepe abnormes rapiuntur. Itaque, ubi torpent ventriculus et intestina, ubi laxitate laborant et colluvie pituitosa, expedit omnino, forti hoc incitamento ea organa sollicitare, maxime si omnis abest febris, si nulla adest teneritas fibrae, nulli spasmi, si inflammationis abest metus.

Itaque feminas, quibus sanguinis per menstrua non respondet, helleboro adgredi licet, ubi merum viscerum abdominalium torporem cum colluvie pituitosa adesse, exploratum est. Tum potest commode extractum hellebori nigri cum sapone veneto, resina jalappae, aut cum ammoniaco et myrrha in pilulis ita adhiberi, ut grana quinque extracti hellebori pro dosi dentur. Id vero extractum ita parandum est, ut radiculis hellebori concisis (libr. duabus) spiritus vini rectificati librae tres, aquae communis librae novem infundantur: digesta in cucurbita exprimuntur, et, spiritu vini per blandam destillationem elicito, quod superest, ad extracti spissitudinem evaporatur. Longe antecellit extractum id infusum radicularum aut tincturam, quam olim commendatam jam deseruimus.

In hydrope id remedium magni momenti instar habet, si vasorum absorbentium torpor et laxitas viscerum abdominalium merito accusantur. Summi

usus sunt *pilulae tonicae Bacheri*, ad quas conficiendas auctor extractum hellebori exigebat, taediose, superfuso alternatim vino gallico et spiritu vini, paratum. Sed sufficit vulgare adhibere extractum, cui pares portiones extracti myrrhae et herbae cardui benedicti adduntur. Harum pilularum ternae aut quinae dentur, donec alvum ducant: necesse tamen est, ultra satiatem bibere infusum vel baccarum juniperi vel radicum graminis.

In diuturnis adfectibus cutaneis oportet ea exhibere, quae vel derivare humores a cute vel totam constitutionem mutare forti stimulo valent. Id efficiunt purgantia, in quibus eminet helleborus. Suadendum est extractum hellebori cum extracto graminis. Denique prodest, antiquissimo usu comprobatus helleborus in mentis alienatione diuturna, non febrili, quae cum torpore intestinorum juncta continuam alvi obstructionem adfert, aut quae ex morbis cutaneis suppressa nata est. Extractum hellebori aqua laurocerasi solutum, aut cum sapone stibiato, vel tartaro stibiato commode jungitur.

§. 133. *Radices hellebori albi.*

Radices hellebori albi (*Veratrum album* icon. *Jacqu. fl. austr. t.* 335), plantae per alpes Europae australis spontaneae, conicae sunt, extus bruneae, intus albidae, sapore acerrimo linguam diu vellicante et nares ad sternutationem ciente. Id principium acre resinosis partibus atque simul volatilibus adhaerere vel inde patet, quod spiritu vini multo acrius extractum erogatur quam aqua.

Liberalius ingesta (i. e. ad scrupulum integrum aut drachmam dimidiam) radix ardorem faucium, inflammationem ventriculi, vomitus vehementissimos, cardialgiam et dolores lancinantes, quin ipsam e gangraena intestinorum mortem demum adfert (*Muralt.* in *misc. nat. cur.* dec. 2. *ann.* 2. *p.* 239).

Itaque diffidendum plane est remedio, quod etiam, ob summe ancipites effectus, in desuetudinem abiit. Qui cautissime nuperis temporibus tentavit, Gredingius, vel coqui hanc radicem jussit, vel corticem pulveris forma exhiberi maniacis et melancholicis ad grana pauca. Non defuerunt salubres effectus, quod ex accensa febre fere exponendum est (*Gredings. verm. Schriften,* 1. p. 179) *Tincturam veratri albi* ad aliquot guttulas commendant Britanni adversus maniam ἀπύρετον et cutis adfectus diuturnos.

Externe denique ad pediculos enecandos et herpetem rebellem curandum suadetur unguentum ex uncia una hujus radicis, adipis suilli unciis quatuor et tincturae citri drachma dimidia.

§. 134. *Gratiola.*

Herba et radix *gratiolae officinalis* (*Icon. fl. dan. t.* 363), plantae in humidis pratis Germaniae haud frequentis, magnopere amara est et nauseosa sed odoris expers, ut et pectora respuant et coacta eam depascere, male se habeant. Residet autem efficacia in substantia resinoso-saponacea, quae tum spiritu vini, tum ob admixtos sales, kali malicum

et natrum muriaticum, fervida aqua extrahitur, unde *resinoidem* vocat Vauquelinus hanc substantiam.

Praestat autem virtute purgante, irritante et anthelminthica, quam exserit vel herba pulverata ad grana tria aut scrupulum dimidium, vel extractum eadem dosi in aqua aromatica solutum, vel denique decoctum, ad drachmas tres herbae siccatae in unciis sex aquae. Commendatur praeprimis in hydrope torpido, cum stasibus diuturnis abdominalibus juncto, ubi gummi gutta nubitur: idem connubium etiam in morbo verminoso, cum colluvie pituitosa, suadendum. Taeniae interdum pellebantur herba hac aut extracto cum asa foetida et hydrargyro muriatico miti. Dein in mania et mentis alienationibus diuturnis expedit fortiter irritare viscera abdominalia et stases tollere, quae saepenumero accusandae sunt. Itaque et majoribus dosibus herba cocta propinanda est.

Denique exploratum habemus, ulcera et diuturna exanthemata saepius revellentibus remediis, quae intestina fortiter irritant, levari. Extractum gratiolae, ad grana duo aut scrupulum dimidium in aqua aromatica solutum a pluribus auctoribus commendatum, egregie judicatur a Rustio (*Helkologie*, vol. 2. *p.* 157). Minus tutum est remedium, quo facile egere possumus, si saponem stibiatum cum conio maculato adhibemus.

§. 135. *Radices bryoniae.*

Radices *Bryoniae albae* (Icon. *Schkuhr: enchir. bot. t.* 316) et *dioicae* (*Jacqu. austr. t.* 199), plantarum ad sepes nostras vulgarium, fusiformes, brachii nonnunquam mole, albae, acrimonia pollent nauseosa amaricante, succo etiam lacteo, valde acri: siccatae farinosae fiunt et spongiosae, acrimonia exutae. Succum recentis radicis Vauquelinus examini subjecit: spiritu vini extraxit principium saponaceo-resinosum amarum, quod etiam in aqua solvitur: praeterea detexit amylum. calcem malicam et phosphoricam ac substantiam vegeto-animalem. Succo recenti hujus radicis confidunt rustici in Marchia brandenburgica et Pomerania, ut alvus in diuturnis malis cieatur. Cavatae radici infusam cerevisiam per noctem servant ac mane epotant. Sed et medici coqui jusserunt drachmas duas radicis aquae unciis sex, cujus decocti cochlearia singula singulis horis propinantur, aut lacte vaccino excipi suaserunt eamdem radicem, quo facto maniam et hydropem, frequentibus alvi dejectionibus debellare studuerunt. Jam vero exoluit usus hujus radicis.

§. 136. *Herba anagallis.*

Herbam *Anagallis arvensis* (Icon. *fl. dan t.* 88) dubius his adjungo, cum principia praevalentia haud satis liqueant. Certum tamen est, oleraceum herbae primo saporem mox acrem fieri, acria etiam esse et infusum herbae et extractum. E pulvere herbae ad drachmam dimidiam sumto, aut ex infuso

aquoso vel vinoso alvum solutam fuisse compertum habemus. Sed, quomodo inde exponenda sit vis celebrata in hygrophobia, quam post Tragum et Tabernaemontanum Ravensteinius nostra memoria et Kämpfius praedicarunt, haud plane video. Neque alii, qui tentarunt, Tissotus et Sellius ullum observarunt inde emolumentum nasci. Pariter dubia est efficacia adversus maniam et melancholiam.

§. 137. *Radix rhei.*

In exoticis hujus ordinis remediis eminet *radix rhei* (*Rheum palmatum*: icon. *Philos. transact. vol.* 55. *t.* 12. 13 *Houttuyn Pflanzens.* vol. 6. *tab.* 50. *f.* 2) plantae in montibus excelsis Mongoliae flavae spontaneae. Rhei autem palmati potius quam alius speciei radicem esse officinalem, patet ex Hopii, Linnaei et nuperrimis Rehmanni inquisitionibus. Optima radix dicitur per Kiachtam, emporium ruthenicum, advehi: melior est saltem eâ, quam Batavi ex Cantone Chinae australis apportant. Illa est cylindrica vel oblonga, undique cortice privata, firma, medio tantum forata, colore flavido, sed venis pallidioribus et fulvis pertexta: masticata minoribus frustis facillime comminuitur, salivam croceo colore tingit, saporem habet amaricantem, nauseosum, subadstringentem, odorem peculiarem, magnopere nauseosum. Volatiles inesse partes patet tum e transitu odoris in aquam, quae cum hac radice destillatur, tum e debilitata vi per coctionem continuatam, tum denique e minore extracti efficacia. Spiritu vini totidem fere extrahitur

quam aqua: extractum spirituosum haud mera est resina, sed praecipue substantia illa saponaceo-resinosa, in aqua pariter ac in spiritu vini solubilis, quae purgantem vim continet. Praeterea inest huic radici calx oxalica (ad septimam totius partem).

Vis radicis manifesto potentius et diutius incitans est: non vasa sola capillaria tunicae mucosae, sed fibrae etiam musculares et nervi organici intestinorum ita irritantur, ut functio viscerum augeatur, humores et spiritus expellantur, calor increscat et digestionis vis promoveatur. Hinc radix rhei, si febris abest et inflammatio, optimum remedium est ad alvum purgandam et roboranda intestina: exiguis dosibus magis roborat, flatus pellit et acori resistit, secretiones tamen auget: majoribus alvum ducit, tormina saepius producit, si quando tenera est constitutio aut sanguis impetu in loca quaedam irruit.

Magnopere proficua est in torpore et colluvie pituitosa intestinorum, praesertim si acor adjunctus est et copiosi accedunt flatus. Pulvis tum adultis ad scrupulum dimidium cum magnesia usta, lapidibus cancrorum aut floribus chamomillae prodest. Hominibus quoque, qui, haemorrhoïdario morbo diu conflictati, pituitae cursum ex ano patiuntur, levaminis plurimum percipiunt e parvis hujus radicis dosibus cum radice colombo aut ligno quassiae mixtis. Ita et in alvi fluxibus pituitosis et in ipso morbo coeliaco prodest radix rhei cum gummi arabico, extracto hyoscyami, radice colombo et elaeosaccharo cinnamomi. Et ad digestionem fir-

mandam laudatur merito radix rhei pulverata cum cortice aurantiorum et kali sulfurico aut tartarico. Ipsis infantibus, haud nimis teneris, radix rhei cum magnesia et elaeosaccharo foeniculi exhibetur, dum alvi fluxibus viridibus, acore nimio ventriculi et dentitione difficili laborant. Quin in ipsa rhachitide et atrophia infantum prodest inchoare curationem radice rhei cum rubia tinctorum aut felle taurino, extractis etiam amaris et ferro tartarisato in pilulas redacta.

Coquitur radix, additis aromaticis, radice calami, enulae aut colombo, in iisdem malis viscerum abdominalium diuturnis. Qui e febribus convalescunt, priusquam aëre libero frui possint, debilitate saepe cum alvi obstructione laborant: hic apta est radix rhei cum cortice peruviano cocta. Coquitur etiam ad sesqui drachmam cum drachma dimidia ipecacuanhae, addito gummi arabico et syrupo althaeae in dysenteria, haud nimis febrili, neque doloribus multis stipata, neque tenesmum validum adferente.

Multo debilius est extractum, quod optime sine igne paratur, ac lenissimo calore inspissatur. Ejus drachma vi purgante aequat scrupulum radicis pulveratae. Utimur eo, ubi minus sordes educendae sunt, quam intestinis robur conciliandum. Itaque cum extractis amaris ac resolventibus, cum ferro tartarisato aut sapone veneto, si aegritudo id exigit, in pilulis exhibetur. In ictero praesertim prodest, cum extracto rhei extracta trifolii fibrini, taraxaci, graminis aut chelidonii etiam majoris jun-

gere. Hypochondriacis et tenerioribus feminis, quibus radix rhei pulverata facile nocet, tuto extractum datur.

Aliae sunt formae *tincturarum*, quarum *pharm. boruss.* duas habet; *aquosa* et *vinosa*. Illa conficitur e macerata radice cum kali carbonico in aqua fervida, addita denique aqua cinnamomi vinosa. Tinctura vinosa vero ita paratur, ut radix rhei concisa cum corticibus aurantiorum et fructibus cardamomi infundatur vino malacensi, admixtis denique extracto helenii et saccharo. Alias habent parandi formas Edinburgenses: addunt enim crocum, radicem glycyrrhizae et zingiberis, aut aloën et gentianam rubram. A nonnullis etiam *tinctura vinosa Darelii* laudatur, licet male sit composita ex uvis passis, cortice citri, radice glycyrrhizae, extracto inulae et vino hispanico. Sufficit vero tincturam aquosam propinare, ubi alvus est aperienda aut ubi firmanda sunt intestina infantum aut tenerorum hominum, maxime si febris adest et intestina nimis sunt incitata. In dysenteria praecipue, ubi tenesmus urgere incipit, tinctura rhei aquosa cum aethere sulfurico egregie saepius expedit. Quodsi vero symptomata vehementiora adsunt, maxime etiam in cholera, tincturae huic tinctura opii et aqua menthae piperitae additur. Eadem mixtio proficua est in diarrhoea continua cum ingenti intestinorum teneritate, ubi utiliter etiam gummi arabicum, lichen islandicus aut radix salep additur. Diuturna intestinorum teneritas, quae vomitum cruentum adfert aut colicos dolores per cir-

cuitus redeuntes, confert tinctura rhei aquosa cum aethere sulfurico et tinctura cinnamomi: addito simul infuso florum chamomillae. In scrofulis, praesertim si alvus stipata est et intestina pituita abundant, vinum stibiatum tincturae rhei vinosae jungendum est.

Syrupus rhei ad nostram pharmacopoeam conficitur e rheo, cassia cinnamomea et kali carbonico cum aqua bulliente digestis, addito dein saccharo. Batavi simpliciorem parant e sola radice rhei et saccharo: alii radicem cichorii addunt, qua neque gustus gratior fit neque virtus efficacior. Potest is syrupus addi aliis mixturis, quae alvum leniter ducturae sunt.

Postremo externe adhibetur radix rhei pulverata, velut egregium incitans in ulceribus diuturnis, quae a debilitate topica trahuntur.

Similibus virtutibus pollent radices *rhabarbari sibirici* (*Rheum undulatum* Linn. *amoen. acad.* vol. 3 *t.* 4), *rhapontici* (*Rheum Rhaponticum* P. Alpin *de rhapontico* Patav. 1612). *Rhabarbari monachorum* (*Rumex alpinus*, icon. *Blackw. t.* 262), licet multo debilioribus, unde in veterinaria arte potius adhibentur.

§. 138. *Aloë.*

Aloës variae species antiquitus jam celebrabantur: nostris temporibus optima et usitatissima est *aloë lucida*, e capite Bonae spei advecta; quae fusco-nigra, lucida est, frustulis minoribus transparet, trita vero aureo colore splendet. Saporem

habet amarissimum nauseosum, odorem peculiarem balsamicum et nauseosum Succus e foliis decerptis *aloës arborescentis* Decand (Icon. *plant. succul. t.* 38), *aloës Commelini* Willd. (Icon. *Commel. prael. t.* 20) et *aloës mitraeformis* Decand. (Icon. *plant. succul. t.* 99) coctus est et inspissatus (1). Alia est, sed ejusdem pretii, *aloë soccotorina*, quae ex insula Soccotora haud procul a freto Bab-el-Mandel et ex India orientali advehitur. Planta, quae largitur, est *aloë soccotorina* Decand. (Icon. *plant. succ. t.* 85). Vilior his *hepatica* ex *aloë vulgari* C. Bauh. (Icon. *Decand. pl. succ. t.* 27. *Sibthorp. fl. graec. t.* 341,) provenit. Planta haec a Dioscoride in Andro insula indicatur: Sibthorpius in Cypro invenit. Jam ex insula Barbadoes advehitur. Vilissima est et quisquiliis mixta *aloë caballina*.

Princeps particula praevalens in aloë est principium illud peculiare saponaceo-resinosum, quod e quatuor partibus tres fere constituit Est id amarissimum, solvitur pariter in aqua ac in spiritu vini: ex hac solutione praecipitant acida mineralia pulverem flavum. Resina, quam continet aloë, sex partes e centenis facit, sed odoris est expers: reliquum est albumen, quod expressis foliis admiscetur.

Insignis est vis aloës irritans, quam in nervis

---

(1) Modum describit Thunbergius ἀυτόπτης (Physiograph sälsk. handl. *vol.* 1. p. 112 et resa, *vol.* 2. p. 75).

organicis viscerum abdominalium, maxime intestini crassi, uterique muliebris, exserit. Non solum excretiones tunicae mucosae intestini crassi, sed impetum etiam auget sanguinis versus vasa uterina et haemorrhoïdalia: hinc in usum vocanda, ubi torpent intestina et frigent, ubi nervi organici harum partium in resolutionem proclives sunt, quod in senibus praeprimis, pervicaci laborantibus obstructione saepius contingit; ubi sanguis per uterum haud debito tempore fluit, quia insignis adest laxitas vasorum et pituitosa colluvies. In hydrope quoque expedit, si torpor vasorum absorbentium solus accusandus est.

Prohibendus tamen est usus, ubicunque teneritas fibrae, impetus sanguinis metuendus est, ubi sicca est constitutio et ad spasmos prona. Tarde semper alvum ducit, et, qui usui adsuefiunt, obstructiones frequentes patiuntur. Qui haemorrhoïdali morbo conflictantur, melius ea abstinent.

Exhibetur aloë, ad pauca grana pro dosi, cum gummi arabico, pulvere rhei aut extractis saponaceis in pulvere vel pilulis Satius tamen est extracto uti, quod aqua communi, sine igne, digesta aloë paratur. Multo blandius est aloë ipsa, nec tormina ea producit, quae usum aloës ipsius sequuntur. In diuturnis obstructionibus senum, hominum torpidorum et pituita abundantium commodae sunt pilulae ex hoc extracto, pulvere rhei, hydrargyro muriatico miti et sapone medicato parandae. In amenorrhoea mulierum frigidarum optime jungitur idem extractum cum ammoniaco, fer-

ro tartarisato et asa etiam foetida. In hydrope, a torpore orto, cum scillae extracto, juniperi succo inspissato et gummi cambogiae etiam combinatur.

Aloë cum aromaticis juncta et spiritu vini infusa tincturas largitur, quae *sacrae* dictae sunt a majoribus nostris, aut *elixiria proprietatis*. Ea remedia, etiamsi in frigidis constitutionibus, atque ubi sanguinis circuitus torpet, haud plane spernenda sunt, cautissime tamen adhiberi oportet. Pharmacopoea edinburgensis novissima habet *tincturam aloës aethercam*, quae ita paratur, ut aloë soccotorina cum croco et myrrha aethere sulfurico infuso per aliquot dies digeratur. Quamvis crocum satius esset omittere, potentior tamen vix ulla ejusmodi est tinctura. Aliam habent Londinenses satis idoneam tincturam, ubi extracto glycyrrhizae cum dimidia aloës parte aequam spiritus vini et aquae portionem infusam digerunt.

Extus demum aloë pariter incitat, vasisque et nervis diuturnum stimulum praebet. Laudatissima erant apud majores nostros *balsama vulneraria*, ex aloë, radice angelicae, balsamo peruviano, styrace, ture, myrrha et benzoë, spiritu vini infusis, composita. Sed exoluerunt ejusmodi farragines, ut indies magis naturae aptare curationem ulcerum didicimus. Ad tollendas corneae maculas et inchoantia staphylomata utilis tamen tinctura aloës, liquamine myrrhae, vino stibiato et aqua chamomillae mixta.

§. 139. *Gummi cambogiae.*

Gummi cambogiae s. *guttae* est massa aurantiaca, splendida, fragilis, odoris expers, saporem, si diu in ore tenetur, acrem excitans. Advehitur e Ceylona et India transgangetica, ubi tum e *stalagmite cambogioide* Murr., tum e *garcinia cambogia* Willd. (Icon. *Blackw. t.* 392) effluit. Spurium id gummi quoque *hypericum bacciferum* (Icon. *Aublet. gujan. vol.* 2. *t.* 311), in America torrida spontaneum, largiri dicitur.

Genuinum gummi id pariter in aqua ac in spiritu vini solvitur: solutio aquosa est opaca, spirituosa aurea et pellucida, quod superest, aqua perfecte solvitur. Adjuvat solutionem aquosam kali additum, spirituosam ammonium. Braconnotus praeter extractum gummosum resinam extraxit, quam chlorina abundare perhibet.

Celebris est vis evacuans et anthelminthica: illa tamen lenta est, haud tuta saepeque anceps. Hinc restringendus usus ad torpidum viscerum statum cum viscida humorum indole et colluvie aquosa. Hanc in hydrope educere potest, si ad grana quatuor aut octo cum hydrargyro muriatico miti, aut cum radice scillae et elaeosaccharo quodam aut cum syrupo cinnamomi exhibetur. Commendant quoque connubium cum tartaro depurato; sed optima est forma, quam Mikanius in *dispensatorio pauperum pragensi*, et hamburgenses praedicant: Gummi cambogiae drachmam dimidiam solve in liquoris kali carbonici uncia dimidia, cujus solu-

tionis per diem ter guttae viginti aut triginta sumuntur. In asthmate quoque et ictero, ut resolvantur ac educantur humores viscidi, prodest grana tria hujus substantiae cum oxymelle scillitico dare, aut cum extracto gentianae et trifolii fibrini cambogiae gummi conjungere. Pilulas praedicant Edinburgenses compositas e cambogiae, aloës soccotorinae et cinnamomi aequalibus portionibus addito sapone medicato.

Taeniam expelli certum est, si methodus quaedam certa observatur. Herrenschwandius jussit ante curationem ipsam quavis vespera cochlearia aliquot olei unguinosi praecipue ricini, sumi: dein matutino tempore grana decem gummi cambogiae, quibus si vermis non fugatur, iteranda eadem portio, et tertia vice exibenda cum jusculo carnis: e lacte autem simul et allio lotio alvi imperanda. Alii, praemissis aliquot dosibus ferri sulfurici, exhibent gummi cambogiae scrupulum dimidium cum sale absinthii granis quindecim: aut radicem polypodii ad scrupulum dimidium cum granis duobus vel tribus hujus gummi miscent.

Quam Clossius et Waglerus contra taeniam praeceperunt, methodus haec est. Praemittitur vesperi hydrargyrum muriaticum mite magnesia vel conchis subactum, paullo post vero oleum amygdalarum dulcium. Sequenti mane sumitur gummi cambogiae scrupulus dimidius cum herba cardui benedicti et radice angelicae, libere vero potatur infusum cardui benedicti.

§. 140. *Radix jalappae.*

Radix jalappae tuberibus adfertur conicis, extus fuscis rugosis, quae taleolis subrotundis secta, lamellas habent concentricas fuscas, textu celluloso subfusco distinctas, sapore acri, odore peculiari nauseoso. Planta, ad quam pertinet, est *convolvulus jalappa*, regni mexicani incola, quae vero in hortis anglicis jam ex anno 1733 colitur. Continet praeter extractum gummosum et taeculam amylaceam resinam, quae efficacissima est et praevalens pars. Haec a pharmacopolis nostris, magistratus borussici jussu, ipsis paratur, dum spiritum vini adfundunt radici concisae; eoque repetito, et spiritu vini per destillationem cum aqua elicito, resina abluitur et exsiccatur. Radix enim, propter inaequalem amyli et extracti gummosi distributionem, minus tuta est.

Ita autem agit jalappa, ut intestinorum tunicam mucosam incitet, excretiones sordium, liquorum pituitosorum et aquosorum augeat, quod saepe haud sine torminibus fit et tenesmo, sed nec exaestuat ut aloë, nec alvum continet, ut radix rhei. Optime conducit, cum torpent intestina et pituita scatent, multo minus, si teneritate laborant, spasmisque, aut si inflammationis metus adest et febris viget. Solet exhiberi ad scrupulum dimidium, cum elaeosaccharo foeniculi aut cinnamomi, cum tartaro depurato aut magnesia usta. Resina jalappae ad grana quinque adulto ita imperatur, ut cum amygdalis dulcibus teratur, addita aqua cinnamo-

mi, quae emulsio frigide sumenda est; cum calore in grumos abeat. *Saponem* etiam *jalappinum* pharmacopoea borussica habet, e resina cum sapone medicato et spiritu vini digesta. Hic in pilulis cum extractis guajaci, marrubii, aut quae aegritudo exigit, ita datur, ut dosis granorum quinque constituatur.

Utilis praecipue est jalappa, maxime resina, in adfectibus verminosis, tum quos lumbrici, tum etiam quos taenia producit. Egregia est compositio Störkiana ex aequalibus radicis jalappae, valerianae, seminibus santonici et tartari natronati portionibus, quibus oxymel scillae additur in electuarii formam. Conjungitur etiam cum hydrargyro stibiato-sulfurato et radice polypodii aut filicis.

Dein prodest in hydropis ea specie quae subito orta, maxime e frigore corpore excepto, sanari potest incitato tractu intestinorum et educta colluvie aquosa. Jungitur cum cremore tartari, roob sambuci et oxymelle scillae. Elixirium salutis seu tincturam sennae compositam nonnulli laudant: e radicis jalappae uncia una, duabus foliorum sennae, uncia dimidia seminum coriandri, cui alcoholis diluti librae tres cum semisse adfusae digeruntur: additur denique sacchari quantitas sufficiens, cujus in hydrope diuturno, torpido, insignis usus esse dicitur. Tincturam quoque jalappae simplicem celebrant Britanni, quam ad drachmam dimidiam cum syrupo althaeae torpidis senibus propinandam esse docent. Ea et, licet minus concinna forma, melancholicis exhiberi potest: satius tamen est, re-

sinam jalappae aut saponem jalappinum cum sulfure stibiato jubere.

§. 141. *Scammonia. Turpethum.*

Scammonia est succus resinosus inspissatus e radice *convolvuli scammoniae* (Icon. *Sibthorp. fl. graec. t.* 192) plantae in insula Rhodo et Asia minore spontaneae genitus. Optimam speciem veteres habebant, quae e Mysia, nos quae ex Aleppo adfertur: antiochena seu smyrnaea vilis existimatur, haec dicitur *cynanchi monspeliaci* (Icon. *Sibth. fl. graec t.* 251) succus esse. Optima scammonia massis adfertur extus gryseis, opacis, intus spongiosis fragilibus, subfuscis: sapore initio haud satis forti sed postea amaro, nauseoso, acri: odore valde ingrato. Spuria scammonia magis nigrescit, fracta splendet, nec adeo spongiosa est et fragilis.

Optimae scammoniae dimidia pars est resinosa, quod superest, gummosum est et albuminosum. Illa pars est efficacissima ad irritanda intestina: alvus non solum vehementer cietur, sed tormina etiam et nervorum distensiones saepius inde nascuntur. Quam acrimoniam ut mitigarent, veteres sesamum, acetum et farinam hordei admiscuerunt; posteriores radicem glycyrrhyzae aut sulfur. Nos vel penitus abstinemus, vel, Britannorum more, cum zingibere aut cardamomo, aut tartaro depurato junctam ita exhibemus, ut grana duo vel quatuor pro dosi dentur. Habent quoque Londinenses *confectionem scammoniae*, ubi huic resinae adduntur caryophylli, zingiber, oleum carvi et syrupus

rosarum : simile habent Dublinenses *electuarium* e scammonia, zingibere, oleo caryophyllorum et syrupo aurantiorum. Quodsi unquam exigitur vehemens ejusmodi remedium, in torpore melancholico et hydropico, satius est, amygdalis dulcibus scammoniam terere et elaeosaccarum citri aut cinnamomi addere.

Radices *turpethi* (*Convolvulus Turpethum* Icon. *Hermann. lugdbat. t.* 178. 179) et *mechoacanhae* obsoletae sunt et superfluae.

§. 142. *Colocynthides.*

Colocynthides sunt pepones ovi gallinacei mole coriaciei, pallidi, intus spongiosi, albidi; sapore amarissimo, acri et nauseoso, odore subdulci et nauseoso, Fructus sunt *cucumis colocynthidis*, in Aegypto et aliis Africae regionibus spontaneae (Icon. *Blackw. t.* 441) Principium praevalens est saponaceo-resinosum, alcohole et aqua extrahendum, praeterea mucilago multa, quae, si spiritum vini vulgarem superfuderis, tincturam turbidam reddit.

Fortissime irritant colocynthides intestina, ut nisi caute exhibeantur, tormina, tenesmi, sanguinis cursus et ipsae inflammationes intestinorum sequantur. Nihilominus *tinctura colocynthidis* cum fructibus anisi stellati paranda, et a nostra pharmacopoea commendatur. Hanc suadent nonnulli guttis quindecim aut vigintiter per diem ingerere ad nervorum resolutiones curandas. Neque plane rejiciendae *colocynthides praeparatae* pharm. bo-

russ., seu *trochisci alhandal* (quod arabicum nomen est colocynthidis) Ope gummis arabici mitigatur acrimonia colocynthidis: ejusque mixtionis possunt grana sex aut scrupulus dimidius ingeri. Londinenses et Dublinenses habent *extractum colocynthidis compositum* e pulpa fructuum, aloë, scammonia, cardamomi fructibus et sapone medicato formandum, quod a granis quinque ad drachmam dimidiam in torpore summo intestinorum imperant.

§. 143. *Elaterium.*

Elaterium est succus inspissatus fructuum *momordicae elaterii* (*Blackwell t.* 108) in Europa australi spontaneae. Sapor est amarissimus, odor nullus. Similem naturam ac aliorum drasticorum suspicari licet, cum aqua non minus quam alcohole efficaces particulae extrahantur. Fuit olim usitatius quam hodie, etiamsi Britannis credendum sit, in hydrope saepius pauculis granis elaterii cum extracto gentianae mixti, eam fontis aquae copiam educi, quae vix aliis obediat remediis.

§. 144. *Agaricus albus.*

Haud absimilis est indoles *agarici albi* officinarum (*Boletus purgans Pers.* Icon. *Jacqu. misc. austr.* vol. 2. *t.* 20. 21), fungi difformis, sessilis, suberoso-carnosi, initio albidi, aetate cinerascentis, poris aurantiacis, carne alba, odore farinae recentis sapore protinus subdulci, dein amaro, nauseoso, acri. Crescit in annosis laricibus alpium noricarum et rhaeticarum.

Principium praevalens est resina, quae praeter alcohol et in kali caustico penitus solvitur, dein extractum gummosum et massa adipo-cerea. Anceps est remedium purgans, cum et difficulter pulveretur, ob massam adipocercam, et diutius adhaerescat intestinis, quibus dolores rebelles conciliare potest. Hinc jure eo abstinemus.

§. 145. *Folia sennae.*

Folia sennae duplicis sunt originis: lanceolata enim, acuta, nervosa, viridia provenire e *cassia lanceolata* Forskole (*flor. aegypt arab. p.* 85) testatur. Distinguuntur autem nomine *sennae meccanae.* Folia obovata vero, obtusa et glauca pertinent ad *cassiam sennam* (Icon. *Moris. sect.* 2. *t.* 24 *f.* 2) quae et in Aegypto et in Italia crescit, et foliis *coluteae arborescentis* adulteratur: Sapor foliorum est amaricans et acris, valde ingratus: odor pariter nauseosus. Partes praevalentes sunt saponaceo-resinosae ac, si Cartheusero fides est habenda, oleum aethereum, odore illo nauseoso praeprimis praeditum.

Alvum quidem ducunt, sed haud sine torminibus, exaestuatione corporis ac flatuum generatione. Hinc nocent, ubicumque intestina teneritate et sensu acutiori laborant: feminis et infantibus, sine commodo additamento, proficuae esse nequeunt.

Exhibentur plerumque, aqua fervida infusa: neque diutius coquenda sunt, tum, quod volatiles partes perditum eunt, tum quod resina magis oxy-

data tormina molesta producit. Uncia dimidia foliorum aquae fervidae unciis sex infunditur : dein additur blandum aliquod ac mitigans remedium, vel pulpa tamarindorum, vel extractum glycyrrhizae, vel manna etiam aut tartarus natronatus. Pharmacopoea borussica habet *electuarium e senna*, quod e caricis et radice glycyrrhizae coctis, additis saccharo, pulpa tamarindorum prunorum, demum vero foliis sennae et seminibus anisi paratur. Aliud est *infusum sennae compositum*, ubi infuso fervido sennae tartarus natronatus et manna adjunguntur. Electuarium exhibetur ad drachmam unam aut alteram : infusum compositum ad unciam unam aut alteram, donec effectus sequitur. Aliud infusum est Dublinensium, laude praecipua dignum : ad tres drachmas foliorum sennae sumitur drachma dimidia seminum cardamomi : aqua fervida superfusa digeritur per horam. Sed necesse est hoc recens sit cum virtus facile pereat. *Tincturam* quoque *sennae* Britanni commendant, quae, admistis fructibus carvi, cardamomi et uvis passis, paratur. Utiles est viris vino et liquorum spirituosorum usu confectis, dum cochlear parvum, quo in jentaculis utimur, ejus tincturae sumitur.

Pulveris forma reprehendenda est, praecipue ea, quam Londinenses etiamnum laudant e foliis sennae, scammonia, zingibere et tartaro depurato composita : inepta sane et plerumque noxia mixtio.

§. 146 *Radix ipecacuanhae.*

Radix ipecacuanhae varia est. Namque vox ipsa brasiliensis radicem signat vomitoriam, pluribus igitur impertita vegetabilibus, quae hac efficacia insignia sunt. Qui primus invenit et icone expressit Gul. Piso (*Ind. utriusque r. nat. p.* 231) eamdem plantam vidit, quam nuper, licet mancam, pingi curavit Woodvillius (*Med. bot.* vol. 3. *t.* 75). Uberius eam illustravit Broter., *callicoccae ipecacuanhae* nomine (*Transact. Linn. soc.* vol. 6. *p.* 200): ad *cephaëlin* vero denique Willdenowius redegit (*Berl. Jahrb. der Pharm.* 1804. *p.* 76). Hujus radix est extus cinerea, rugosa, rimis transversis et circularibus incisa, intus fasciculo vasorum albo ad axin percursa. Saporem habet amaricantem, subacrem, nauseosum; odorem debilem ingratum. A Mutisio dicitur *psychotria emetica* esse, planta per Mexicanum regnum spontanea. Alia est alba non rugosa, sed lignosa, absque insigni amaritie: haec fertur *violae ipecacuanhae* (Icon. *Aubles. pl. guian.* vol. 2 *t.* 318) radix esse. Praeterea ex India orientali quoque radix *cynanchi ipecacuanhae* Willd., in colonia surinamensi radix recens *asclepiadis curassavicae*, in America boreali radix (omnium perennium altissima) *euphorbiae ipecacuanhae* pro hac habetur.

Partes praevalentes nuperis experimentis didicimus aeque in ductu ligneo fibroso centrali ac in cortice residere: namque extracta e cortice parte resinosa, et ligneae fibrae centrales tum resinosum tum aquosum dederunt extractum. Neque in rie-

noso principio solo quaerenda est efficacia, cum Henryi testimonio et, quod superest post extractas resinosas partes, emetica virtute pollet, licet debiliore. E decocto cortice substantia albida obtinetur, quae, in alcohole et aethere, solubilis, resinae elasticae quodammodo similis est. Infusum corticis colorem plantarum coeruleum in rubrum mutat: ferrum sulfuricum colorem infusi opaciorem reddit et olivaceum. Diu continuata coctione efficacia fere perit, magnopere quoque aceto debilitatur. Volatiles inesse partes probabile fit ex inertia radicis, in libero aëre servatae: neque tamen eas exhibere etiamnum licuit.

Vis hujus radicis emetica notissima reducenda est ad incitationem specificam ventriculi ejusque plexuum nervosorum, quam motus fibrarum adeo sollicitatur, ut contrarius plane naturali fiat: unde etiam incitatio morbosa intestinorum cessare debet. Itaque sedat spasmos et dolores et nimias excretiones intestinales intestinorum haud proxime, sed aucta plexuum superiorum incitatione (*Pharm gen.* §. 3. 10). Quin et parvis dosibus imperata levem et irritam fere plexus gastrici producit incitationem, ut sola nausea consequatur, quae saluti esse potest. cum stases abdominales ea resolvi, spasmos sedari perversasque incitationes morbosas tolli compertum sit (*Path. gen.* §. 247).

Praeter evacuantem igitur virtutem antispasticam etiam exserit in variis morbis, maxime si cum opio jungitur. In dysenteria populari, quae autumno familiaris a frigore fere corpore excepto atque a rheu-

maticis causssis nascitur, celeberrimum est remedium, quod spasmos sedare et vasa cutanea potest liberius incitare. In diarrhoea, si praesertim a frigore excepto oritur, alvum continere videtur, quod tum principio ferrum sulfuricum olivaceo colore praecipitanti tribuitur: tum minutae per nauseam incitationi intestinali adscribendum est. In spasmis uterinis, maxime iis, qui sanguinis cursus nimios producunt, efficax est, uti et satis proficit in aliis haemorrhagiis, modo absit plethora vera, modo nimia vis sensiferae aut inaequaliter distributa sanguinis fluxus efficiat. In morbis catarrhalibus rheumaticisque, praesertim iis, qui cum stasibus abdominalibus juncti sunt, prodest ipecacuanha parvis dosibus sedante sua vi, quae diaphoresin tuto producit, praesertim dum opium additur. In ipsis morbis pectoralibus, phthisi pituitosa, a stasibus abdominalibus orta, in asthmate diuturno et hydrothorace incipiente magnopere expedit, parvas doses radicis hujus repetere et vel opium addere vel alia resolventia. Inflammationibus quoque opponitur, iis nimirum, quae spasmis ac perturbationibus nervorum organicorum tribuendae sunt: quibus praecipue peritonitis puerperalis accensenda est.

Vulgo et merito quidem pulvere exhibetur, qui, si vomitum ciere debet adultis ad scrupulum dimidium exhibetur: praesentaneum tamen haud est remedium, nisi tartarus stibiatus addatur: namque ipecacuanha saepius post aliquot demum horas vomitum producit. Cum vero tartarus stibiatus malignius agat in pulvere: connubium illud haud facile admittendum est, sed, ubi promta expulsio

sordium necessaria est, vel major ipecacuanhae dosis, vel tartarus stibiatus per se in aqua destillata solutus, vel zincum etiam sulfuricum imperantur.

Multo praestantiores sunt parvae ipecacuanhae doses, ad dimidiam aut tertiam grani partem, cum totidem opii, cui utiliter kali sulfuricum additur, ut tenaces opii partes eo melius subigantur et arctius misceantur. Is pulvis, a *Dovero* inventore dictus, magnopere proficit in adfectibus omnibus rheumaticis, sive febriles sint, sive, ἀπύρετοι, sive minitetur febris nervosa, larva rheumatica incedens (*Path. spec.* §. 88), sive dysenteriam praecurrant. Egregiam exserit vim ipecacuanha, opio viam munire, quae tutius in systema cutaneum agere, spasticos ejus adfectus sedare et diaphoresin producere possit. Tale etiam connubium in sanguinis fluxibus commendandum est, qui a spasticis adfectibus ortum ducunt: utiliter addi potest cortex cinnamomi. In inflammationibus passivis, praesertim peritonitide puerperali inchoante, hydrargyrum muriaticum mite cum ipecacuanha et opio jungitur: nec kali sulfuricum alienum est, a quo Levretus jam commoda plurima in febre puerperali expectare consuevit. Eadem mixtio in spasmis pectus occupantibus admodum proficua est. Weikardus solebat cum balsamo peruviano jungere: et in tussi ferina profuit interdum eadem radix cum opio et elaeosaccharo foeniculi.

Fluida forma rejicienda est, si solus pulvis, ut nonnullorum mos est, solutioni tartari stibiati ad-

miscetur: etiamsi haec potio frequenter concutiatur, illico tamen fundum petit pulvis. Itaque *infusum Gianellae* magis laudandum, quod radicem hanc cum cortice aurantiorum et tartaro depurato aqua bulliente infusam habet, cui oxymel scillae additur. Haec quidem mixtio in dysenteria et diarrhoea, quibus febris haud adjuncta est, proficit. In gravibus pectoris adfectibus, ubi vires deficiunt ad exserendum, prodest infusum fervidum radicis ipecacuanhae (ad drachm. unam) et florum arnicae (ad drachm dimidiam) cui additur extractum cardui benedicti et syrupus althaeae. In stasibus abdominalibus, ubi torpor viscerum cum colluvie pituitosa junctus est, proficit radicis ipecacuanhae cum radice rhei et colombo infusio fervida aut lenis coctio. Vinum ipecacuanhae Britanni conficiunt uncia una radicis, quindecim unciis vini hispanici superfusa, cujus potionis unciam unam exhibent, si senibus torpidis vomitus est excitandus. Syrupum et tincturam nostrates omnes merito superflua censent.

Sect. III.

DE RESINOSIS ACRIBUS RODENTIBUS.

§. 147. *Generatim.*

Alia est resinosarum rerum cohors, quae, cuicunque applicatae parti destruunt partes solidas, inflammationem cient, epidermidem solvunt, secretionesque ita pervertunt, ut acerrimos humores eliciant, e minimis vasis arrosis etiam effluxum cruo-

ris producant, denique autem, mitigato paullisper stimulo, bonam suppurationem adferant. Haec *rodentia, escharotica et vesicatoria* appellantur: cum plerumque cuti imposita adhibeantur, cum incitatio partium internarum revellatur, cutis vicariae secretioni par reddatur, aut ut universum corpus, torpore vexatum et inertia, vehementer excitetur, viresque ad promovendas crises sollicitentur. Ingeruntur autem ejusmodi remedia, nonnisi minimis dosibus, iisque juncta, quae rodentem vim et partes destruentem mitigatura sunt.

Praevalentes autem particulas earum rerum resinoso principio adscribere haud dubitamus: licet id satis mutatum et crystallina forma, in aethere solo solubile in cantharidibus adsit: in aliis etiam alio modo se habet: in nonnullis videtur kali causticum adesse, quod resinosae partis rodentem vim adauget.

§. 148. *Cortex mezerei.*

Cortex mezerei (*Daphne Mezereum.* Icon. *fl. dan.* 268) extus flavido-olivaceus est, intus libri fibris albidis obductus. Odoris expers, saporem habet fervidum, acerrimum, quo lingua roditur. Coctus extractum largitur, cui alcohol omnino principium rodens demit: id aethere melius solvitur quam alcohole: aceto id principium mitigatur: plumbum aceticum praecipitat: spirituosa etiam infusio corticis restituit coeruleum plantarum colorem, acidis in rubrum versum. Itaque vero est simillimum, kali causticum resinoso principio adjunctum esse, quod pa-

riter saponaceam substantiam format, ac quae supra in remediis purgantibus resinosis indicata fuit.

Princeps usus est ad cutim excoriandam, secretiones ejus vehementer augendas et novas producendas, ut morbosae secretiones in partibus nobilioribus minuantur. Ea curationis regula formatur tum in oculorum inflammationibus diuturnis, rheumaticis ac scrofulosis, tum in pectoris morbis, qui inflammationem subesse circumscriptam, vel a rheumatismo vel ab exanthematibus haud perfecte solutis, ortam, docent et ulcera minitantur. Fonticulorum vices agit is cortex, easdem ètiam molestias, phlyctaenas, ulcuscula et tumores vicinarum partium creat, quibus subveniendum est aqua saturnina seu unguento cerussae. Ut mitius agat, solemus aceto prius corticem impraegnare. Postquam vesicam produxerit aut cutim exusserit, primum unguentum cereum simplex, dein vero, ut secretio humorum servetur, folia hederae imponenda sunt.

Tentarunt nonnulli corticis vim validissime incitantem ad internum usum in morbis syphiliticis rebellibus. Ad adfectus ossium venereos Russelius inprimis et radicem et corticem ad drachmas tres aut quatuor cum uncia una radicis glycyrrhizae aut sarsaparillae coqui in aquae congio uno ad dimidiam partem jussit. Quae potio proficit praesertim, dum hydrargyrosis jam mala plura produxit.

Baccae hujus fructicis, *coccorum cnidiorum* nomine, domesticum at magnopere anceps praebent remedium, quo rustici robustissimis alvi purgatio-

nem periclitantur. Sed excludendae sunt ex officinis.

§. 149. *Cantharides.*

Cantharides (*Lytta vesicatoria* Fabric. icon. *Panzer. faun. fasc.* 41. *t.* 4) insecta sunt per totam Europam in fraxinis, ligustro et syringis habitantia. Odore nauseoso pollent, quo et aquam superfusam imbuunt: sed acre principium solo alcohole bulliente extrahitur, unde, resinosae id esse indolis, efficimus. Sed ex alcohole, qui refrixit, praecipitatur id principium forma crystallina ac in lamellulis micaceis, quae et in aethere et in oleis unguinosis penitus solvuntur. Cujus principii indoles resinosa quanquam neganda non sit, haud tamen liquet, kali causticum an acidum liberum peculiarem naturam constituat. Qui nuper insecta scienter indagarunt, Beaupoilius (*Berl. Jahr. der Pharmac.* 1804. *p.* 99) et Robiquetus (*Trommsdorf's. Journ. B.* 20. *N.* 2 *p.* 227) acidum quidem liberum invenire sibi visi sunt: de ammonio vero aut kali caustico nihil exploratum habent.

Quantum nobis innotescit id principium, rodere epidermidem ac destruere eamdem potis est, simul tamen in vasis capillaribus indifferentem statum tollit, evocata arteriosa vi et secretione aucta impensis absorptionis. Itaque inflammationis speciem excitant cantharides (*Pathol. spec.* §. 153) quam et cruoris impetus in vasorum capillarium reticula et secretionem perturbatio comitatur, ut et sanguinis stillatio et acrimonia seri sub epider-

mide soluta effusi inde exponantur. Hac vero cutis incitatione aucta oportet in aliis partibus morbosa incitatio cesset, aut in toto corpore augeatur. Qui diversus cantharidum effectus differenti corporis constitutione nititur: namque duplex potissimum est status potentissimum hunc stimulum exigens: quorum alter versatur in torpore corporis, resolutione nervorum, serosisque inprimis systematis ea inertia, quae fortiores exigit stimulos: alter vero inaequabilem vis sensiferae dispensationem complectitur, qua maxime impetus humorum versus partes nobiliores producitur, secretiones etiam serosae pervertuntur.

Itaque cantharides in usum vocandae sunt in febribus nervosis, si torpere nervi et vasa serosa incipiant, ubi vires dejectae sunt, stupor sensorium commune et organa sensuum occupat, ubi somnolentia aeger corripitur, cutis pallet et madet, ubi oculi hebescunt, splendore amisso, ubi pulsus debiles sunt, frequentes et molles. Dein etiam, ubicunque citra febrem nervi soluti sunt aut in resolutionem proni, in capitis commotionibus, apoplexia serosa, catocho, amaurosi, in paralysibus denique omnium partium, quae a stimulorum absentia, nec a virium suppressione oriuntur.

Maxime autem memoranda est cantharidum vis in organa urinam secernentia et generationi dicata. Et primum quidem in stillicidio urinae seu *uracrasia* Swediaueri, quae a debilitate est, a senio et quae post apoplexiam superest; dein, si urina intercipitur e torpore fibrarum vesicae muscula-

rium, quibus collum vesicae nimis resistit (*Path. spec.* §. 445. 447). Tum in haematuria, quae a torpore venarum est (*Path. spec.* §. 387) : praecipue vero in blennorrhoea virili secundaria, quae citra pravitatem prostatae e torpore glandularum Littrianarum fossaeque navicularis ortum ducit (*Path. spec.* §. 640) : in ipsa quoque amenorrhoea torpida proficiunt interdum, caute applicatae.

Alia est cantharidum virtus, qua si pravitas secretionis in loco nobiliori contingit, aut si secretiones serosae perversae sunt, in normalem statum restituuntur, vehementer incitata secretione. Itaque per consensum et antagonismum cutis cum aliis partibus potissimum agunt (*Physiol.* §. 72 73). Exanthematibus, rheumatismo, arthritide, ulceribus cutaneis repressis existunt perversae in visceribus nobilioribus secretiones, quibus optime et promtissime saepe occurritur revocata pristina secretione morbosa in ambitu corporis. Hinc in febribus exanthematicis refugiendum est ad cantharidum usum, si exanthemata prae debilitate vel plane non erumpunt, vel dum jam in conspectum venerunt, virium defectu aut perversa distributione retrocedunt. Simili modo prosunt et in arthritide anomala et in ulceribus aut exanthematibus diuturnis retrogressis.

Per antagonismum ac dum revellunt impetum humorum a nobilioribus organis versus cutem, prosunt quoque in inflammationibus, quae dicuntur *asthenicae* seu *passivae* (*Path. spec.* §. 148), aut in mere localibus, quae universum systema haudquaquam in consensum traxerunt, aut in

iis quae sequuntur rheumatismos aliosque morbos cutaneos haud penitus perfectos. Itaque in ophthalmia, pneumonia, angina, in encephalitide enteritide aliisque id genus inflammationibus expediunt cantharides cuti impositae, sive fuerint ii morbi rheumatici, sive alio modo asthenici. In ipsa etiam dysenteria, praesertim nervosa seu maligna (*Path. spec.* §. 414) prosunt saepe cantharides tum ad sollicitandas vires torpidas, tum ad revellendas secretiones e partibus nobilioribus ad systema cutaneum. Nonnunquam et gangraenosis partibus imponuntur vesicatoria, ut quod emortuum est, eliminetur viresque prostratae restaurentur.

Spasmi interdum, a caussis rheumaticis orti aut a perturbata virium dejectarum rationi, debellari possunt cantharidibus cuti impositis. Id praesertim in tetano et trismo, utpote qui a rheumatismo saepius originem petunt (*Path. spec.* §. 523); tum in hygrophobia, epilepsia, dysphagia spastica et asthmate convulsivo observatum fuit.

Simili modo et silere dolores consuerunt, a caussa rheumatica aut perversa virium infirmatarum dispensatione orti, dum cantharides adhibentur. Hinc utilissimae sunt in odontalgia catarrhali et rheumatica, in cephalalgia et in ipsis colicis aut arthriticis doloribus

Denique et deliria febrilia tolluntur aut minuuntur saltem cantharidibus cuti applicatis, si illa cum cute pallida, oculis turbidis, somnolentia, pulsibus debilibus et molliusculis junguntur.

Contraria vero cantharidum usui incitatio totius corporis, quae pulsibus acceleratis, fortibus, duris, cute arida, fervida, urina flammea, insomnia et febre continenti cognoscitur. Haec ubi contingunt, abstinendum omnino est a remedio incitationem eam magnopere augente. Sed exploratum etiam habemus prostrationem virium summam prohibere usum cantharidum, cum hae lacessere quidem vim sensiferam, sed neutiquam firmare valeant. Itaque in typho, si vires jam penitus sunt pessumdatae, tantum abest, ut cantharides proficiant, ut potius gangraenam facile inferant et humorum depravationem.

Circumspiciendi sunt quoque alieni effectus, quos producere cantharides consuerunt: in quibus praesertim eminet, et nonnunquam periculum adfert renum et vesicae incitatio vehemens, qua dolores lancinantes nascuntur et urinae fluxus intercipitur. Id inprimis contingit in febribus nervosis, vi sensifera magnopere perturbata. Dein gravis etiam esse et anceps solet excretio seri copiosa, qua vires magis infringuntur, praesertim ubi jam infirmatae sunt. Denique et locales depravationes humorum non raro sequuntur, exanthematibus, ulcusculis, furunculis ea loca cingentibus, quae emplastra aut unguenta e cantharidibus parata occuparunt.

De modo, quo his molestiis subveniendum est praecipiamus, postquam modum cantharidibus utendi indicaverimus. Externe autem imponuntur vel in emplastris, vel in unguentis vel denique in tinc-

turis. Ista conficiuntur, dum cantharides obiter tritas (partem unam) cum liquatis partibus duabus cerae flavae, terebinthinae vero et olei olivarum parte dimidia miscueris. Ita paratur *emplastrum cantharidum vulgare*, quod Britanni ita mutant, ut olei loco olivarum sevum vervecinum aut axungiam porcinam, loco terebinthinae vero resinam pini sumant. Ii etiam habent *emplastrum compositum* e cantharidibus, pipere nigro, seminibus sinapis, cupro acetico, pice burgundica, terebinthina et cera flava. Ubi diutius effectus cantharidum continuare debet, adhibemus *emplastrum perpetuum*, quod praeter cantharides excipit etiam euphorbium, mastichen et terebinthinam. Aliud est *unguentum cantharidum irritans*, quod e partibus duabus cantharidum, olei papaveris partibus octo digestis in balneo aquae paratur: colato liquori additur cerae albae quantum sufficit ad unguentum. Haec optima est pharmacopoeae borussicae compositio, quae suppuratio loci per emplastrum vesicatorium excoriati servatur. Multo minus commendanda sunt unguenta similia Edinburgensium et Dublinensium, quorum illud ita paratur, ut cantharides contusae per noctem maceratae exprimantur, liquor coquatur cum axungia porcina, donec aqua consumta est, dein addatur resina pini et cera flava, quibus liquatis admiscetur terebinthina. Dublinenses miscent cantharides rite pulveratas cum cerato vulgari. Tinctura cantharidum vero simpliciter spiritu vini paranda id commodi habet, extus applicita, ut epidermidem haud in vesicas tollat, sed solummodo

rubefaciat: praeferenda igitur est, dum metuimus humorum jacturam, aut cum sola cutis irritatio, ut vis sensifera expergiscatur, regulam curationis complectitur.

Imponenda vero emplastra membris potissimum externis, brachiis surisque, aut, si universum corpus torpet, plantis etiam pedum: nuchae etiam in vehementibus odontalgiis et pectori ipsi, si pectorales morbi urgent: ita applicantur, ut inuncta aequabiliter massa emplastri corio subtili aut linteo obducatur, si sensu acutiori pollet aeger, tela subtilissima: potest etiam, ut caveatur ab ischuria, camfora pulverata cum cantharidibus subigi. Ubi post duodecim horas suspicamur, vesicam esse sublatam, detracto emplastro, vesicam incidere oportet, ut humores acres effluant, dein imponere unguentum cereum simplex: quo per aliquot dies continuato, sanescit denique cutis. Quodsi vero suppuratio promovenda est, unguentum cantharidum imponitur, quod vero, ni ante adfuerint dolores vesicae spastici, eos producere solet. Tum camfora ingerenda, aut, si eam aeger non fert, potionibus mucilaginosis, leniter diureticis mulcendae partes valide incitatae. Si forte sanguis per vasa capillaria stillat, aqua saturnina vel unguentum saturninum imperatur, quod proficit etiam in nimis diuturna humorum profusione atque ulcusculis loca adfecta ambeuntibus.

Tinctura cantharidum vel per se in loca resoluta aut iis finitima ac adsociata fricatur, vel cum liquore ammonii caustici aut spiritu vini cam-

forato miscetur. Potest spinae dorsi applicari in nervorum resolutionibus, super oculis fronti inungi, si oculi caligant, perinaeo applicari in uracrasia. Neque damna ea inde metuenda sunt, quae emplastra et unguenta vesicatoria excipiunt.

Ingeri etiam sine noxa, dum circumspectissime exhibetur, tinctura cantharidum potest. In variis quidem capitalibus morbis, maxime hygrophobia ita cantharides tentarunt medici nonnulli, ut vel emulsionem ex amygdalis dulcibus et saccharo parari, cujus dosis ita imperanda est, ut granum dimidium semel sumatur; vel pilulas confici juberent e cantharidibus, kali carbonico, nitro et camfora, quibus additur electuarium e senna, vel denique similes pilulas praescriberent, quarum singulae granum unicum cantharidum, sesquigranum hydrargyri muriatici mitis, grana quinque aut sex camforae continerent. Quas mixtiones etiamsi penitus damnare haud audeamus, satius tamen est tincturae cantharidum immorari, quae ad guttas decem aut viginti cum vino quodam generoso et in hygrophobia et in paralysi vesicae et in ipso hydrope torpido exhibetur.

§. 150. *Coccionella. Meloë.*

Coccionella septempunctata Fabric., (Icon. *Olivier. entom.* 5. *t.* 1. *f.* 1. *Panzer. faun. germ. fasc.* 79. *t.* 3. *Herbst's Käfer*, 5. *t.* 57. *f.* 8), scarabaeus per totam Europam vulgaris, *curculio antiodontalgicus* (Icon. *Herbst's Käfer*, 7. *t.* 96. *f.* 11) et *chrysomela cerealis* (Icon. *Panzer. faun. germ.*

fasc. 44. *t.* 11), nuperis temporibus laudem acquisiverunt insignem in doloribus dentium carie correptorum sedandis. Manifesta est acrimonia, quae resinosa esse videtur, cum alcohole extrahatur: ei vero acidum septicum adjunctum esse credidit Mitchellius, quod, cum magis adfine sit calci quam acidum phosphoricum, illam, secessu acidi phosphorici in carie, fatiscentem iterum vincire et solidam reddere existimavit. Sed valeat id commentum nimis arbitrarium! Acrimonia illa obtunditur potius ac hebetatur dolor, sicut et oleis aethereis acrioribus id fieri supra monuimus. Necesse autem est insecta ejusmodi vel digitis vel corio conquassare, succumque denti carioso indere. *Tincturam* quoque *coccionellae* Sauterus utilem invenit in hemicrania, extus applicitam et intus sumtam.

Meloë Proscarabaeus (Icon. *Panzer faun. germ. fasc.* 10. *t.* 12) et *majalis* Fabr. (Icon. *Panzer l. c. t.* 13), per Europam australem passim obvia insecta, scatent succo luteo resinoso acerrimo, cui acidum liberum adjunctum est. Hinc simili modo ac cantharides agunt. Commendabantur olim in hygrophobia, electuario propinata. Sed exoluit usus spe saepius frustrata. Sed et alia insectorum genera ab Italis potissimum tentata sunt, quibus facile egemus.

§. 151. *Euphorbium.*

Euphorbium est succus *euphorbiae officinarum* (Icon. *Commel. hort.* vol. 1. *t.* 11. *Bruce: itiner.* vol.

5. *t.* 10. 11 *ed. germ*) solis aërisque vi spissatus, livido-lutei coloris, saporis protinus debilis, dein vero intolerabilis, quod lingua exeditur. Continet, Bracconoti fide, in centenis partibus 37 resinaè, 19 cerae, 22 calcis malicae et kali malici. Acidum praevalere in succis pluribus plantarum lacteis, praesertim euphorbiarum adfiniumque, vel inde patet, quod e foliis euph. nereifoliae simplici modo in India orientali acetum paratur, quod succus jatrophae curcas notissimus est in India propter destruentum vim, quam in argento exserit denique quod plerique id genus succi colores plantarum coeruleos in rubrum vertunt (*Heine's traces historical aud statist. on India*, p. 112).

Nonnisi externe adhiberi potest, ut partes exedantur et destruantur. Admisceri emplastro vesicatorio perpetuo, supra posuimus. *Emplastrum ischiadicum*, epispasticum, ad tollendam lumbaginem, continet euphorbium cum terebinthina et pice burgundica mixtum. *Oleum euphorbii* habet pharm. Wirtem. ex oleo cheiri cocto cum euphorbio et vino paratum, efficax esse in nervorum resolutione dicitur. Eo oleo et hydrargyro oxydato, rubro, aerugine, ammonio muriatico et emplastro lythargyrii composito constituitur *emplastrum ad verrucas*, quo licet verrucae saepius exedantur, destruuntur tamen et partes nonnunqnam vicinae.

Tinctura euphorbii in officinis nostris extans suadetur ad carnes luxuriantes ulcerum et ad necrosin ossium, sed anceps est remedium, quo interdum caries etiam magis exasperatur. Pariter ju-

dicandum de pulvere ex euphorbio et radice iris florentinae, quem adspergere ulceribus cariosis nonnulli suadent.

§. 152. *Agaricus muscarius.*

Agaricus muscarius (*Amanita muscaria* Pers. *ic. fl. dan.* 1129 *Bolt. fung. t.* 27. 46), fungus in sylvis nostris vulgatissimus, pileo aurantiaco-rubro nitido subverrucoso, verrucis lamellis stipiteque candidis. Sapore gaudet intolerabili, ut linguam exedat: appellatione ab usu contra muscas, quas interficit, desumta. Asiae borealis incolae ebrietatem sibi et furorem tetra potione hujus fungi conciliant. Quae sint partes praevalentes, ambigitur, licet resinosas esse e Kindii analysi, quam in agarico piperato (*Agaricus Russula foetens* Pers.) instituit, liqueat. Vauquelinus animalem substantiam duplicem invenit, et solubilem in alcohole et quae non solvitur: praeterea adest substantia adiposa, kali muriaticum et phosphoricum. Whistlingius ac Bernhardtus suaserunt, pulverem e stipite decorticato ulceribus phagedaenicis et callosis inspergere, ut exedantur. Interne etiam eundem pulverem ad scrupulum dimidium tentarunt, quo epilepsiam compescerent, nec inficiati sunt, inflammationem acerrimo hoc remedio excitari.

§. 153. *Semina sabadillii.*

Semina sabadillii, ex *veratri* specie, nondum determinata, licet Retzius (*Obs.* 1. *p.* 31) periclitatus sit in racemo sicco exponendo. Male tamen

id tentamen Willdenowius in editione specierum, ut exploratum, servavit, male patriam Chinam posuit, cum e regno Mexicano fructus hi adferantur. Sunt semina terna aut quaterna in capsula ovato-oblonga acuta intus dehiscente, nigra, saporis acerrimi, linguam exedentis, odoris nullius. Nihilominus elicitur odor aromaticus infuso spiritu vini, et vim suam acerrimam temporis mora amittunt. Resinosae tamen parti adscribere efficaciam nullus dubito, cum spiritu vini praeprimis evolvatur.

Externe adhibita haec semina pulverata pediculos enecant, funesto nonnunquam eventu, dum infantes teneri achoribus sauciatam habent cutem. Eo tamen audaciae progressus est Schmuckerus, ut lumbricos expellere horum seminum scrupulo dimidio cum elaeosaccharo foeniculi tentaret, et bimulis etiam infantibus eorumdem grana duo cum melle aut syrupo propinaret. Cavendum tamen esse a pulvere monuit, solisque bolis aut electuariis exhibendum, cum vehemens ardor ventriculi ex pulvere facile consequatur.

§. 154. *Capsicum.*

Non dubito his adjungere fructus *capsici annui* (*Blackw. t.* 129) et *frutescentis* (*Rumph. amboin.* vol. 5. t. 88) qui et *piperis hispanici* et *cayennensis* nomine veniunt. Illud habet baccas conicas auriantiaco-rubras, quarum pulpa farcta est seminibus planis reniformibus Piper cayennense pulveris forma advehitur: utrumque magnopere, sed cayennense maxime acre. Piperis cayennensis infusum

dicitur colores plantarum coeruleos viridi colore imbuere, quod vel sali muriatico tribuendum, quo miscetur, vel plumbi oxydo rubro, quo adulteratur. Quodsi vero capsici annui infusum cum coloribus plantarum coeruleis miscetur, hi rubri evadere solent. Cetero principium illud acerrimum, nequaquam volatile, et aqua et spiritu vini extrahitur, tinctura gallarum, mercurio nitroso, hydrargyro muriatico, argento nitrico et ferro sulfurico praecipitatur.

Adhibentur ut epispastica intra tropicos: ubi enim comatosi adfectus ad febres endemicas accedunt, cataplasmata his fructibus formata promtius aliis ejusmodi remediis excitare vires consuerunt. Interne et apud nostrates hi fructus commendatur in diuturno stomachi torpore cum acoris abundantia. Quin Bergius (*Mat. med. p.* 144) in febribus intermittentibus protractis fructuum horum grana sex cum scrupulis duobus baccarum lauri mixta in tres partes aequales dividi et quovis die unam partem sumi imperavit.

SECT. IV.

DE RESINOSIS ACRIBUS VOLATILIBUS AUT SAPONACEIS.

§. 155. *Generatim.*

Volatilis natura acrimoniae vel oleo aethereo tribuenda est, cujus exempla copiosa jam supra posuimus, vel alii mutationi principii resinosi, quam nondum penitus cognoscimus. Sunt tamen nonnulla remedia manifesto resinosa, quae oleo aethereo vo-

latilem indolem debent, quamvis id sedes haudquaquam sit acrimoniae, adsit etiam adeo exigua ratione, ut consilium ad id transferri in exponenda virtute necessarium non sit, nisi fugacem naturam expositurus sis. Haec quidem supra oleosis accensere aptum non duximus, sed hic ponimus, quod manifesto resinae virtutem debent.

§. 156. *Piper nigrum.*

Piperis nigri (Icon. *Rheed. mal.* vol. 7. *t.* 12), fructicis scandentis, per insulas orientales spontanei, fructus huc praeprimis pertinent. Sunt autem, qui *piperis nigri* nomine veniunt, immaturi potius, rotundi, extus rugosi, nigrescentes, intus albidi. odore peculiari, sed haud valde aromatico, sapore acerrimo, urente. Qui penitus maturuerunt, macerati, testa privati, *album* constituunt *piper*. Acrimoniam autem piperis, quam testa praeprimis continet, resinosae parti inhaerere persuasum habemus, quamlibet coctione acrimonia et in aquam transeat. Oleum aethereum piperis nullo modo acre, sed blandum et pellucidum Neumannus et Gaubius invenerunt.

Est autem aroma ad condiendos cibos usitatissimum, quo etiam vulgus ad tollendas febres intermittentes variasque alias aegritudines utitur. Anceps tamen remedium est propter nimium aestumquem in ventriculo excitat: satius est usum restringere ad curandum ventriculi torporem in senibus, qui matutino tempore aliquot fructus vorare consuerunt, ut flatibus subveniant, et tardae concoctioni.

§. 157. *Arnica.*

Flores *arnicae* (*Arnica montana*: con *fl. dan.* 63), plantae prata subalpina borealia incolentis, licet effectus longe alieni sint a pipere, tamen similia habent principia praevalentia. Etenim aqua floribus infusa pellicula oleosa coerulea obducitur et flores chamomillae olet. Id tamen oleum neque acre est, neque manifesto exhiberi potest. Quidquid in aqua solvitur, mucilaginosum est et iners praecipitat sales metallicos et terreos. Sed alcohol extrahit resinam acerrimam, viridi-flavam, praeterea massam saponaceam, pellucidam, rubicundam, quae insignem prodit acritudinem ac sales aceticos habet admixtos. *Radix* vero longe alias habet principiorum rationes: nigrescens est, fibrosa, sapore amaro, acriusculo, aromatico; odore, si tunditur, nares vellicante aromatico. Olei aetherei multo plus quam flores: dein, praeter resinam, substantiam saponaceam, principio coriario similem, quae ferrum sulfuricum viridi colore praecipitat, a plumbo acetico praecipitatur pariter ac ab hydrargyro muriatico miti, colores denique plantarum coeruleos rubro colore tingit. Quod *folia* attinet, ea multo minus resinosi, sed majorem copiam gummosi habent extracti.

Laudibus dignis cumulatur haec planta ob vim eximie excitantem, quam exserit, dum vis sensifera torpet solaque vegetatio spuria in exanthematibus, ulceribus, metastasibus producendis viget. In febribus igitur intermittentibus primum ita rebellibus,

ut cortici peruviano resistant ac catervam malorum nervosorum, soporem, stuporem, languorem totius corporis adferant, in iis etiam, quae stipantur perniciosis symptomatibus (*Path. spec.* §. 26), flores arnicae adhibere magnopere expedit, praesertim si cum cortice peruviano junguntur. Prima quidem incitatio arnica producta, abdominis plexus nervosis complectitur, unde post magnas inprimis doses nausea oriuntur, sensus ventriculi auctus, ventris tormina, flatus et tenesmus. Consensu et alii nervorum plexus excitantur, unde anxietas, spiritus crebri et cordis palpitationes nonnunquam post usum largiorem animadvertuntur. Vasorum sanguiferorum plexus incitati stasibus cruentis resolvendis pares sunt, impetus tamen quoque cruoris et ipsos sanguinis cursus producere possunt. Denique vasa capillaria adficit arnica, secretiones, praesertim cutaneas auget et diaphoresin adjuvat.

Hinc praeprimis utiles sunt flores arnicae in typho torpido, ubi cum pulsibus exilibus et debilibus continuo fere dormit aeger, ubi obstupescit, eundem semper decubitum servat, nihil curat, suos fere non cognoscit, ubi cutis pallet et sudoribus frigidiusculis glutinosis madet. Tunc arnicam adhibere magnopere juvat, maxime cum aethere sulfurico, camfora et radice serpentariae. Sed noxia plerumque est egregia haec planta, si cutis tensa est et torrida, si continuo furit aeger, aestu interno laborat et pulsus habet duros, frequentissimos, maxime si angoribus continuis torquetur. In typho putrido praeprimis expedit radix arnicae, si alvi fluxus

cum torpore et stupore adsunt: adhibenda etiam in febre lenta, quae capitalis fieri solêt, si alvi fluxus accedunt. In dysenteria epidemica, praesertim nervosa, eadem radix satis proficit ob principium extractivum, coriario simile, quod continet.

Utiliter adhibentur flores arnicae ad discutiendas stases cruentas in pulmonibus aliisque visceribus, quae vel a violentia externa ortae sunt vel praegressas inflammationes exceperunt atque phthisin pulmonalem minitantur. Circumspiciendum tamen, absit omnis inflammationis suspicio, absit dolor acutus, febris continua et pulsus duri frequentes. In ejusmodi casibus solis proficiunt *species pectorales resolventes Sellii*, quae praeter arnicae flores radicem glycyrrhizae, flores chamomillae et herbam millefolii complectuntur.

Tandem insignem usum praestat hoc remedium adversus nervorum resolutiones, maxime recentes et nondum valde rebelles, praeprimis contra amaurosin. Oportet tamen cavere, ne suppressa potius sit vis sensifera quam vere infirmata.

Forma, quibus flores et radix exhibentur, idonea est infusum, cum et oleum aethereum fugax sit calore et principium irritans saponaceum in secessum proclive sit. Sufficiunt autem in adultis drachmae tres ad aquae fervidae libram unam, cujus colatae unciae sex aut novem exhibentur cum syrupo idoneo. Si flores infunduntur, necesse est eos linteo subtili involvere, ne particulae exiles, quae in aquam transeunt, pharyngem nimis vellicent, aut in laryngem illabentes tussim produ-

cant periculosam. Radicis uncia dimidia infunditur libra una aquae bullientis· haec et pulveris forma ad scrupulum dimidium sumitur. Non desunt, qui etiam flores pulveratos melle aut saccharo liquato conditos in febribus intermittentibus una cum corticis peruviani pulvere ingerunt. *Extractum arnicae* paratur, ad pharmacopoeam borussicam ope spiritus vini et tripla portione aquae, quae et floribus et herbae et radici infunduntur.

§. 158. *Guajacum.*

Longe diversam habet efficaciam, licet ob partium praevalentium rationem huc trahendum, lignum *guajaci officinalis* (Icon. *Blackwell t.* 350 *Pluknet. t.* 35. *f.* 3. 4) arboris in insula Hispaniola et Jamaica spontaneae. Est autem lignum satis ponderosum (1), nigricans subolivaceum, gustu amaricante, odore, si accenditur, grato. Scatet id lignum resina, principio peculiari extractivo et oleo aethereo. Resina et sponte emanat, glauca subpellucida, fracta splendens, pulverata albida, sed dein iterum viridescens. Id fieri in radiis lucis, qui maxime refranguntur, cum qui minime refranguntur, restituunt albidum pulveris colorem, Wollastonius observavit. Et acida mineralia pulveri viridem imper-

---

(1) Pondus ligni guajaci aequat fere pondus ligni Casuarinae, multo superat lignum ebeneum, taxi, buxi et ipsum quernum. Sed inferius est pondere stadtmannia, foetidia, imbricaria, securinega (*Péron: voy. aux terres australes* 1. 62).

tiunt colorem, ammonio caustico iterum color restituitur pristinus. Solvitur in alcohole, remanente principio illo peculiari extractivo, solvitur in aethere et oleis aethereis, denique in kali liquido et ammonio soluto. Cum aqua miscetur ope mucilaginum additarum.

Incitatio, quam guajacum efficit, non solum localis est ac in ventriculo sensum auctum, aestum, angorem, fastidium producit, sed alvum etiam liquat, maxime vero, ope olei aetherei adhaerentis, in cutem agit, quam ita stimulat, ut diaphoresis vi augeatur, secretiones anomalae suppressae restituantur, simul vero vasa sanguifera saepe impetu turbentur. Hinc minus confert hominibus teneris, febre laborantibus aut sensu acuto praeditis, quam torpidis, phlegmaticis ac inertibus. Interdum et salivam copiose provocat, aut urinam ciet, si minus in cutem agere valet.

Hinc magni momenti est in rheumatismo non febrili et diuturno, aut etiam in acuto, si febris silet, superstitibus sensu acuto per totum corpus et doloribus fugacibus, ubi alvum liquare et sudores benignos ciere consuescit. In vera arthritide, cum insultus vigent, noxium est: neque fugare potest morbum e tota corporis constitutione depravata nascentem. Levaminis tamen multum adfert, dum naturae conamina adjuvat et diaphoresin servat. In morbis cutaneis diuturnis, presertim iis, qui e stasibus abdominalibus originem petunt, magnopere proficit. In morbis syphiliticis rebellibus, maxime ubi hydrargyro jam noxae variae ortae sunt, pro-

dest guajacum, ut humores versus cutem dirigantur eaque via virus syphiliticum eliminetur. Varii etiam adfectus cum rheumatismo diuturno, arthritide, et syphilitide cohaerentes guajaci usum exigunt, quorsum praecipue pertinent dolores a lithiasi incipiente orti, asthmatici adfectus, qui ad anginam pectoris vulgo numerantur, dolor faciei Fothergillianus et mala haemorrhoidalia

In formis variis, quibus guajacum exhibetur, decoctum ligni antiquior quidem est ceteris, sed minus idonea, tum quod magnis et iteratis haustibus fastidium cieat, tum quia ventriculum facile offendit. His tamen incommodis subvenitur congruis additamentis et dilutiore decocti forma, ubi haud ultra unciam dimidiam ad libram unam aquae sumitur. Sic in rheumatismis pervicacibus prodest, guajaci et sassafras ligna cum stipitibus dulcamarae, ligno quassiae, radice glycyrrhizae et seminibus foeniculi miscere, cujus mixtionis uncia una cum aquae libra una ad dimidiam partem coquitur. In morbis syphiliticis et cutaneis rebellibus proficuum est decoctum guajaci cum turionibus pini, cortice mezerei, radice sarsaparillae, stipitibus dulcamarae et radice caricis arenariae. Decoctum simplex guajaci laudibus eximiis decoratum fuit in syphilide curanda, exemplo celeberrimo Huttenii.

Resina guajaci variis formis ingeri potest. Pulvere exhibita per se nimis vellicat pharyngem et incitat vasa. Hinc vulgo cum tartaro depurato miscetur aut cum sulfure praecipitato, addito pau-

xillo elaeosaccharo foeniculi. Dosis est a granis quinque ad scrupulum integrum. Addi potest etiam in morbis syphiliticis hydrargyrum muriaticum mite, in morbis cutaneis rebellibus sulfur stibiatum. Alia, et satis apta forma est pilularum, ubi cum sapone medicato, xtractis trifolii fibrini, chelidonii majoris et cardui benedicti, sulfure etiam stibiato, balsamo peruviano, et radice rhei jungitur. Aquosae mixtiones non spernendae sunt, modo vitello ovi, gummi arabico aut saccharo resina subigatur, addantur etiam aquae aromaticae ad firmandum stomachum. In arthritide et rheumatismo pervicaci juvat liquorem ammonii succini et vinum addere stibiatum.

Lixivio kali caustici diluto ebulliente soluta resina constituit *saponem guajacinum*, qui multo potentius stimulat et in remotiora loca agit ac ipsa resina. Pilulae eo formantur, quae, cum sulfure stibiato, egregie opitulantur ad removendum rheumatismum rebellem.

Eximia etiam est forma *tincturae guajaci volatilis* pharm. boruss., ubi resina solvitur in liquore ammonii vinoso. Haec, ad guttas triginta aut quinquaginta exhibita, celerrime penetrat in cutem et in morbis diuturnis rheumaticis, ubi totum corpus torpet, egregium usum praestat. Similem habent Britanni tincturam guajaci ammoniatam, sed fortiorem, cum alcohole ammoniato paretur. Satius est hac uti, quam tinctura guajaci, quae spiritu sacchari rectificato, quem *taffiam* vocant, paratur.

§. 159. *Herba jaceae.*

Nec *herba jaceae* (*Viola tricolor.* Icon. *fl. dan.* 623) per agros nostros et hortos vulgatissima, sine efficacia est. Recens masticata amaricantem habet et subaromaticum saporem, linguamque acrimonia quadam vellicat. Odorem spargit, si teritur, persicae nucleos simulantem: is vero aufugit in siccatione et coctione continuata. Oleo aethereo eum tribuendum esse haud dubitamus, cum aquae, quacum destillatur, pauxillum olei acris, fragrantis supernatet. Principium extractivum, quale sit, nondum satis liquet: sed in aquam transire certum est. Id tamen memorabile, aegros, qui per aliquod tempus usi sunt hac herba, urinam reddere foetore urinam felinam a mulante, quod manifesto est testimonio, partes odoras, oleo aethereo adhaerentes, abire quidem in organa secretioni dicata, sed mutari, aliaque attrahere e corpore elementa (*Pharm. gen.* §. 6. *Physiol.* §. 79).

Remedium hoc ventriculum certe et intestina irritat, quoniam alvus liquida et ipsi vomitus interdum post usum observati sunt. Sed insignis est virtus, lotium movere et cutem adeo adficere, ut sudores continui sequantur et cutis functiones suppressae restaurentur. Itaque in morbis cutaneis diuturnis magnopere juvat: praeprimis experti sunt germani medici in tinea capitis, achoribus, et crusta lactea specificam fere exserere vim.

Simplicissima forma est pulveris cum saccharo: sed hanc infantes aegrius ferunt, quam decoctum,

quod vel aqua fit vel lacte. Decoctum lacteum viridescit, facile nauseam ciet nec penitus solutam habet substantiam herbae. Hinc praestat, herbae unciam unam in aquae libra una ad dimidiam partem coquere, addere autem aromatica gratiora, cardamomum, foeniculum cum syrupo quodam aut cum succo glycyrrhizae. Expedit simul blande alvum ducere ope sulfuris praecipitati, radicis rhei aut hydrargyri muriatici mitis. Si in ejus decocti usu ultra duas perrexeris septimanas, ventriculus debilitatur.

Extractum quoque commendatur, cum extracto conii, sulfure stibiato, hydrargyro stibiato sulfurato aliisque id genus constitutionem mutantibus exhibendum.

Lavari etiam loca exanthematibus diuturnis occupata eo decocto juvat, aut herbam unguentis addere.

§. 160. *Radix senegae.*

Quae sequuntur, penetrantem et in remota organa agentem vim oleo aethereo debere non videntur, quoniam eo aut omnino carent, aut haud manifesto praedita sunt. Agmen ducat radix *senegae* (*Polygala. Senega.* Icon. *bot. magaz.* 1051. Linn. *amoen. acad.* vol. 2. *t.* 2) plantae per montes sylvaticos Americae borealis crescentis.

Ipsa radix fibrillas agit e tuberculo nodosas cuticula grysea obductas: subest cortex flavidus et lignea pars albida. Angulus longitudinalis ad latus alterutrum fibrillarum observatur. Cortex sapore

gaudet protinus farinaceo, mox acidulo, dein vero fervido palatum vellicante: odorem habet debilem, nauseosum. Efficacia autem tribuenda principio saponaceo subresinoso, quod in spiritu vini aqua diluto optime solvitur, hac solutione colores plantarum coerulei rubro colore tinguntur, ut ad praevalentes acidas partes conjectura valeat. Hoc principium e quatuor partibus tres fere constituit: superest tamen etiam resina. De oleo aethereo nil constat: penetrans igitur ac volatilis natura radicis senegae ex alio omnino fonte ac ex oleo aethereo est declaranda.

Primum innotuit haec radix alexiteria virtute, quam adversus morsus serpentis crotalophori aliorumque exserere dicebatur. Sed eae laudes valde minutae fuerunt, ex quo aliae plantae, praesertim lactiferae, *sonchus floridanus*, *liatris squarrosa* et *prenanthes serpentaria* Pursh. multo potentiores promulgatae sunt. Nostrae tamen vis, propter symptomata pneumoniae similia iis, quae morsus serpentum producit, jamdiu ad pectoris morbos acutos profligandos translata fuit.

Radicem senegae localia praebere incitamenta certum est, cum et loca morsa a serpentibus ea curentur et intus ingesta facile nauseam vomitum et alvum liquidam producat. Neque tamen eo minus sympathicum praecipue stimulum praebet, quo pulmonum et bronchiorum vasa capillaria ad secretionem uberiorem sollicitantur, sputa igitur augentur, dolores pectoris sedantur et impetus humorum versus eas partes minuitur. Conjungit fere

vires florum arnicae debiliores cum viribus radicis glycyrrhizae. Neque tamen statim in initio pneumoniae, neque in quavis ejus specie adhibenda est. Incitationem prius ingentem cum febre valida, aestu interno, urina flammea, doloribus continuis ac tussi valida idonea curatione mitigare necesse est, quam ad hoc irritans remedium confugiendum est. Magnopere interest id temporis eligere, ubi dolores acuti sentiuntur nonnisi in tussiendi conatibus, ac dum profundos spiritus aegri ducunt; ubi cutis madere, tussis humecta fieri; ubi febris sese remittere, pulsus mollescere ac urina turbari incipit. Neque negligenda species pneumoniae nervosa aut putrida, quae cum virium jactura oppressionem pectoris, anxietatem incredibilem, dolores obscuros, tussiculam, pulsus denique vacillantes et frequentissimos habet comites. Denique et in pneumonia notha, senibus maxime infesta (*Path. spec.* §. 251), proficit hoc remedium.

Dein stipati solent esse morbilli pneumonia, vel manifesto nervosa vel tantopere recedente a sueta forma, ut incitamento hoc opus sit ad humectanda sputa et impetum sanguinis a pulmonibus arcendum. Idem usus expectandus est ab eodem remedio post morbillos superatos, si pectus inflammatione occupatur.

Utilissima est radix senegae in lentis pectoris inflammationibus, quae dum a catarrhis aut rheumatismis neglectis originem ducunt, pneumoniam minitantur: maxime vero, si phlegmaticus est aeger, debilis, et colluvie pituitosa laborat aut nodis

pulmonum, si continua tussi ingentem pituitae copiam ejicit.

Qui contra anginam polyposam laudarunt, mitiorem ejus aegritudinis speciem videntur observasse, ubi omnino ejectionem pituitae tenacis promovere potest. Irritum vero est conamen, morbi vehementiorem formam hoc remedio debellare.

Denique in hydrope vago febrili, qui forte scarlatinam excipit (*Path. spec.* §. 355) potest egregie exhiberi, dummodo febris haud valde urgeat, neque inflammationis internae symptomata justo sint vehementiora.

Jam ad modum et formas, quibus adhibetur, transeamus. Vulgatissima et satis idonea est forma infusi fervidi aut decocti, quod ita praecipiendum est, ut drachma una aut altera unciis octo aut decem aquae ad dimidiam partem coquendo consumatur. In pneumonia nervosa, lenta aut notha solent adjungi radices glycyrrhizae et althaeae, ut stimulus mitigetur; cum vero fortiori opus est incitamento, flores arnicae, radix serpentariae, inulae, scilla etiam et liquor ammonii succinici aut anisati. Solent etiam, si nimiam senegae incitationem timent, nitri aliquot scrupulos in infusi unciis sex solvere. In phthisi incipiente pituitosa et tuberculosa prodest radicem senegae cum radice ipecacuanhae jungere, addito extracto myrrhae, cardui benedicti, inulae, aut lichene islandico. Quodsi tussis nimis valida est, proficit connubium radicis valerianae cum nostra et tinctura opii benzoïca.

Pulverem ipsum radicis nonnulli exhibent ad

scrupulum dimidium cum camforae grano unico et idoneo vehiculo in pneumonia notha, ubi venaesectio haud confert.

Extractum senegae, digestione spirituosa parandum, acerrimum est neque ullo modo parem habet virtutem ac infusum aut decoctum. Laudarunt nonnulli ad grana quinque aut decem cum extracto myrrhae in phthisi pituitosa et catarrho pulmonum rebelli.

Syrupum senegae officinae borussicae praesto habent, haud spernendum ad sputa facilius promovenda et catarrhum pervicacem solvendum.

§. 161. *Radix saponariae.*

Adfinis huic remedio est radix *saponariae officinalis* (Icon. *fl. dan* 543), planta per prata et dumeta Europae mediae haud infrequentis. Est haec radix utplurimum bipedalis, digitum crassa, ramosa, articulata, extus fusca, intus alba, inodora, sapore protinus subdulci farinaceo, dein amaricante, palatum vellicante, radicem senegae aemulante. Continet tertiam fere ponderis partem extracti saponacei organa gustus ingrato modo lacessentis, quod sales metallicos praecipitat, tum gummosam partem et pauxillum resinae peculiaris.

Id singulare particularum connubium efficaciam etiam reddit, probabilem. Blandum praebet stimulum, quo stases pituitosae solvi inflammationesque haud valde acutae arceri possunt. In hepatitide saltem et pneumonia lenta pituitosa expedit haec radix, si hydrargyrum simul et opium adhibentur.

In morbis hepatici, ictero et incipiente hydrope, qui ex hepatis labe nascitur, in hypochondriasi et atrophia laudes meretur haec radix ob vim blande resolventem. Proficit denique in morbis cutaneis syphiliticis, ubi resolvendo cutem incitat et diaphoresin producit. Hinc quodammodo comparari potest cum sarsaparilla.

Forma vulgaris eam exhibendi est decoctum: uncia una cum libris duabus ad dimidiam partem colati coquitur, addita radice bardanae et graminis in adfectibus diuturnis; in levibus vero inflammationibus radice senegae. Commoda quoque est ea radix ad alvum eluendam in morbo hypochondriaco et infarctibus pituitosis.

Extractum saponariae haud spernendum est, quod ad quinque aut decem grana pro dosi, cum sapone stibiato, ammoniaco, hydrargyro stibiato sulfurato aut oxydulato nigro pilularum forma stasibus abdominis et hydropi incipienti opponitur.

§. 162. *Bulbi scillae.*

Radix scillae est bulbus *scillae maritimae* (Icon: *Redout. liliac.* vol 2. *t.* 116), quae in insulis archipelagi copiose crescit. Insignis mole bulbus trium librarum pondus saepe superat: sub cuticula fusco-rubente sunt squamae albidae, crassae, succo tenaci acerrimo, cutim adrodente turgentes. Inest volatile aliquid, quod siccatione perit: unde siccae, quae prostant in officinis nostris squamae saporem quidem habent satis amarum sed haud acrem. Efficacia quoque, quam in corpore exserit, volatili

minus parti tribuenda est quam principio peculiari extractivo amaro glutinoso, quod pariter aqua ac spiritu vini et aceto solvitur. Continet praeterea principium coriarium, calcem citricam et saccharinam substantiam, quae vero, licet haud expertes efficaciae sint, peculiares tamen effectus scillae haud producunt. Itaque principio illi extractivo singulari, quod *scillitinum* nonnulli nuncupare ausi sunt, virtus tribuenda est.

Quod etiamsi locales effectus in ventriculo tenerorum hominum angoribus, nausea, vomitibus torminibusque producat, in remota tamen loca systematis nervosi, sanguiferi et capillarium vasorum peculiari modo agit. Per se nervos organicos incitat, praesertim eos, qui vasa sanguifera amplectuntur, circuitum sanguinis auget et secretiones urinae, sudoris sputorumque. Ea vero incitatio et localis et universalis transire solet in debilitatem musculorum, maxime tractus intestinalis, praesertim si acidis nubitur scilla: tum etiam rarum non est, pulsus tardari usu. Cavendum igitur ab hoc debilitante effectu ope amarorum eorumque remediorum, quae principium continent coriarium. Quodsi vero kali carbonicum cum radice scillae jungimus, urinam potius cieri observatum quam aliam excretionem. Nonnunquam tamen, nisi idonea forma eligatur, molestam diuresin cum doloribus vesicae et cruoris mictu efficere potest.

Frequentissime utimur hoc remedio ad diuresin promovendam in hydrope ascite aut anasarca aut etiam hydrothorace, sed neutiquam in saccato.

quem nec adgredi hoc remedium nec colluviem aquosam inclusam evacuare valet. Circumspiciendum insuper est, ne plethora adsit aut diathesis inflammatoria, quam saepius in hydrope adesse, supra (*Path. spec.* § 578) docuimus. Caute quoque abstinendum est usu scillae, cum colluvies hydropica jam depravari ac ulcera producere incipit (*Path. spec.* §. 575). Neque facile adhibenda in leucophlegmatia, quae scarlatinam excipit, propter sensum acutissimum, quo cutis laborat. Itaque usus hujus remedii ad hydropem *ἀπύρετον*, praesertim *ἀνὰ σάρκα*, incipientem, constitutione laxa, torpida, phlegmatica, praestantissimus est. Cum caussas autem hydropis tollere non potis sit scilla, jungere cum ea remedia solent, quae vel caussis simul removendis paria sunt, vel quae singularis aegrorum conditio exigit. Si, quod interdum contingere monuimus (*Path. spec.* §. 579) spasmi praesertim accusandi sunt, ipecacuanhae aut valerianae connubium, additis aethere aut ipsa tinctura opii, proficuum esse solet. Si impetum sanguinis extimescimus et nimiam vasorum incitationem, tartarum depuratum, hydrargyrum muriaticum mite cum opio, ipsamque interdum digitalem addere licet. Quodsi stasibus simul abdominalibus infarctibusque hepaticis obviam ire necesse est, saponem medicatum aut stibiatum, gummi ammoniacum, extracta graminis, saponariae, taraxaci, fumariae et similium plantarum, kali etiam aceticum aut hydrargyrum sulfuratum addi juvat.

Ratio vero praeprimis habenda est formarum,

quibus in hydrope scilla exhibetur. Pulvere quidem merito datur ad granum dimidium, aucta dosi ad grana quatuor, adjuncto natro acetico exsiccato, elaeosaccharo foeniculi, calami aromatici radice et opio. Aromata ea fere semper necessaria sunt, quandoquidem stomachum offendere scilla consuescit. Osiander idoneam suadet mixtionem scillae (grana duo) cum herba digitalis (granum unicum) et tartaro depurato (scrupulus unus). Optime quoque potest hydrargyrum muriaticum mite ac opium aequalibus portionibus cum scilla conjungi. Stahlii pulveres e scilla, radice vincetoxici et nitro compositi et a recentioribus medicis laudantur. Camforam nonnulli (pharm. paup. Hamb) addunt, ut diaphoresis simul pro ucatur, quod connubium ne nimis exaestuet, mitigatur nitro aut tartaro depurato.

Idem pulvis potest in pilularum formam redigi, ope saponis medicati, addito succo juniperi, gummi cambogiae et balsamo peruviano, aut radice rhei, gummi ammoniaco, extractis marrubii, fumariae, centaurii minoris et cardui benedicti.

Extractum scillae in quibusdam officinis (exceptis borussicis) lenta squamarum coctione paratur. Superfluum est et minus efficax scilla ipsa, licet pilularum forma commode exhibeatur.

Satis vulgaris forma est *acetum scilliticum*, squamis in aceto crudo maceratis obtinenda. Id acetum cum mellis despumati dupla portione coctum largitur *oxymel scilliticum*, plurimis idoneum casibus, qui scillam exigunt. Id et teneris infanti-

bus propinantur et aegris incitatione quadam laborantibus, quae scillam per se adhibendam vetat. Apta est infantibus conjunctio oxymellis cum vino stibiato ad drachmas aliquot, si post scarlatinam leucophlegmatia laborant Idem majore dosi adultis exhibetur cum infuso baccarum juniperi et aqua menthae piperitae. Nec absonum est kali aceticum aut extracta amara jungere.

Et *vinum scilliticum* laude dignum est, maxime, si aromatibus conditum hominibus exhibetur, qui liquorum spirituosorum abusu in hydropem inciderunt. Aptissime conficitur vino gallico albo aut rhenano generoso, quae adfunduntur scillae, baccis juniperi et seminibus cardamomi.

Nec in aliis morbis desunt tentamina scilla instituta. Radicem recentem, saccharo tritam, adhibent Itali ad granum unum aut alterum in febre nervosa. In morbis catarrhalibus majores nostri frequentius imperarunt scillam cum sulfure stibiato aurantiaco et rubro: sed cautissime ob stimulantem vim usurpanda est.

Externe adhibere scillam primus, ni fallor, Flenckius docuit, ut frictae ea partes oedematosae resolvantur: hinc oxymel scilliticum tentarunt nonnulli tum in gononco incipiente, tum in hydrocephalo. Sed utrumque malum insigniter rebelle tam levi remedio fere cedere nequit.

§. 163. *Aconitum*.

Aconitum et *Napellus* (Icon. *Clus. hist.* 2. 96 *f.* 2. *Kölle*: *aconit. p.* 14) et *neomontanum Köll.* (Icon,

Jacqu. austr. t. 381), maxime vero *acon. variegatum* (Icon. *Clus.* 2. 98. *f.* 1) pariter ac *acon. cammarum* (Icon. *Jacqu. auster. t.* 424) et *acon. tauricum* Wulff. (Icon *Jacqu. austr. t.* 492) simili pollent efficacia. Prima species, ceteris rarior, caule simplicissimo, foliis nitidis, laciniis linearibus, subtus nervo albo percursis, racemo simplici, pedunculis glabris, nectario recto, obtuso, petalo supremo fornicato convexo distinguitur. Crescit in alpibus. Nostrates fere utuntur *aconito variegato*, quod caule ramoso, foliis nitidis quidem, sed laciniis multo latioribus, cuneiformibus, floribus laxe paniculatis, nectario adunco, petalo supremo fornicato conico differt; et *aconito neomontano*, quod in subalpinis crescit, in hortis colitur et caule pariter ramoso, foliis similibus ac aconitum variegatum, floribus etiam laxe paniculatis, nectario eodem gaudet, sed petalo supremo fornicato humili convexo distinguitur. Störkius *aconito cammaro* usus fuisse videtur, quod foliis opacis petaloque supremo fornicato conico elongato insigne est.

Foliorum recentium ex omnibus his speciebus sumtorum sapor adeo acris est, ut linguam doloribus tumoribusque adficiat. Qui venenati effectus frequenter observati sunt: enecant enim homines folia, ad unciam dimidiam aut integram vorata, post vomiturítiones, angores incredibiles, spasmos, insanias et ingentem virium jacturam.

Quale sit principium praevalens, haud satis liquet. Bucholzii analysi, quae nuperrima est, constat, particulas inesse volatiles, quas vincire et

sensibus exhibere nequimus. Principium extractivum sales continet aceticos et substantiae cereoresinosae junctum est: praeterea inest calx mallica et citrica.

Incitans vis, in hac substantia conspicua, in remota organa et capillaria vasa secretioni dicata agit, diaphoresin promovet, urinam ciet, nervosque forte organicos singulari modo lacessit, ut anomalia conductionis tollatur. Hinc in adfectibus diuturnis rheumaticis, in arthritide, morbis syphiliticis et cutaneis rebellibus, in scrofulis etiam et aliis adfectibus glandularum laudes meritum est aconitum. Sed necesse est, et febris absit aut saltem manifesto sese remittat, et inflammationis suspicio, omnisque sanguinis impetus; neque diu pergere in ejus usu licet, cum et ventriculum offendat et stuporem sensuum interdum adferat. In arthritide regulari abstinendum eo: circumscribendus usus ad arthritidem vagam variosque adfectus, cum ea cohaerentes. Morbi syphilitici inveterati, degenerati, recurrentibus saepe doloribus nocturnis, exanthematibus etiam variis conspicui, magis id exigunt, quam recentes adfectus.

Formis duabus potissimum utimur: extracto et tinctura aetherea. Pulvis quidem herbae siccatae, quem Buschius ad grana bina pro dosi adversus phthisin scrofulosam suasit, minus aptus est, cum siccatione avolent partes fugaces. Extractum paratur, contusa herba recenti, adspersa aqua, expresso dein succo, qui, sine defaecatione, in balneo aquae ad mellis spissitudinem evaporatur. Id extractum ad

granum unicum, adscendendo ad majores doses, exhibetur. Sed necesse est, quotannis denuo paretur, cum aetate, pereant vires: nonnulli restrictius aetatem quadri-aut semestrem commendant, cum nec recens paratum adeo efficax sit. Id extractum pulvere miscetur cum acido boracis aut tartaro natronato: solvitur etiam in liquore ammonii succinici aut vino stibiato. In pilulis apte conjungitur cum extracto conii, guajaco, hydrargyro stibiato-sulfurato et stibio sulfurato, praesertim in morbis syphiliticis rebellibus. Opio etiam commode nubitur.

Tinctura aconiti aetherea, a Kämpfio inventa, est solutio in spiritu sulfurico aethereo, quae vel per se ad guttas triginta, aut cum tinctura guajaci volatili, tinctura castorei et asae foetidae, vel denique cum liquore ammonii succinici juncta exhibetur.

§. 164. *Rhus Toxicodendron.*

Simili virtute gaudent folia *rhois toxicodendri*, cujus varietas est *rhus radicans* L. (Icon. *Cornut. canad.* 97. *Du Hamel arbr.* 2. *t.* 98). Frutex est per Americam borealem spontaneus, in hortis nostris cultus, venenata sua indole notus. Namque, si tempore nubilo et pluvioso decerpseris folia, inflammantur non manus solae et brachia, quibus tetigeris, sed facies etiam et partes reliquae nudae, ulcusculis occupantur dolores atroces et aestum producentibus et vehementer rebellibus. Hinc vim et remota loca incitantem derivaveris, quam Monsius ex aëre carbonico-hydrogeneo explicat, umbra

e planta exhalato. Praeterea fixiores particulae sunt resinosa et extrativa peculiaris acris, quam, et post Monsii analysin, haud omnino cognoscimus.

Proficit omnino in nervorum resolutionibus, quae arthritidem et cachexias excipiunt. Sentiunt aegri post doses repetitas et auctas pruritum, aestum et dolores in membro resoluto si coelo nubilo et pluvioso decerpta fuerant folia: sudoribus quoque cutis humectari consuescit, quo facto redit vis artuum motrix

Extracti forma exhibetur, quod e coctis cum aqua foliis conficitur. Ejus extracti grana duo ad sex quotidie ter aut quater dantur cum opio, aut soluta in liquore ammonii succinici. Solet etiam pulvis foliorum siccatus incipiendo a grano dimidio et augendo dosin ad grana tria exhiberi: addi juvat aroma aliquot et saccharum.

§. 165. *Digitalis.*

Herba *digitalis purpureae* (Icon. *fl. dan.* 74) plantae loca alpestria Europae amantis, amaricans est, acris et nauseosa, sed nullo odore conspicua. Cum praecedentibus conferri meretur, quod praeter incitantem vim majoribus dosibus exihibita etiam venenatos edit effectus: praeter resinam quoque praevalentem (5 e 100) adest extractiva substantia (30 e 100), cujus elementa aeque nos latent ac volatiles partes, quae evolvi videntur tum aestu bullientis aquae tum aliis conditionibus ignotis.

Proxima loca incitare, quibus applicatur, pro-

bant inflammationes oris, pharyngis et stomachi, probant purgationes et vomitiones violentae, quae e recenti et uberius adhibita herba sequuntur. Et externe adhibita incitat vasa absorbentia, unde in hydrope et oedematibus magnopere prodest. Incitans denique virtus vel inde liquet, quod corpora stricta, sanguine abundantia, quorumque pulsus sunt duri et pleni, aegrius eam ferunt, quam laxi homines et torpidi. Studiosius investigaturis hujus mirabilis remediis vires obvia est rara virtus ac explicari fere nescia, quae absorbentia vasa aeque incitat ac excernentia. Illa praeprimis sollicitari palam est e resolvente vi, quam in tumoribus glandulosis, lymphaticis et serosis exserit: immerito tamen ad hanc vim omnes effectus reduxit Schmidtius, pulsuum ipsorum tarditate, qua protinus sequi solet, e regressu arteriarum in venarum seriem explicata. Neque tamen haec expositio plausibus digna videtur, cum incitari et arterias et vasa excernentia probetur vel e diuresi et diaphoresi auctis. Quodsi cum scilla comparamus, quae primitus incitans nervos vasorum organicos, et circulum augens, dein minuit frequentiam pulsus, idem effectus digitalis posset velut secundarius considerari. Quod eo magis credendum, cum Macleanius observaverit, tarditatem pulsus non contingere, nisi capite et stomacho simul adfecto, ut tum vertigines, stupores et somnolentia, tum infirmitas ventriculi et digestionis labes sequantur. Alii etiam observarunt hanc pulsus tarditatem cessare, dum usus continuatur, vel

propter consuetudinem stimulos hebetantem, vel quod vis vitalis demum resuscitata debilitantem eam vim experiri amplius non debet.

Finis, quem attingere studemus in digitali exhibenda, primum est diuresis seu evacuatio colluviei serosae per organa uropoeetica. Sed necesse est eam eligamus hydropis speciem, quae a rheumatismis forte aut frigore excepto orta nullam habet inflammationem sociam, nullam viscerum abdominalium obstructionem aut exulcerationem Necesse est, iis subsistere dosibus, quae urinam ciere possunt, sed abstinendum iis, quae vomitum producunt. Nec diu continuandus est usus, cum debilitas nonnunquam irreparabilis cum sensuum stupore sequatur: sed alternanda et alia remedia incitantia et potus copiosus simul imperandus, ut in lotium vis dirigatur.

In scrofulis et aliis glandularum tumoribus incitans vis digitalis magnopere laudanda est, proficua igitur infantibus hoc morbo conflictatis, qui torpidi sunt, pallidi et febris expertes Ne ventriculum offendat, expedit cum aromatibus dare.

Fugax incitatio vasorum absorbentium indicatur praeprimis in inflammationibus passivis, diuturnis, nervosis, rheumaticis, quibus satis apte digitalis opponitur. Sic in pneumonia nervosa cum hydrargyro muriatico miti juncta eximie saepe juvat. In incipiente phthisi pulmonali, quae inflammationem haud satis validam, dolores circuitibus recurrentes, tussim aridam, febremque vis conspicuam habet comites, digitalis perquam utilis est.

In hydrocephalo acuto, cujus primum stadium inflammatorium est, laudes eximias meretur, licet interdum spem frustretur. Cum hydrargyro muriatico miti tamen jungenda est, et balnea tepida imperanda, ut versus cutem effectus dirigatur.

Sanguinis profusiones, quae a debilitate nascuntur et spasmis, compescere hac herba nonnulli tentarunt, quod cedere videtur praeprimis in hominibus, qui aerumnis aliisque caussis virium jacturam passi sunt.

Tandem et in melancholia et mania periculum fecit Nordius vindobonensis, licet anceps sit remedium, ob incitantem vim, qua augere furorem potest. Hinc Jonesius anglus prius sanguine e vena misso alvum duxit, quo facto demum ad digitalem confugit. Necesse etiam est, balneis tepidis diaphoresin promoveamus, quod si contingit pulsus tarditas optimum est felicis curationis signum. Coxius quoque cum opio conjunxit.

Modus digitalem exhibendi varius est. Solent nonnulli pulvere foliorum contenti esse, quem ad granum unicum aut duo cum calamo aromatico, seminibus cardamomi, aut in inflammationibus passivis cum hydrargyro muriatico miti dant. Potest etiam opium adjungi cum elaeosaccharo foeniculi vel cinnamomi. In glandularum tumoribus pertinacibus proficit ejusdem pulveris cum hydrargyro stibiato-sulfurato et extracto conii connubium. In hydrocephalo Angli pulverem eum cum hydrargyro muriatico miti omnibus aliis praeferunt

remediis. Idem pulvis potest cum extracto conii, sulfure stibiato et hydrargyro muriatico miti in pilulas redigi, quae egregium usum in scrofulis praestant.

Succus recens, quem nonnulli laudarunt, minus tutus est ad internum usum. Externe potest inungi tumoribus scrofulosis et oedematosis.

Infusum aut decoctum ita differunt, ut illud multo blandius sed et debilius agat, hoc vero potentius. Etenim resinosa substantia coctione magis evolvitur. Infunditur autem drachma una aquae libra una: ejusque infusi quotidie aliquot cochlearia sumuntur. Decoctum ita paratur, ut unciae tres foliorum in libris duabus aquae coquantur ad dimidiam partem, ejusque per diem duo cochlearia consumantur. Commode additur lignum quassiae, vel calami aromatici radix, vel flores chamomillae, ne ventriculus offendatur.

Optima forma est tinctura, quam pharmacopoea borussica ita conficit, ut uncias duas herbae spiritus vini rectificati unciis octo, dimidia autem parte aquae destillatae simplicis digerat. Eximie etiam jubet herbae eiusdem unciam unam spiritus sulfurico-aetherei unciis octo digerere. Exhibentur eae tincturae ad guttas decem, quindecim, viginti, caute adscendendo, donec salubres effectus apparent. Nonnulli hanc tincturam cum tinctura opii, alii cum tinctura cinnamomi (maxime in sanguinis cursibus) propinant.

Extractum digitalis multo infirmius est nec adeo securum remedium ac formae hactenus recensitae.

§. 166. *Dulcamara.*

Stipites dulcamarae sunt ramuli *solani dulcamarae* (*Icon. fl. dan.* 607) suffruticis ad sepes et in dumetis totius Europae obvii. Dum recentes sunt, odorem habent singularem nauseosum, siccatione aufugum, saporem protinus amarum, dein dulcescentem. Recentibus nervos gravari Paulizkius expertus est: hoc principium virosum in aquam transit, extracto igitur aquoso adhaerens: quidquid spiritus vini extrahit, expers est ejus odoris saporem habet genuinum stipitum. Hinc igitur principio extractivo saponaceo virtus adscribenda est vel infusum vel decoctum aquosum praeferri oportet spirituosis.

Irritare autem dulcamaram loca, in quae applicatur, patet e nausea et vomitu, ardore faucium et oesophagi, nervorum etiam distensionibus, quae symptomata in quibusdam post usum contigerunt. Sed et in remota loca agit et in organa secretioni dicata, unde sudores praesertim, saliva quoque et lotium provocantur. Sudores solent cum prurigine et punctionis sensu in cute et genitalibus erumpere: nonnunquam et capitis temulentia ipsaque deliria post usum orta sunt.

Utimur hoc remedio ad incitandas vires nervorum organicorum, tum abdominalium, ut stases reserentur, tum pulmonalium in adfectibus diuturnis catarrhalibus et glandularum ejus organi obstructionibus; tum cutaneorum, ut suppressa exanthemata revocentur, irregularis conductio per

cutem corrigatur, pristinaeque secretiones in integrum restituantur.

Hinc in morbo haemorrhoïdario et blennorrhoea muliebri, quae e stasibus pituitosis nascitur atque exanthemata diuturna producit, proficuum est id remedium. Proficit etiam in morbis pectoralibus, qui a catarrho et rheumatismo originem ducunt, ubi in cutem agere et sudores elicere consuescit. In rheumaticis adfectibus, maxime iis, qui post imperfectam rheumatismi solutionem viscera interna occupant, haud minorem merita est laudem dulcamara. Namque foetor singularis et lotii et sudorem, post usum observatus, transire in organa secretora manifesto docet. In diuturnis etiam rheumaticis adfectibus utilis fuit, nec non in scrofulosis morbis, si praesertim tumores glandularum ulcerari coeperunt. In venereis passionibus adjuvat hydrargyri actionem salubrem, qua diaphoresis producitur. Denique in omnibus exanthematibus diuturnis, maxime herpete magnopere proficua est.

Exhibentur autem stipites hi vel sicco pulvere, vel dococto, vel extracto. Pulveris incommoda forma est, tum quod difficulter in eum stipites rediguntur, tum quia vertiginem aliasqua molestias ex hac forma frequentius observavimus. Itaque decoctum potius eligendum, quod ita paratur, ut, macerati prius in aqua stipites, ad unciam dimidiam aquae libra una ad dimidiam partem coquantur: adduntur commode radices senegae vel graminis vel sa-

ponariae: ne ventriculum offendat, lignum quassiae, cortices aurantiorum aut semina foeniculi. Solent etiam Galli lacte aut sero lactis coquere. Extractum denique, ad scrupulum dimidium exhibendum, variis aptum est formis, in pilulas redigitur cum hydrargyro stibiato-sulfurato aut cum aliis extractis solvitur in vino stibiato, additis congruis rebus, qua singularis aegritudo exigit.

§. 167. *Carex arenaria. Radix chinae. Astragalus exscapus. Radix contrayervae.*

Radix *caricis arenariae* (Icon. *Host. gram. austr.* I. *t.* 49) fusca est, articulata, intus alba; crassitie fere pennae gallinaceae: sapore gaudet farinaceo, dulcescente et balsamico: odor recentis balsamicus, quem cum pini turionibus comparaveris. Aqua spirituque extractae partes similem odorem spirant: quae spiritu extractae fuerunt, amarae magis, dulces autem parumque adstringentes, quae aqua extrahit. Haec quidem Merzii analysi (*Diss. de quibusdam caricibus*. Erl. 1784) constant, quam nulla accuratior sequuta est.

Virtutem habet cum guajaci quadantenus conferendam, qua diaphoresin promovet et diuresin. Hinc nonnulli eam commendarunt in morbis diuturnis rheumaticis, et qui ex arthritide anomala originem ducunt, in exanthematibus etiam chronicis, quae e stasibus abdominalibus nascuntur. Coquitur radix cum radice graminis aut stipitibus

dulcamarae ad unciam unam in libra aquae, donec dimidia pars consumata fuerit. In venereis etiam adfectibus, qui post diuturnam hydrargyrosin rebelles diaphoreticam curationem poscunt, proficit id decoctum, forte cum turionibus pini aut ligno sassafras.

Superfluae, hac planta per Europae arenas haud infrequente, sunt radices *chinae* (*Smilax China*: icon. *Kämpfer. amoen. exot.* 782), e China et Japonia, atque *sarsaparillae* (*Smilax syphilitica Humboldt.*) ex America tropica adlatae: namque nullo peculiari principio pollent, praeter mucilaginem et extractivas partes, quae efficaciae fere expertes esse videntur.

Merito etiam obsolverunt radices *astragali exscapi* (Icon. *Pallas. astrag. t.* 64), plantae humilis per colles calcarios Germaniae mediae crescentis.

Idem judicium ferendum de radice *contrayervae*, sive sit *dorsteniae contrayervae* (Icon. *Jacqu. icon. rar. t.* 614), sive *psoraleae pentaphyllae* Bern. Juss. (Icon *act. acad. paris.* 1744. *t.* 17), sive alius etiam plantae radix.

§. 168. *Pareira brava.*

Radix *pareirae bravae* (*Cissampelos Pareira*: icon. *Plum. amer. t.* 93) ex America tropica et India orientali adfertur. Radix est lignosa, digiti fere crassitie, extus rugosa, brunea, intus flavida: sapore gaudet amaro, acriusculo, subdulci. Parem habet fere aquosi ac spirituosi extracti. Organa urinam secernentia et eliminantia specifico modo ad-

ficere experientia docuit: namque vel decoctum (unc. una ad libram unam aquae) vel tinctura aut vinosum decoctum expedit ad diuresin promovendam, pituitam renum et vesicae educendam fortiusque firmanda ea organa, unde contra lithiasin militari creditum fuit.

§. 169. *Bardana. Hypericum.*

Radix *bardanae* (*Arctium Bardana W*: icon *fl. dan.* 642) crassa est, extus nigricans, intus alba et spongiosa, sapore subdulci, austero, amaricante. Chemica analysis deest.

Vis praedicatur resolvens, diaphoretica et diuretica: quae valet in morbis rheumaticis diuturnis et arthriticis ad restituendas systematis cutanei functiones. In morbis syphiliticis adjuvat hydrargyrosin et commodo adminiculo est, ut in cutem hydrargyrum dirigatur. In scrofulosis adfectibus et diuturnis exanthematibus magnopere proficit, ad unciam unam in libra una aquae cocta, cui vel barytes muriaticus, vel stipites dulcamarae addi possunt. Et externe applicita folia bardanae dicuntur tumores arthriticos dissipare et diaphoresin promovere.

Huc trahendum esse arbitror *hypericum perforatum* (Icon. *fl. dan. t.* 1043) plantam vulgatissimam, cujus folia punctulis pellucidis insignia sunt. Haec gummiresinam continent spiritu vini extrahendam, odoris suavis fontem, quem in herba deprehendimus. Sapore praeterea gaudet amaricante subadstringente balsamico, qui ab extracto saponaceo nascitur.

Olim quidem vulneraria est habita planta, unde *oleum* parari jubent pharmacopoeae variae ex floribus hyperici, croco, oleo olivarum et terebinthina, quod ingreditur *unguentum terebinthinae* pharm boruss., *linimentum* etiam *nigrum*, quo Schmuckerus mammarum ulcera cancrum minitantia curavit. Idem etiam *unguentum consolidans* parari jussit ex eodem oleo, terebinthina variisque balsamicis. Sed id oleum pariter ut extractum herbae et essentia, a majoribus nostris praedicata, in desuetudinem abierunt.

§. 170. *Chelidonium majus.*

Herba et radix *chelidonii majoris* (Icon. *fl. dan.* 542), plantae ad sepes et in locis cultis per totam Europam vulgatissimae, sapore amaro et acri, odore mucido, gravi, succo scatent luteo, cujus caussa olim, ubi typica vigebat et mystica pharmacologia, contra icterum praedicabatur. Nec negari potest vis ejus resolvens, quamvis ex alio fonte derivanda Namque principium extractivum, quod e succo recens expresso evaporato elicitur, acrem adeo indolem possidet, ut verrucas recens natas exedat et molliat. Hinc extractum commendatur ad grana quinque aut scrupulum dimidium in stasibus abdominalibus, febre intermittente pervivaci, ejusque sequelis, in hydrope et ipso ictero, ubi cum aliis extractis amaris et resolventibus in pilulas redigitur. In syphilide nuper praedicarunt nonnulli: Eichheimerus Augusta-Vindelicus cum kali carbonico, opio et liquore ammonii caustici commendavit loco hydrargyroseos.

CAP. V.

DE REMEDIIS EXTRACTIVIS AMARIS.

§. 171. *Generatim.*

Haud parva est medicamentorum copia, quae praevalens habent principium, aqua extrahendum aut spiritu vini aqua satis diluto. Amaro plerumque gaudent sapore, cujus caussa *amarorum* nomen olim sortita sunt ejusmodi remedia: neque tamen peculiaris est hic sapor, neque alienus ab aliis substantiis. Namque et venena plura, praesertim quae azotico et acido borussico scatent, amara sunt, amygdalarum amararum, corticis angusturae spurii ex India orientali, nucis vomicae, fabae *sancti Ignatii* exemplo: et sales varii neutri amaro sapore gaudent Itaque videndum, cuinam potissimum principio in his remediis adhaereat amaritudo. Est aut m utplurimum carbo hemioxydatus principii extractivi, qui saporem eum producit: dulcescit enim protinus ut oxygenis abundantem copiam attraxit Namque et saccharinam substantiam amarum fieri jam supra monuimus, si alcalinis fixis aut calce oxygenis copia minuitur et extractum bilis hydrogene attracto dulce fieri praecepimus (*Phys.* §. 141). Hinc efficitur, amarum principium ad oxydatas quidem substantias accensendum esse, sed multo minus oxygenes praevalere ac in dulcibus extractis. Ambiguum tamen saepius esse, dulcibus sit sive amaris adnumeran-

dum id principium, e mannae, radicis glycyrrhizae ipsiusque fellis animalis sapore eruitur, qui saepius inter dulcem et amarum medius est.

Id tamen vel maxime interest amarum principium extractivum et dulce, quod illud facilius solvatur in alcohole, quam in aqua, unde paullo magis ad combustibiles ac resinosas substantias accedere exploratum habemus. Namque tincturae omnium eorum remediorum multo amariores sunt aquosis infusis, atque alcoholis ope separatur principium amarum ab aliis substantiis, quibuscum ante conjunctum erat.

Colores plantarum coerulei in rubrum colorem vertuntur, quod, etiamsi acidi praesentiam probat, etiamsi et sales neutri in extractis pluribus amaris negari nequeant, haud tamen alcalia praecipitare aquosam solutionem extracti amari valent, neque colorem mutare. Sales metallici praecipitant floccos: ferrum nitricum flavo-viridem obtinet colorem, ferrum sulfuricum vero colorem olivaceum.

§. 172. *Fel taurinum.*

Fixum sine dubio et localem stimulum praebent ejusmodi remedia, quo tum ventriculi vires firmantur, tum organa vicina, secretioni dicata, ad majorem sollicitantur activitatem. Hinc manifesta est stomachica virtus eaque, quae bilem corrigere potest. Hanc quidem nonnulli e proxima actione eorum remediorum in bilem derivare studuerunt, irrito tamen conatu, quum, praeter bilem

duodeno contentam, nulla alia possint a medicamentis tangi, quae in ventriculum ingeruntur. Firmato tamen stomacho et visceribus, quae juxta sunt, oportet secretiones corrigi, bilem, succum pancreaticum et laticem intestinalem in pristinam restitui mixtionem, stases resolvi, suetos sanguinis cursus redintegrari omnemque omnino corporis constitutionem emendari.

In morbis igitur a digestionis vi laesa proficiunt amara, dum fibrae praesertim musculares infirmae sunt: ubi vero vis simul sensifera deficit, olea juvat aetherea vel alia volatilia adjungere: ubi diuturna laxitas urget, adstringentia simul prosunt. Hinc varia commendantur connubia, ubi compositus status morbosus adest.

Negari tamen nequit, remedia amara tum per se, tum per firmatam digestionem in alia organa et in totum agere corpus; siquidem et sapor amarus in carne, lacte aliisque humoribus pecoris sentitur, quod amaras plantas voraverit, et si forte pigmentum amaro principio nuptum est, id etiam transire in humores excretum observatur.

Accedit, firmato stomacho, chyli mixtionem corrigi, partem fibrosam augeri, secretionem in musculis accelerari et transitum fluidae formae in solidam promoveri (*Phys.* §. 319). Hinc iisdem remediis motus musculorum firmatur, cohaerentia increscit cum robore, ipseque calor animalis augetur.

Ea autem commoda quantopere noxia esse possint, facile perspicitur. Quodsi enim digestionis

labes a sordibus potius profecta est, quam a debilitate, detrimenta omnino ex amarorum usu nasci necesse est. Neque insons est eorumdem remediorum continuatus usus in hominibus teneris et irritabilitate insigni gaudentibus, quippe quorum vasa sanguifera nimis irritata impetum versus organa nobilia facilius inferunt, ut et apoplexiam, asthma et hydropicos adfectus sequi observaverit Cullenius (*Pract. of physic.*, vol. 2. §. 557).

§. 173. *Continuatio.*

Priusquam vegetabilia enumeramus, quae huc pertinent, *fellis taurini* laudes praedicandae sunt, ob extractivam substantiam et carbonem hemioxydatum amarissimum (*Phys.* §. 140. 141) omnino huc referendi. Extractiva ea substantia resinosa est, caussa odoris animalis aromatici, amaritudinis et coloris bruneo-olivacei, quem in felle recenti animali advertimus. Resina ea facillime in alcohole solvitur, e qua solutione aquae adminiculo iterum praecipitatur: in alcalibus etiam omnibus solvitur: acidis e felle praecipitatur, quoniam naturaliter alcalinae substantiae adhaeret, unde saponacea indoles ejus humoris Eadem resina aestu colliquescit, aestu intensiori in oleum spissum graveolens vertitur, cui ammonium adhaeret. Cum hac autem substantia intime junctum est *picromeli* Thenardo dictum, quod ope plumbi acetici a resina et natro adhaerente separatur: obtinetur etiam, dum alcohol felli superfusum aqua addita destillamus. Id picromeli, sapore acri subdulci, pariter in

aqua ac in spiritu vini solvitur, sicca destillatione largitur acidum carbonicum, hydrogenes carbonicum, acidum empyreumaticum, relicto carbone copioso.

Quomodo bilis ad promovendam chyli formationem agat, alio loco (*Phys.* § 146.) ita expositum est, ut subigi oxygenes in chymo ope hydrogenis sulfurici, misceri etiam oleosas chymi partes cum aquosis statueremus. Neque negligenda dynamica virtus, qua stomachi vires et intestinorum firmantur ad subigendum chymum et partes chylosas extrahendas. Quodsi igitur iners est bilis aut si deficit, proficuum erit, bilem taurinam substituere, quae plerumque alvum movet et turbas sedat e mala digestione oriundas. Ubi torpet stomachus et pituita laborat, intestina autem flatibus, ubi stases pituitosae abdomen occupant et glandulae mesaraicae turgent, magnopere prodest felle taurino uti, quod ad scrupulum dimidium pro dosi cum extractis amaris, sapone medicato et stibiato, ferro etiam tartarisato et asa foetida in pilulas redigitur, quae praesertim hypochondriacis, hystericis et ictericis conferunt.

Externe commendatur ad maculas corneae amovendas.

§. 174. *Radix gentianae.*

In plantis, quae principio extractivo amaro abundant, indigenae exoticis praeferendae sunt. Inter has autem eminet radix *gentianae luteae* (Icon. *Renealm. spec. hist. pl p.* 63), pollicem et quod excurrit crassa, extus fusca, intus aurantiaca, sa-

pore amarissimo, odore fere expers. Aqua etiam frigida e radice contusa extrahit principium amarum: ex hac solutione ope plumbi acetici flocci praecipitantur, ferri solutionibus color fuscus in olivaceum mutatur. Spiritus vini extrahit pariter et fortius etiam principium amarum, tinctura aurea amarissima, nulla dulcedine admixta: haec enim in aquam abit, atque frigida extrahitur. Ob praesentiam saccharinae hujus substantiae ex hac radice in alpibus rhaeticis fermentantem liquorem spirituosum obtinent.

Utimur autem radice gentianae ad firmandas stomachi et intestinorum vires, ad resolvendas stases pituitosas e laxitate vasorum natas: hinc convalescentibus, et morbo diuturno confectis proficit. Exhibemus eam in pulvere ad scrupulum dimidium: jungitur cum radice aristolochiae, summitatibus chamaedryos, chamaepityos et centaurii minoris in *pulvere antarthritico Portlandii*, qui, quamvis apud Britannos celebri, ob ancipitem tamen effectum a Cullenio taxatur (§. 172). Extractum quoque gentianae aquosum commode in pilulas cum radice rhei, asa foetida et felle taurino redigitur. Tinctura denique et infusum vinosum cum aliis remediis similibus paratur: quorsum *elixirium aurantiorum compositum*, *tinctura amara* et *tinctura chinae composita* pharm. boruss., *tinctura gentianae composita* Edinb., praecipue vero *elixirium roborans* phar. paup. hamb. pertinent. Hoc ultimum paratur extractis gentianae et centaurii minoris in aqua menthae solutis, addita mixtura sulfurico-acida.

§. 175. *Centaurium minus.*

Erythraea Centaurium Pers. (Icon. *Curt. fl. lond. n.* 42) quae *centaurii minoris* nomine in officinis venit, herba est annua, rubris floribus conspicua, in pascuis et pratis per universam Europam frequens. Amaritudine insignis est, admixta tamen acrimonia quadam: flores plane insipidi. Partes praevalentes eaedem sunt, eodemque modo se habent ac radix gentianae. Extractum paratur aqua frigida, quod amaritie pura inprimis pollet. Id mixtum cum aliis similibus in pilulas redigitur, aut aqua et vino solutum iis imperatur, quorum digestio firmanda et stases pituitosae resolvendae sunt. Commodissimus praeprimis usus est in arthritide anomala et hydropicis adfectibus, qui atoniam viscerum digestioni inservientium sequuntur.

§. 176. *Trifolium fibrinum.*

Herba *trifolii fibrini* (*Menyanthes trifoliata*: icon. *fl. dan.* 541) in paludibus nostris vulgaris, amarissima est, maxime post anthesin, neque perditum it siccatione amara ea indoles. Extrahitur principium praevalens et aqua et spiritu vini: hoc tamen potentius amaror evolvitur. Utrumque extractum ferri salibus colorem adipiscitur smaragdinum, quod nequaquam principio adstringenti esse tribuendum Pfaffius docet (Mat. med. 1. p. 90 p. 34). Recens expressus succus praeter principium extractivum albumen etiam continet: utiliter is adhibetur ad stases abdominales reserandas cum succis alia-

rum herbarum, qui ad unciam unam aut duas cum vino et elixirio stomachico ingeruntur. Multo vulgatior est extracti usus, quod coctione pharmacopoea borussica parari jubet. Id magnopere prodest in labe digestionis diuturna, in hypochondriasi, ictero, hydrope et scorbuto In hoc ultimo morbo Sellius suasit elixirium ex hoc extracto, centaurii etiam minoris, fumariae et graminis in aqua florum chamomillae solvendis, admiscendo spiritum coeleariae et acidum sulfuricum.

Ad alvum eluendam eximie prodest in infarctibus pervicacibus cocta herba.

§. 177. *Fumaria officinalis.*

Herba *fumariae officinalis* (icon. *fl. dan.* 940) per hortos et culta Europae loca ubique obvia, minus amara est praecedentibus, admixtum habet saporem salinum Ejus caussa est kali muriaticum, quod extracto aquoso admixtum efflorescit, prunis impositum crepitat et cum spiritu acido levem ebullitionem excitat Quod spiritus vini extrahit, multo amarius est ejusque principii salini expers.

Itaque succus recens expressus verno tempore potus ad unciam unam aut alteram egregie juvat melancholicos eosque, qui stasibus pervicacibus laborant, unde et exanthemata diuturna et scrofulosi adfectus ea curatione nonnunquam debellantur. Extracto autem potissimum utimur, coctione parando, quod pilularum forma cum aliis extractis, sapone medicato et stibiato, asa foetida et gummibus resolventibus, aut etiam solutum in aqua men-

thae, adhibemus in febribus intermittentibus pertinacibus earumque sequelis, abdominis viscera occupantibus, in infarctibus hepatis et ictero, ubi cum liquore kali acetico, cum sapone medicato et extracto chelidonii miscetur.

§. 178. *Marrubium.*

Herba *marrubbii albi* (*Marrubium vulgare* : icon. *fl. dan.* 1036) ad vias et in ruderatis totius Europae satis vulgaris, amaritie gaudet cum quadam adjuncta acrimonia, odore vero balsamico Hanc fragrantiam cum insigni amarore extrahit spiritus vini, aqua vero largitur extractum amarum et inodorum.

Hinc praeter virtutem roborantem efficacia in remotiores partes haud negari potest, sive ea ab oleo aethereo pendeat sive a resinoso principio. Utimur autem succo recens expresso, vel infuso calido, vel extracto. Antiquissimae sunt laudes marrubii cum melle incocti in tabe pulmonum (*Cels. lib.* 3. *c.* 22. *Alex. Trall.* lib. 5. *p.* 258 edit. Guinth. Andern.), quibus et ego, experientia doctus, adsentior. Nec in ictero pertinaci, hydrope incipiente, aliisque stasium abdominalium sequelis, vana est spes in marrubii extracto collocata, quod tum aliis extractis, tum sapone medicato et stibiato, tum liquore kali acetici jungitur.

§. 179. *Lupulus.*

Coni lupuli sunt fructus cum seminibus arillatis *humuli lupuli* (Icon. *fl. dan.* 1239), plantae per

totam Europam vulgaris. Praeter amaritudinem intensam aroma continent et principium adstringens: illud, oleo aethereo tribuendum, simplici infuso extrahitur, continuata vero coctione aufugit, superstite solo principio adstringente: adstringens indoles principii est coriarii: ferrum enim sulfuricum nigro colore praecipitatur. Resina etiam inest, quam spiritus vini extrahit: in extracto denique diu servato efflorescunt crystalli kali nitrici et muriatici.

Composita haec principia praevalentia fermentationem acidam cerevisiae impediunt, stomacho amicum reddunt hunc potum facileque urinam movent (1). Angli nostris temporibus roborantem tonicamque virtutem cum diuretica et sedante praedicarunt. Pulvere, difficulter tamen parando, utuntur ad grana tria, ut dolores rheumatici diuturni et pervicaces sedentur, diaphoresis et diuresis promoveatur et digestio firmetur. Freakius jussit tincturam parari e sesquilibra herbae lupuli et sexde-

---

(1) Veteres quidem *zythum s. cerevisiam* ex hordeo et tritico conficiebant, sed amara alia, absinthium, foenum graecum ipsamque picem addere consuerunt. Lupulum quidem *Plinius*, *primus lupi salictarii* nomine, turiones tamen verius oblectamenta dicit quam cibos (lib. 21. c. 15) Hildegardis abbatissa (saec. XII) *humelam* (*Phys.* 2. 94) habet, quae forte *humulus* est. At prima mentio lupuli ejusque usus ad cerevisiam parandam apud Mundinum (saec. XIV) occurrit, qui » in Alemannia ex eo a Teutonicis confici cerevisiam » testatur (*Salmas. homon. hyl. jatr. c.* 63 *p.* 80).

cim libris spiritus vini: ejus tincturae drachma una bis per diem propinatur. Extractum humuli londinenses faciunt coquendo fructus cum aqua et inspissando decoctum. Id potest ad grana duo vel quatuor cum radice rhei et pauxillo galangae aut cardamomi in pilulas redigi. Iis utuntur in morbis chronicis exanthematicis, cum stasi viscerum abdominalium cohaerentibus: maxime etiam in arthritide anomala cum infirmitate stomachi et viscerum digestioni inservientium.

Decoctum lupulum Britanni externe adhibent ad deliganda ulcera cacoëthea, ad dolores sedandos saniemque corrigendam.

§. 180. *Carduus benedictus.*

Herba *cardui benedicti* (*Centaurea benedicta.* Icon. *Sibthorp fl. graec. t.* 906.), per Graeciam spontanea, in hortis vulgo colitur. Amaritudo insignis est cum odore ingrato, qui in siccatione perit. Aqua pariter ac spiritu vini partes extractivae eliciuntur: aquosum extractum, quo diutius coctio continuatur, eo magis ingratum fit: aetate etiam id extractum salium flores promit, qui kali muriaticum et nitricum esse videntur. Extractum spirituosum multo magis amarum est, nulloque sale praegnans.

Conferri potest cum fumaria et centaurio minori: adhibetur vel aqua bulliente infusa herba, vel extractum aquosum: hoc frequentius et commodius illa Bilem corrigere, digestionem firmare, stases pituitosas solvere et vermibus generandis se-

met opponere valet. In febribus intermittentibus diuturnis, cum stasibus viscerum expedit extractum id cum extracto chamomillae, fumariae aut graminis, addito liquore kali acetici: multo aptius est id remedium ad stases diuturnas referendas, quam potentiora stimulantia. In ipsis febribus remittentibus pituitosis, ubi scatent ventriculus et intestina humoribus viscidis, magnopere prodest extractum cardui benedicti cum tinctura valerianae aut cum serpentariae infuso miscere Egregie quoque opitulatur in morbis pectoralibus, ad promovenda sputa, solvendas stagnationes in glandulis pulmonalibus et ad ipsa ulcera sananda, si ea praesertim e stasibus abdominalibus originem ducunt (*Path. spec.* §. 621) Extractum hyoscyami, myrrhae, glycyrrhizae et radix iris florentinae addi possunt. Denique et in tabe et hydropibus eximium est adminiculum aliorum remediorum, scillae exemplo et gummi cambogiae, quae impedit, quominus ventriculo noceant.

§. 181. *Taraxacum.*

Radix et *herba taraxaci* (*Leontodon Taraxacum.* Icon. *fl. dan.* 574) succo scatent lacteo amaro, maxime radix, quae vero siccata saporem eum amittit. Cujus succi analysi chemica etiamsi careamus, probabilis tamen est praesentia eorumdem principiorum, quae in praecedentibus adsunt. Id saltem certum est, praeter extractum amarum adesse etiam saccharinam substantiam pariter ac in radice gentianae luteae, (*Crells Beytr. zu den chem. Annal.* 3. p. 127).

Utimur et succo recens expresso, ante anthesin plantae adhibendo, ad curationes vernales, et extracto, quod e radicibus recens verno tempore collectis, contusis, expressis, succoque post unicam ebullitionem inspissato paratur. Id extractum celebratissimum est ad stagnationes in visceribus abdominalibus reserandas, ad adfectus arthriticos, hypochondriacos, rebelles rheumaticos, calculosos, hydropicos, ictericos, phthisicos, ad exanthemata mali moris, quae ex iis stasibus nascuntur, tollenda. Utimur eo cum liquore kali acetici, tinctura rhei et melle despumato, aut pilulas formamus in morbis scrofulosis et exanthematicis diuturnis ex eo et extracto conii; jungimus id etiam cum baryte muriatico, ferro muriatico aut tartarisato, àsa foetida et felle taurino.

§. 182. *Cichorium.*

Similis, sed debilior est vis radicis *cichorii* (*Cichorium Intybus*, icon. *fl. dan.* 907) herbae per versuras et pascua vulgatissimae, pariter lactescentis et amarae. Spontanea potentior est culta. Radices tostae continent carbonem hemioxydatum adeoque empyreumaticum: infusum earum ad vices coffeae supplendas commendatum haud commodum nec sine detrimento est, cum empyreumatica indoles vasis sanguiferis stimulum fortiorem praebeat ac impetum sanguinis versus partes nobiliores facilius producat (*Path. gen.* §. 144). Extractum tamen cichorii a quibusdam aeque ac succus recens expres-

sus praedicatur adversus stases abdominales. Superfluus est et ingratus syrupus cichorii cum rheo.

§. 183. *Lichen islandicus.*

Lichen islandicus (*Cetraria islandica* Achar. icon. *Hofm. plant. lich. t.* 9. *f.* 1. *Engl. bot. t.* 1330. *Jacq. coll.* 4 *t.* 8. *f.* 1) fruticulus per alpes Europae spontaneus, cartilagineo-membranaceus albidus, dum humidus est, basi sanguinolentus: hic vero color et perit siccitate et communis etiam est cetrariae cucullatae, a qua tamen distinguitur margine dentato-ciliato et laciniis fertilium ramusculorum dilatatis, quae cucullatae in cetraria cucullata sunt. Sapor totius lichenis valde amarus et parum mucilaginosus est.

Pars extractiva amara jam in aquam frigidam conciso lichene transit, violaceum induit colorem cum ferri salibus. Coctus cum aqua lichen primum quidem non amaritudinem solam intensam ostendit, sed et acrimoniam quamdam, quae in aquam quoque, cum qua destillatur, abit. Quodsi vero denuo superfunditur aqua, etiam ei licheni, e quo aqua frigida amaritiem extraxit, coctione mucilaginoso-gelatinosus fit, quae indoles cum amylo congruere Proustio videtur: namque et in frigida aqua haud solvitur et cum infuso gallarum coagulum album format: acidi nitrici tamen ope acidum oxalicum elicitur. Id et e carne ipsa fibrosa lichenis educitur, unde hanc nil esse nisi obdurescentem mucum. Proustius conjectura consequutus est. Extractum spirituosum minus amarum est quam acre.

Vis lichenis islandici ventriculum roborans et nutriens vel inde patet, quod Islandi pulte ex eo cum lacte confecta vescantur et sues in Carniolia saginentur. Hinc etiam in ultima illa Thula prima experimenta de virtute antiphthisica hujus remedii instituta sunt, confirmata innumeris observationibus nuperorum temporum. Exploratum enim habemus, ubi nulla inflammatio pulmones exercet aut alia viscera, ubi ventriculus a sordibus est purgatus, eximie proficere hoc remedium, si vel cum lacte asinino coquitur, vel cum radice glycyrrhizae, vel, abstracta prius ope aquosi infusi amaritudine et acrimonia, coquitur per se, donec massam gelatinosam sistat: adduntur, si res aegri id exigunt, radix senegae, cortex peruvianus aut extractum myrrhae. Amaritudo illa ac levis acrimonia, a qua vulgus sibi cavere solet, proficuae tamen esse ad solvendam alvum possunt, cui fini aptum habuerunt jam dani medici, Borrichius et Bartholinus, primi ejus virtutis testes.

In phthisi pulmonali ulcerosa incipiente, in scrofulosa et pituitosa aeque utilis est lichen, dum nutrit, viscera abdominalia roborat, pituitam solvit et morbosam partium teneritatem tensamque indolem mitigat. Hinc et in hecticis febribus et phthisi nervosa expedit. Magnopere quoque juvat eos, qui fusa alvo exercentur sive incipiens intestinorum exulceratio accusanda sit, sive sola teneritas summa et sensus acutissimus. Dum istud contingit, cum aqua calcis recens parata et extracto myrrhae, cum vero teneritas sola adest et spasmis occupantur in-

testina, in dysenteria nervosa, cum extracto hyoscyami et syrupo amygdalarum miscetur. Denique et prodest convalescentibus et aegritudinibus diuturnis et vehementibus, ut vires, maxime digestionis restituantur.

§. 184. *Rubia tinctorum.*

Rubia tinctorum (Icon. *Sibthorp. fl. graec. t.* 141), planta per Europam australem spontanea, radicem habet longissimam, fulvam, pennae anserinae crassitie, sapore amaricante, odore nullo.

Partibus extractivis tinctoriis scatet haec radix, quae in humores secretos, in ossa et urinam ipsumque lac abeunt, spiritu vero vini potentissime eliciuntur, cum resinosa adhaereat substantia, quam aether sulfuricus facillime separatam absorbet. Inest etiam mucus peculiaris pigmento pariter locuples, qui salibus metallicis protinus praecipitatur.

Hinc roborans est remedium, quod et vires ventriculi et ceterorum viscerum abdominalium auget, ut chyli confectio et reliquorum humorum secretiones rite peragantur. Ubi laxitas eorum organorum et glandularum mesaraicarum praevalet, eximie prodest rubia tinctorum: aptissima igitur atrophiae mesaraicae infantum et rachitidi, chlorosi etiam et menstruorum defectui a laxitate. Solet autem ejus radicis uncia una in libra una aquae ad dimidiam usque partem coqui: eique decocto additur vel trifolium fibrinum vel solvitur in eodem ferrum tartarisatum aut muriaticum.

§. 185. *Quassia.*

In exoticis eminet lignum *quassiae* (*Quassia excelsa Swartz.*, icon. *act. holm.* 1788. *t.* 8) quod e radice arboris ejus in Jamaica et Caraibis insulis spontaneae petitur. Lignum est pallidum haud valde ponderosum, inodorum, sed amarissimum, qui quidem sapor gliscit manducando. Extrahitur principium amarum optime aqua frigida, sed superest amarities, etiamsi duodecies aqua superfusa fuerit. Nec magis conspicua est amaritudo decocti, quam infusi frigidi: illud tamen odore peculiari conspicuum est: debilius fit decoctum, quo frequentius repetitur coctio. Extractum aquosum tanta amaritie pollet, ut granum unicum quatuor aquae libras et amaras et luteas reddat. Spiritus vini licet pariter amaras extrahat partes, minorem tamen earum largitur copiam. Quod Severius invenire voluit, olei aetherei vestigium, minoris est momenti, quam ut in censum venire possit. Trommsdorffius calcem tartaricam aut oxalicam et muriaticam extracto adhaerentem invenit.

Est optimum et potentissimum roborans, quod citra ullum incitamentum volatile stomachi vires excitat, digestionem promovet et secretiones humorum digestioni inservientium corrigit. Nullo modo autem vel vasa sanguifera incitat vel calorem auget, vel in remota loca agit: maxime si infuso frigido utimur, quod e rasi ligni uncia dimidia et unciis duodecim aquae paratur: acida addita amaritiem minuunt, suaviorem reddunt vinosa et spi-

rituosa. Extractum, coctione repetita paratum, subsalino gaudet sapore praeter amarorem : Dörffurti observatione crystalli aetate ex eo efflorescunt, quae kali muriaticum esse videntur. Tinctura a Dublinensibus introducta, in Germania haud usitata, plane superflua est, cum nihil insit quassiae, quod aptius spiritu vini excipi possit, aqua. Quodsi praesentanea expectantur quassiae commoda, sufficit vel extractum adhibere vel digerere lignum cum aqua fervida, addere autem vel tinctura cardamomi vel cortices aurantiorum.

Maxime prodest, ubi atonia et laxitas organorum digestioni inservientium toti corporis constitutioni nocuit. Qui potibus spirituosis abusi sunt, in eum saepe torporem incidunt, ut ciborum appetentia fere nulla sit, flatus continui, alvus fusa et pituitae abundantia corpus exerceant, aut vomitus etiam frequentes, ubi jejunus est aeger, contingant. Eam aegritudinem juvat inprimis quassia aqua frigida aut vino generoso infusa, addita tinctura aromatica vel spiritu sulfurico-aethereo. Effectus etiam augentur, si cortices aurantiorum aut centaurium minus cum aqua menthae piperitae admiscueris. In febribus nervosis interdum proficua est quassia cum lichene islandico, si alvus colliquescit, aut cum arnicae floribus, si e stomachi torpore toti nervorum systemati stimulus deficit. Sic et in febribus intermittentibus expedit, ubicunque correx peruvianus propter alvum fusam et vomitus adhiberi nequit.

§. 186. *Simaruba.*

Cortex simarubae finitimus est. Est cortex radicis *quassiae simarubae* (Icon. *Aublet. fl. gujan* 2. *t.* 331. 332), arboris per insulas Antillas et in America tropica spontaneae. Est cortex fibrosus, libro adhaerente, colore bruneo, sapore mere amaro, citra ullum adstrictionis sensum citraque ullum odorem. Pars praevalens extractiva est, quae aqua tepida optime elicitur: coctione continuata forte magis oxydatur pars extractiva, adeoque minus solvi potest. Eam partem et spiritus vini extrahit. Praeterea pollet et muco, qui quartam fere totius partem constituit.

Similis est virtus roborans, quam in quassia laudavimus, sed paullo magis calefacere et irritare videtur. Egregie expedit in dysenteria diuturna, ubi solummodo vires firmandae sunt, neque cruenta multa secedunt, neque dolores sunt continui aut sordes abundant. Nunquam apta est simaruba dysenteriae incipienti, acutae aut inflammatoriae et rheumaticae. Quodsi vero incitatio ingens sese remiserit, si alvo pituita et aqua secedunt, dolores decreverunt, solo tenesmo superstite, magnopere juvat simaruba ad unciam dimidiam cum aequali portione lichenis islandici cocta, additis syrupo althaeae et tinctura opii. Eximium quoque usum praestat in dysenteria putrida, si foetidissima secedunt, aut carunculae aut lumbrici etiam, si porracea atrave vomuntur sine ullo levamine, si tormina ventris parum sentiuntur, tenesmus solus urget

cum abdomine inflato, si exanthemata miliaria adsunt aut petechiae, sopores etiam et singultus aegrum exercent: tunc ad simarubam cum arnica et serpentaria est confugiendum. Eximie etiam juvat cum radice colombo et lichene islandico juncta.

§. 187. *Angustura.*

Cortex angusturae (*Bonplandia trifoliata* Willd. icon. *Humboldt. plant. aequinoct. t.* 97), arboris in America tropica spontaneae, externe ex fusco ochroleucus, subrugosus est, interne ex luteo subfuscus, fractus puncta lucida resinosa ostendit: saporem habet intense amarum, subaromaticum cum parva acrimonia. Alius advehitur ex India orientali cortex summe venenatus, qui dignoscitur tum maculis rubiginosis, quibus obducitur, tum punctorum resinosorum defectu, tum saporis amaritie intolerabili et nauseosa, sine ullo aromate adjuncto, tum eo, quod infusus ferrum sulfuricum colore atro-viridi praecipitat. Scatere hunc venenatum corticem acido borussico, et per nervos potissimum, qui e medulla spinali nascuntur deleterios effectus producere, Rambachius (*Hufelands. Journ.* B. 19. p. 181) et Emmertus (*Hufelands Journ.* B. 40. St. 3. *Meckels Arch. für Physiol.* B. 1 p. 176) docuerunt.

Ut ad genuinum corticem angusturae redeamus, aqua extrahuntur partes amare et colorem fuscoaurantiacum adipiscuntur: is color vividior fit acidis, alcalinis vero saturior, ferro sulfurico abit

in purpureum, imo roseum colorem. Aqua super eo cortice destillata saporem habet peculiarem, petroselino quodammodo similem, supernatat oleum aethereum, quod corticis habet odorem, sed minima id adest copia. Ex infuso aquoso obtinuit Brandius kali sulfuricum, muriaticum et tartaricum. Cum aqua coctus cortex plures evolvit resinosas partes, sed remanet semper acrimonia in cortice, spiritu vini tandem extrahenda. Sed duplex est ea resina, amara altera et sicca, altera unguinosa, quae acrimoniae potissimum sedes est. Itaque neglecto oleo aethereo, quod minima adest copia, subsistendum est fixo extracto, quod aquae obtemperat pariter ac spiritui vini et resinae.

Hinc a quibusdam cum cortice peruviano comparatur: nec negari potest, similes in febribus intermittentibus effectus inde expectari posse. Differt tamen a cortice peruviano defectu peculiari principii et coriarii etiam: hinc ventriculum quidem firmat et incitat etiam vasa sanguifera, sed haud adeo permanens est ejus effectus ac corticis peruviani.

Utimur pulvere ad scrupulum dimidium, cum cortice aurantiorum et cinnamomi, aut electuarium formamus e pulvere angusturae cum syrupo corticis aurantiorum. Infusum aut decoctum paratur commodum, si unciam dimidiam cum octo uncis aquae infundimus, additur tincturam cinnamomi vel aromaticam. Magnopere proficit in dysenteria putrida, si una cum floribus arnicae infunditur aqua fervida, colato vero additur gummi arabicum et

tinctura opii. In febribus intermittentibus, si aegri corticem peruvianum respuunt, quia anxietatem, vomitus et alvi obstipationem producit, commendandus est angusturae cortex, spiritu vini diluto digestus, cujus unciam fere ad octo uncias cocti cum aqua corticis addimus. In adfectibus periodicis, hemicrania et dolore Fothergilliano corticem angusturae utilem deprhendimus.

§. 188. *Radix colombo.*

Radix colombo (*Menispermum palmatum.* Lam. *enc. bot.* 4 *p.* 99. Icon. *Berry in asiat. research.* vol. 10. *p.* 385) ex Africae ora orientali Ceylonam, inde autem in Europam advehitur. Orbiculis exstat tripollicaribus, semipollicem fere crassis, color luteo-luridus est, substantia subspongiosa, radiis medullaribus manifestis. Sapor est intense amarus et aromaticus: odor tritae radicis pariter aromaticus, seminibus carvi haud absimilis.

Pars praevalens efficacissima et primaria est extractum amarum saponaceum, pigmento flavo junctum, in aqua pariter ac in spiritu vini solubile, ex alcalinis spadiceum colorem obtinens. Id immerito idem habetur a Duncanio (*New. Edinb. dispens.* p. 108) cum cinchonae principio peculiari, cum hoc magis alcohole quam aqua solvatur, mutet etiam colorem tincturae crotonis, quod secus accidit in infuso radicis colombo aquosa. Alia pars est mucilaginosa, amylo proxima, unde Planchius dicere potuit, quartam radicis partem esse amylum. Oleum aethereum quidem inesse videtur, tum

propter odorem fructibus carvi similem, quem manducata radix spargit, tum ob odorem extracti resinosi peculiarem muscari flores aemulantem. Nec tamen purae resinosae partes, nec principium coriarium detegi potuit.

Principium amarum saponaceum et balsamicum ventriculo amicum vires ejus firmat secretionesque viscerum vicinorum restituit, hinc in morbis a bile corrupta ortis praecipue efficax est. Ab ipsis Africae orientalis incolis velut praestantissimum adversus dysenteriam tropicam remedium adhibetur. Itaque et in dysenteria nostrarum regionum, si biliosa est, et in cholera ac diarrhoeis diuturnis, lienteria et fluxu coeliaco proficua est, neque incitatio forte exaestuans pertimescenda est, cum oleum aethereum hactenus vinctum si reliquis particulis, ut praevalere ac vasa sanguifera nimis incitare nequeat. Magnopere confert eadem radix in alvi profluviis, quibus hystericae mulieres et hypochondriaci exercentur. Expedit quoque in vomituritione gravidarum, atque ea, quae bilem corruptam aut teneritatem singularem sensumque stomachi acutissimum excipit. Denique in febribus biliosis, maxime intermittentibus idonea est.

Formae, quibus exhibetur, variae sunt. Pulvis datur ad scrupulum dimidium cum kali sulfurico in febribus biliosis, aut cum magnesia et ipecacuanha in alvi profluviis et dysenteria: cum radice rhei, cortice aurantiorum et cinnamomi et opio in vomituritione continua, anorexia hypochondriaca et flatibus. In pilularum formam redigitur pulvis

cum felle taurino et ferro tartarisato in morbis diuturnis, qui malam digestionem et bilem corruptam sequuntur. Non contemnendum est infusum vinosum, maxime quod vino maderensi conficitur. Calidum quoque infusum aquosum haud sine laude dimittendum est, cum unciam dimidiam unciis sex aquae florum chamomillae ebullire et syrupum corticis aurantiorum addere jusseris. Exstat quoque extractum colombo in officinis nostris, ita parandum, ut libris duabus radicis, librae tres spiritus vini, novem autem aquae communis adfundantur; digesta mixtio exprimatur et e liquore colato spiritus vini blanda digestione eliciatur. Necesse est, ad siccitatem usque evaporetur, ne propter mucum superstitem mucescat. Hoc extracto, vel in aqua cinnamomi soluto, vel cum felle taurino in pilulas redacto, utimur ad tollendam acrimoniam bilis, ad firmandum stomachum, flatus pellendos et appetentiam ciborum in convalescentibus restituendam.

Finis voluminis octaci.

INDEX

VOLUMINIS OCTAVI.

---

a. *Exoticae.*

D. De iis, quae oleum aethereum concretum s. camforinum continent.

altro, subirà la pena di 100 colpi, e la
na che vi consentisse, avrà a riceverne ot-
ta.

Colui, il quale, sapendolo, sposasse le mo-
, o prendesse a nolo le mogli o le figlie d'al-
andrà incontro alle stesse pene sovra stabili-
e le parti unite in sì fatto modo illegittimo,
nno separate: la figlia farà ritorno a' suoi pa-
ti, e la moglie, alla famiglia cui apparteneva
prima; e il denaro, che fosse stato emesso per
contratti, sarà pagato al governo a titolo di
menda. E chi sposasse la moglie di un altro
lendo in buona fede di contrarre matrimonio
modi legali, non sarà soggetto a pena veruna,
iavrà i doni nuziali che avesse premessi.

Uno statuto supplimentare.

Sezione CIII.

*gl' individui, i quali, avendo una moglie princi-
ale, ne innalzano un' altra al medesimo gra-
o (1).*

Chiunque farà discendere la sua prima moglie
rincipale alla condizione d' inferiore, o di con-

---

*(1) Siccome, nel tradurre il testo della presen-
pera, è stato impossibile il far uso di termini*

Cobbett. Le Maître anglais ou Grammaire régulière pour faciliter aux français l'étude de la langue anglaise Paris an 8, in 8. lir. 7 00

Esiodo, Ascreo, trasportato in versi italiani da Giuseppe Maria Pagnini. Parma 1797, in 4. » 5 00

Gagliardo. Onori funebri renduti alla memoria di Giovanni Paisiello. Napoli 1816, in 4. fig. » 6 00

Gessner. Opere tutte, recate in italiano da Francesco Treccani, con annotazioni. Brescia 1817, in 16. Saranno tre volumi: pubblicato il I. » 2 50

Hamilton. Recherches sur l'origine, les progrès, le rachat, l'etat actuel et la Regie de la Dette nationale de la Grande Bretagne. Paris 1817, in 8. » 9 00

Histoire de la politique des puissances de l'Europe, depuis le commencemment de la Révolution française jusqu'au Congrès de Vienne, per Paoli-Chagny. Paris 1817, vol. 4 in 8. » 40 00

Longo, Sofista. Dafni e Cloe in greco. Parma 1786, in 4 (raro). *Ediz. Bodon.* » 24 00

Mastrofini, Marco. Teoria e prospetto, o sia dizionario critico de' verbi italiani conjugati, specialmente degli anomali e malnotti nelle cadenze. Roma 1814, vol. 2 in 4. » 18 00

Ossian, Canti. Pensieri di un Anonimo disegnati ed incisi a contorno. Venezia 1817, in foglio oblongo, fascicolo VI. » 5 00

—— Coi rami avanti lettere. » 8 00

Raynaud. Recueil en forme de Dictionnaires de tous les mots qui dans la langue française se ressemblent par le son et différent par le sens Milan 1817, in 12. » 1 00

—— Le même avec des poesies. Ivi, in 12. » 3 00

Saluzzo Roero, Diodata, Versi. Torino 1810, vol. 3 in 16. » 4 50

—— In carta velina. » 10 50

The Castle of Otranto, a Gothic story. Translated by William Marshal, gent. from the original italian of Onuphrio Muralto. *Edizione Bodoniana* Parma 1791, vol. 2 in 4. » 10 00

Victoires, Conquêtes, désastres, revers et guerres civiles des Français de 1792 a 1815. Paris 1817, in 8. *Si paga un volume anticipato.* Prezzo di ogni vol. » 10 00

Zanetti. Della pittura veneziana, trattato in cui osservasi l'ordine del Bushing, e si conserva la dottrina e le definizioni del Zanetti. Venezia 1797, vol. 2 in 16 fig. » 6 00